CLAVIS MEDICA

ad

Chinarum Doctrinam

De

PULSIBUS,

AUTORE

R. P. MICHAELE BOYMO, è Soc. JESU, & in China Missionario.

Hujus operis ultra viginti annos jam sepulti fragmenta, hinc indè dispersa, collegit & in gratiam Medicæ Facultatis in lucem Europæam produxit

CL. DN. ANDREAS CLEYERUS, M. D. & Societatis Batavo - Orientalis PROTO-MEDICUS.

A quo

Nunc demum mittitur

Totius Operis Exemplar, è China recens allatum, & à mendis purgatum,

Procuratore

R. P. PHILIPPO COPLETIO, Belgâ, è Soc. JESU, Chinensis missionis Romam misso.

ANNO cIↄ Iↄc LXXXVI.

AUTHORI
Vitæ ac Salutis, Medicorum Principi Opt. Max.
CHRISTO JESU.

Ui enim potiùs dedicem & consecrem hoc opus, quàm Tibi Authori vitæ ac Restauratori? Sive enim hoc opus considero ut notitiam hudare admirabilem illius fabricæ corporis humani, certè Tibi potissimùm dicatum esse debet, qui tam admirandæ fabricæ es Architectus. Si pulcherrimum corpusculi & vitæ nostræ humanæ cum vastissimo ambitu cœlorum & utriusque machinæ consensum & harmoniam contemplor, Te imprimis, Te solum venerari debeo, qui omnia in pondere & mensurâ usque ad finem tam fortiter suaviterque disponis, & in minimis quoque tam magnus es DEUS. Jam verò si oculos confero in minoris Mundi flumina tot, rivulosque, venas, inquam, & meatus tenuissimos, per quos devecta vita sese communicat, ab uno omnes fonte profectos, ingratus sanè sim, si fontem hunc cuiquam alteri quàm tibi, qui es α. & ω. principium, inquam, & finis, si, inquam, aliò derivare illos patiar, quàm ad Te, Pelagus bonorum omnium, ad quem omnia creata tanquam flumina ad mare currunt, aut si aberrent, exsiccari illico penitusque deficere necesse est. Cui, inquam, quàm Tibi, qui es Sapientia æterna, scrutans renes & corda, qui uti potes, ita & vis omnes salvos fieri.

Creaveras Tu quidem hominem immortalem, arborem quoque vitæ plantaveras, sed (eheu!) DEO sibique injurius sese & totam posteritatem toxico peccati mortifero infecit, donec tan-

nec tandem misertus nostri magnus è cœlo Medicus descendisti, imò & Medicus dici voluisti verè in æternum honorandus propter necessitatem inevitabilem & prorsus incurabilem, nisi omnipotens manus tua remedium contulisset. Equidem ut animæ morbos, qui mortis æternæ sunt prodromi, depelleres, vix aliâ sanè viâ aut medio efficaciori usa Sapientia divina, quàm medendo corporibus. Hinc ibas per Castella & Urbes, sanando omnes à languoribus; Imò medicinas quasdam seu ex luto, seu sputo, seu aquis adhibere dignatus es, ut ita omnes ad Tui & æterni Patris notitiam animarum vulneribus medendo perduceres. Quin imò, ut Te Medicum verum esse ostenderes, languores & infirmitates nostras ipse ferre voluisti, & dolores nostros ipse portare, ut Tuo livore sanaremur, corpus, inquam, & sanguinem Tuum in medelam nobis dedisti, mori voluisti, ut viveremus, malè haberi, ut bene haberemus, & in ipsis Tuis vulneribus, in manibus, inquam, Tuis recipe vitæ nostræ descriptum, adeo feliciter, quòd repararas servatum. Neque hoc contentus, sed medicinas animæ etiam tanquam salubres fontes, scilicet, Sacramenta in remedium reliquisti, inter quæ sacratissimum corpus & sanguinem, divinissimam & vivificam panaceam, quâ proprias oves proprio pascis cruore,

Tibi igitur Clavem hancce, Tibi, qui solus aperis & claudis, Tibi, qui nobis & fidei Tuæ, aperuisti tot seculis occlusam Sinam.

Non aliam mercedem expeto laborum, nisi ut aperire pergas oculos cœcorum & aures surdorum, & linguas mutorum facias esse disertas, quibus resonent in æternum laudes tuæ: Denique cognoscant Patrem tuum, & Te Filium, quem misit Pater, Jesum Christum; Hæc est enim vita æterna, ut ex hoc exilii nostri universali nosocomio in æternam beatitudinem perducamur, & aliquando sociatis agminibus Sinensium, ad expertem omnis morbi mortisque Patriam feliciter transeamus.

Michaël Boymus, S. J.

R. P. MI-

R.P. MICHAELIS BOYMI,

è Societ. Jesu, ex Regno Siam Anno 1658.

Præfatio ad Lectorem.

Mirabere fortaſſe, Lector humaniſſime, qui in animum induxerim meum recondita medicæ artis præcepta apud Sinas penetrare, atque etiam vulgare Europæis; Videtur enim res aliena ab homine religioſo, & ab eo, qui in Sinarum Imperio reducendis ad DEUM animabus attendere debet. Rationem facti accipe, ut admiratio & fortè obtrectatio aliquorum aut præveniatur aut tollatur.

Sæpius mecum ipſe cogitavi, quid Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui in hunc mundum ſalvaturus animas venerat, egerit. Illum occupatiſſimum in verbo prædicando & docendo Populo omnia vulgant Evangelia; Verùm ut prædicationes & monita, atque illius ſancta doctrina audientis Populi Judaici ac Principum aures & corda fortiùs ſuaviusque penetrarent, quid putas conſilii accepiſſe, quo medio præcipuè uſum? Sapientia æterna aliud non reperit efficacius, quàm ſi ſe Medicum corporum faceret, ut per ſalutem corporum animabus faciliùs mederetur. Verbo ſolo medebatur, & verbum illius ut perditis prodeſſe poſſet prædicatum, & immortalitatem perſuadebat, cùm mortem ipſam Medicus immortalis à mortalibus depellebat. Nimirum per miraculoſas curationes febrium, hydropiſis, paralyſis, lepræ, ac mille aliorum morborum hoc agebat, ut medicinas animabus ſalutiferas inſtillaret, & naturam à venenoſo eſu vetiti pomi infectam, & omnibus morbis, mortique ipſi expoſitam ad vitæ immortalitatem adduceret: Neque eſſe ſolummodo, ſed etiam dici Medicus voluit, dum non eſſet opus Medico ſanis, ſed malè haben-

habentibus, ſe vitam, ſalutem, reſurrectionem vocat. Quæ cum ita ſint, quando placuit Deo ſegregare me ſupra coëtaneos meos, & vocare per gratiam ſuam, ut evangelicarem illum in Gentibus, continuò vitæ illius conformare me ſtudui. Igitur medium ad ſalvandas Gentes à DEO adhibitum ſequendum decrevi; Equidem in Europæis ſucceſſum habuiſſe apud ægrotos expertus fui, Medicos & illos, qui aliquid de hâc ſcientiâ ſe noſſe ajunt, habere facilem, imò & ad omnes, aditum, perſpicuum eſt, ad Sinarum etiam lucrandos animos & eorum corda pervadenda non inutilem artis hujus notitiam judicavi. Quarè cùm linguæ Sinicæ operam darem, eâdem operâ cum characteribus Sinenſibus artem illorum medicam penetrare ſtudui, quàm ex lectione plurimâ Sinenſium Medicorum: Poſtea adverti habere adeo magnam antiquitatem & experientiam, atque etiam connexionem earum rerum, quas afferunt, mirabar proinde, quomodo Sapientiſſimus DEUS non modò ſimiles Europæis Populos in illâ extremâ Orbis parte conſtitueret, verùm eoſdem multis naturalibus donis ac talentis, divitiis etiam ac Politiâ, Artibus ferè omnibus, & nobiliſſimâ imprimis artis medicæ ſcientiâ exornavit; Vulgandam igitur illam judicavi: Quomodo enim celarem tantum theſaurum? Olim Galenus circuli hujus fabricam admiratus, non alium ejuſdem Artificem eſſe potuiſſe, niſi DEUM, exclamavit. Conſiderabat regius Propheta in homine aliquando ſtructuram oſſium, & quaſi extra ſe raptus, memor debitæ gratitudinis, ad Conditorem ſuum ait: Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis eſt tui? Non ego, inquit ſancta illa Machabæorum mater ad filios, ſpiritum & animam donavi vobis & vitam, ſingulorum membra non ego ipſa compegi, ſed eam mundi Creator, qui formavit hominis nativitatem, quique invenit omnium originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordiâ reddet & vitam. Profectò ſicuti Sapientia DEI & vitæ illius veſtigia elucent clariùs in medicinis, quas

reliquit mortalibus : Ita etiam vita hominum, quam ineffabili quodam modo animam rationalem & immortalem tribuere corpori corruptibili fecit, ad quam conservandam & restaurandam etiam artem ipsam medicandi inspiravit, relucet providentia DEI ac sapientia, ut ex hâc vitâ mortali Authorem illius vitæ immortalis homines agnoscere possent. Et si hîc scientiam vitæ restituendæ, & in Medicinis miras operationes vitæ, quam adeo omnes amant, mirantur homines, multò magìs admirari Authorem eorum, & laudare vitam ipsam, seu illum, cui omnia vivunt, & in quo omnes vivimus, movemur & sumus, cogerentur ! Hæc fuit ratio potissima vulgandi novum Sinarum in Arte Medicâ inventum, ut in DEI laudes excitaretur Lector, & miraretur Sapientiam illius, atque ad illam æternam vitam suspiraret, quam DEUS se dare indicat, cùm medicinas & artes medicas prorogandæ vitæ proponit ad suam gloriam & bonorum operum incrementum. Suadebat etiam vulgare hoc idem opus utilitas, quam arripere possent ægroti homines & Sacerdotes, qui illorum expiandis peccatis, vel ægrorum ad agonem ultimum disponendorum curam habent : facillimè enim tam infirmi sese in periculo positi, si ad ea scripta animam adverterint, scire posse, & Sacerdotes juvare eosdem ac monere de morte instante & curâ salutis ex signis & judiciis, quæ hîc multò plura & faciliora habes, quàm unquam aliquis notaverit fortè Medicus. Habebit & hîc Philosophus, quod scire aveat, & quod speculetur, si arcana illa, quæ DEUS naturæ indidit, & Sinenses ex antiquissimâ traditione receperunt, perscrutetur, & Microcosmi cum Megacosmo harmoniam quandam atque concentum. Habebit & Mathematicus, cùm crises seu decretorios dies, quorum rationem in numeros referre solent, à causis aliis occultioribus procedere animadvertet. Habebit Astrologus, cùm cœlorum motum adæquari à regularis vitæ humanæ circuitu, in quem mirabili cum efficacitate influit, Sinenses invenisse

venisse mirabitur. Habebit Physicus, cùm Elementorum mutationes in corpore humano non aliter ac in universo fieri cognoscit. Habebunt Medici, quæ studiosè explorent, experiantur, observent, ac in praxin & utilitatem mortalium deducant. Ut autem de veritate dictorum, perlecto illo nemo dubitare posset, partim, ut Sinenses ipsi quoque non ignari aliquando Europææ & latinæ linguæ, vera me de Arte ipsorum narrasse, orbi universo possint confiteri, eundem ipsum librum characteribus Sinico-Europæis curavi describi, & interpretationem latinam, (quæ ut facilior esset intellectu, nonnulla verba interserui, & hoc non ex meo capite, sed aut ex textu alterius loci Sinico, vel ex commentariis ejusdem ipsius textus) apposui. Quicunque igitur sine hoc textu Sinicis & latinis characteribus exarato librum hunc videris impressum, fidem illi ne adhibeas, sed ut spurium rejicias, nam prætermisso textu multa vitiosè, & incerta irrepere posse, mihi certum est. Appello ad textum, quem integrum incorruptumque adhibeo. Quæso autem, ut à principio quæcunque legeris, memoriâ tenere studeas, nam hæc usui maximo ad posteriora intelligenda. Si initiò principia spreveris, ultima intelligere, crede mihi, non poteris, siquidem abrupto filo exitum non facilè invenies; Est enim omnium, quæ Sinenses afferunt, mira connexio, & intellectus unius ab alio pendet. Quare omnia legenda sunt, si vel unicum in hac arte percipere velis dogma. Adverte autem, modum legendi Sinensium diversum esse ab Europæo, nam illi à sinistrâ incipiunt legere, & præterea à summo margine descendendo deorsum, & hoc secundum in libro hîc adjuncto observatum à me videbis; Primum verò illud mutavi, & ad modum legendi receptum à latinis accommodavi.

Cæterùm scias, velim, humanissime Lector, me, quæ in hâc clavi post multum laborem & diligentiam conjeci, pleraque ex authenticis ac in Imperio Sinarum receptissimis libris

bris Medicorum, & qui ex jussu Tribunalium & ipsius Imperatoris vulgati, atque iterum & iterum recusi sunt, accepisse, & plura alia habere vulganda, si DEO placuerit. Ac proinde de certitudine Artis mihi dubium nullum est, neque enim mentiri toti Imperio ausi fuissent, aut illis imponere per tot ætates, quorum jussu ista elucidata sunt; Adde, quòd Ars ipsa seu ipsius fundamentum antiquissimum sit, & commentarii novi cum antiquis ferè concordent, & quod ego maximè obstupui, quasi iidem sunt, quæ conformitas in tantâ varietate ingeniorum, multitudineque hominum, atque vicissitudine cuilibet sanè admirabile videri potest ac debet. Ac proinde ego quoque post clavem Sinicam textum ipsum antiquissimi omnium libri medicæ Artis subjunxi, partim, ut ex eâ quam dixi authoritatem habere possent, partim, ut de ejus fide, prout à me translata sunt, nemo sinistrè sentiret aut suspicaretur.

Stylus in hâc clavi pedestris est potiùs & tumultuarius, quàm concinnus & elegans: secutus enim sum, quantùm quidem potui, modos loquendi Sinensium, qui quàm ab Europæis sint diversi, ex lectione patebit. Memor fui magni illius Augustini, qui libro quarto de doctrina Christianâ Cap. XI. ait: Bonorum ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare, non verba. Quid enim prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? Aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus, nisi patere, quod clausum est.

Alia Præfatio ante librum receptarum ponenda.

Ejusdem P.

LIber hic, qui ſequitur, eſt ratio ſeu regula medendi Sinenſibus uſitatiſſima, quam ille nobiliſſimus & primus Medicorum invenit & compoſuit, quamque Arti pulſuum explorandorum ab ipſo traditæ *uâm Xŏ hŏ* Auctor adjunxit, hodieque ſequuntur Medici Sinenſes omnes, qui quidem, etſi non haberent ab ipſo pulſu infirmi, omnino ſecuri ſunt, quòd medicinæ pulſibus hîc præſcriptæ morbis quoque medebuntur, longâ quique experientiâ compertum habent, quòd medicamenta hîc allata certam afferant curationem. Igitur ſi curatio non ſuccedat, vel, ajunt, indebitè adhibitam, vel non probè cognitos pulſus, vel certè malum hoc cum altero malo conjunctum eſſe, vel denique medicinam pulſui, cui mederi ſit impoſſibile, adhibitam. Quapropter quicunque voluerit his uti medicamentis, ſedulò ac diligenter, obſecro, ſeſe exerceat in pulſibus explorandis ac diſcernendis, ne librum hunc, quo vitæ plurimorum conſulere volui, temeritas alicujus atque imperitia non ſine meâ immerentis invidiâ faciat eſſe lethiferum.

Sed occurrunt tibi fortaſſe medicinarum Sinicarum prorſus ignota nomina & ipſæ adeo medicinæ, unde impoſſibilem eſſe uſum Europæis libri hujus concludis. Deſiderabam equidem remedium afferre huic difficultati, & jam de facto propoſueram herbarium Sinenſe conficere, ac medicinarum, quibus utuntur, virtutes & herbarum imagines proprias deſcribere; Sed cùm hoc longum tempus & laborem exigeret, nec non otium & commoditatem, quam Ego nactus nondum fueram, differre rem in aliud tempus perficiendam, DEO favente, decrevi. Olim cùm ex Sinis in Europam proficiſcerer, & Goæ ſubſiſterem, Amicis Macaenſibus ſcripſeram, atque etiam

ſumptus

ſumptus ſuppeditaveram, quibus medicinas Sinenſium, quarum ferè omnium catalogum adjunxeram, ad me transmitterent in Europam, & hoc quidem eo conſilio, ut medicinæ Sinenſium cum Europæis conferri poſſent, & vel cognoſci, vel à peritis ſimiles & ejuſdem efficaciæ pro eis ſubſtitui. Verùm deſiderium hoc finem & poſtulatio effectum ſortiri illo tempore non potuit. Verùm ſi seriò medicinas, quas habent Sinenſes, & quas hîc legis, habere deſideras à Mercatoribus, qui in Indiam vel Macaum abeunt, deſcriptis ex hoc libro Sinicis characteribus afferri curabis. Nam ſicut Rhabarbarum & radix Sinica defertur in Europam, & tantâ quidem copia: Ita & alias medicinas deferri poſſe certum eſt, quippe quæ in variis locis Imperii Sinarum uti naſcuntur, ita etiam colliguntur & vili pretio veneunt.

Potiones hîc & pulveres & pilulas invenias, per hæc enim tria Sinenſes medentur malis omnibus; Verùm neceſſe eſt ea, quæ obſervanda dicunt, obſervare ſedulò, cum ratione victûs ab ipſis præſcripta, de quâ egi pluribus in fine clavis medicæ.

Nota etiam, cùm de pondere hîc loquimur, Sinas quidem prorſus ignorare pondera Scrupulorum, drachmarum, & ana, quibus utuntur Medici Europæi: Apud illos in uſu eſt pondus, quod *ſeúm* vocant, quod æquat pondus ſcuti romani, continetque decem Julios quaſi partes æquales: Singulorum pondus vocant *Czên* Julium, porrò Julium ipſum ſeu *Czên* ſubdividunt in decem partes æquales, quas appellant *Fuen*: *Fuen* autem dividunt in decem *lî*, & ſic deinceps.

His tribus ponderibus non ſolùm alia, ſed etiam medicinas ac illarum doſes ponderare ſolent.

Item nota, quòd aquam metiuntur magnâ paterâ & parvâ paterâ (vulgò) Porcellanâ, ex quâ vinum vel *cha* ſeu *thè* bibunt. Ego calicem verti ordinarium, qui nec adeo parvus nec adeo magnus ſit, & magnum calicem pro paterâ ſubſtitui.

Jubetur quoque decoctio fieri medicinarum in aquâ, quod intelligi plerumque debet, ut ex aquæ partibus decem tres absumantur, ac septem remaneant ordinariè loquendo, nisi aliud in loco particulari notatum videris.

Ad extremum praxis medicandi, quam ad finem clavis medicæ addidimus, est sequens: Probè cognito pulsu, qui irrepsit pro connaturali in quemcunque ex tribus locis (neque enim differt, sive dextræ loca sint, sive sinistræ) consule librum, & in hoc Medicinas, quæ isti pulsui præscribuntur, cura illas fieri ac sumi. Quòd si exactus vis esse, consule pulsum illius loci, primi scilicet vel secundi, vel tertii (*cún quan chě*) planè sicut invenisse ægrotum, & medicinas pro primi, vel secundi, vel tertii loci pulsibus irrepentibus, sive illa sit potio, sive pilulæ, sive pulvis, fac confici illa, & ante vel post cibum, seu jejuno, tepida vel calida, uti præscribitur ibidem, sumenda porrige, quoad videris, pulsum connaturalem rediisse, itera. Unum hîc advertas, velim: Cùm Climatum Europæorum & Sinensium, item orizæ & tritici, item modi ipsius victus (Sinensium e. g. ut potus ac cibus omnis sit calidus, Europæorum non item) & aliarum ejusmodi rerum magnum sit discrimen, hujus tanti discriminis cauto ac prudenti Medico in ægris curandis, ac seligendis medicinis habendam esse rationem.

Boni igitur consule laborem hunc qualemcunque meum, qui me per annos omnino decem inter occupationes & multas & graves, suis quoque intervallis occupavit, quia omnino videbar mihi facturus operæ pretium aliquod. DEUM admirare, Lector, qui hominibus vitam tribuit, & hujus ipsius vitæ tam arcanum artificium voluit esse perspectum; DEUM ama, qui cùm tot meritô nostro animæ corporisque malis urgeamur miseri mortales, & his & illis tam apposita tamque efficacia remedia subministrat.

Anno-

Annotatio ad hanc præfationem de receptarum libro.

RECeptarum Sinensium liber videtur Europæo parùm utilis esse. Ratio 1. Quia herbarum genera pleraque ignota sunt, & in Europæo solo nondũ nata. 2. Radices & herbæ, tametsi siccatæ, in Europam transferri plurimæ nequeunt, quòd à vermiculis & tineâ exedantur, antequam Macaum aut Bataviam ferè pervenerint, quantò magis, si in Europam transmittantur. 3. Ex ipsismet herbis aut radicibus arentibus vix potest Medicus discernere, an alibi in Europâ similes reperiantur: Opus foret percurrere Chinam totam, & herbas arboresque vivas adhuc & spirantes consulere. 4. Herbæ & radices, quæ in Pharmacopoliis veneunt, magnâ priùs curâ præparandæ sunt, quædam vino, aliæ aquâ purâ aut salsâ, aut orizæ, aut triticea, aut parvuli lotio, aliæ aceto nonnihil macerandæ, aliæ farinæ masśâ, aliæ nucũ, aliæ glebâ terræ involvendæ, & sub cinere & igne lento mortificandæ, aliæ sacchari aut glyzirrhicæ aquâ, aliæ vaporibus aquæ bullientis imbibendæ, ac dein aut vento aut Soli à nonâ matutinâ usque ad tertiam pomeridianam exponendæ, uti fit in Rhabarbaro, quod novies vapore aquæ imbibitur, & singulis vicibus Soli siccandum exponitur, ut diutius servetur, & à malignitate, quam habet, depuretur, servatâ tamen virtute naturali, quæ, cùm sit admodum frigida, potiùs per ignem seu Solem sese intra magìs recolligit, quàm foras se effundat aut dissipetur: Aliis item herbis & radicibus eruitur nucleus, aliis cortex, in quarundam usu à contrariis cavendum, aliis etiam addenda quædam, quæ sint vehicula dictarum herbarum, ut est v. gr. Zingiber, & alia similia. 5. Quædam radices & herbæ, quæ priscis temporibus certo morbo erant proficuæ, multo usu comperêre, hisce temporibus eidem malo noxias & penè lethiferas; Denique attendendum ad clima, complexionem, victum & potum Sinicæ

 gentis,

gentis, si enim alia applicent medicamenta Australibus Populis, alia Borealibus in uno eodemque morbo, quid faciendum putabunt, cum toto orbe ferè divisis Europæis? Quare supersedendum videtur hisce receptis, si modò apprimè noscantur pulsus, & ex his morbi qualitas. Non desunt in Europâ omnis generis medicamina lenientia, confortantia, restaurantia, evacuantia, temperantia, refrigerantia, calefacientia &c. Quibus morbis jam probè cognitis medeantur, ut non sit opus ea â Sinensibus emendicare. Sed videlicet hic cardo rei est, hoc opus, hic labor, probè pulsus dignoscere, requiritque subtilissima ad hoc ingenia, & usum experientiamque valde longanimem, uti ipsi dicunt. Quare si otium feret, conabimur aliquid de pulsibus annotare, quæ fortè hîc desiderantur, & proferre in medium, quî de unico saltem morbo, v. gr. febre malignâ, discurrant Sinenses Medici, (si tamen discurrunt) ut ex uno velut ungue de reliquis ferant judicium. Est autem, quòd non parùm credibilia sint censenda, quæ de morbis dicunt, cùm multi Medici totâ vitâ non aliam curam suscipiant, quàm curandi unicum morbum (idque ab Atavis acceptum in familiâ sua Nepotes observant) alii febrem hecticam duntaxat, alii malignam, alii puerorum solummodo morbos, alii solas variolas, alii mulieres tantùm, quæ omnium difficillimæ censentur; utpote, ubi morbi ex solo pulsu digno-
„ scendi sunt: nam ex coloribus & signis exterioribus (quæ item
„ examinari volunt Medici) in fæminis honoratioribus, cùm
„ eas videre non liceat, nihil colligi nec judicari potest.

R P. MI-

R. P. MICHAELIS BOYMI POLONI,

è Societate Jesu, è Regno Siam,
Anno 1658.

Ad Medicos Præfatio.

PRoducimus in vestrum, Viri Clarissimi, atque totius Europæ conspectum ab ultimis terrarum finibus antiquissimum & nobilissimum Medicorum omnium. Si genus scire avetis, est sanguine & dignitate Imperator; Si ætatem, profectò Avicennâ, Hippocrate, Galeno & Celso multò antiquior, nam 400. & paulò ampliùs post diluvium annis vixisse refertur, & imperare cœpit anno ante Christum 2697. An Patriam scire desideratis? *Hônâm* Imperii Sinarum Provincia, *k'aì fum* Metropolis, Civitas *syn pi* tanti viri Patria est. Nomen illi est *Hoâmti* id est, flavus Imperator. Hic equidem primus medicinas apud Sinas excoluit, & ejusdem artis præcepta posteris tradidit, atque cùm ob multa præclarè facta de Imperio ille optimè esset meritus, per hanc quoque artem mortales sibi voluit demereri, atque adeo etiam nunc in arte suâ superstes deposito fastu & peregrinam à suâ edoctus linguam, iter ferè medii Orbis suscepit, Europam petens, vitam multis, quâ caret ipse, conservaturus. At, inquies: Quid novi adfert hic tuus Medicus Imperator? Fortasse in Anatomiâ plus reperit, quàm Europa sciat à Rondeletio, Vesalio & Bartholino? Minimè, nihil hic Medicorum primus de hâc re ex proposito egit, etsi Medici Sinici illum secuti multa obiter dicant, atque etiam in imaginibus ea, quæ latent in homine, depicta habeant. Vidi ego exactas earum imagines, putasses Europæas, cum descriptione Anatomiæ humanæ. Verùm, utrùm hanc artem ipsi ex hominum sectione nacti fuerint, in nullo reperire potui, atque crediderim, exercuisse aliquando Sinas sectiones, siquidem omnes vel imaginariam crudelita-

tem hor-

tem horrent, & mortua cadavera, qui ſic apud illos tractaret, quôcunque illud fine faceret, eſſet execrabilis. Quid igitur hic Medicus Sinicus adfert novi ? Numquid novas medicinas per Artem Chymicam repertas, aut herbarum genera plura invenit, quàm Dioſcorides & tot alii in Arabiâ, Græciâ, Indiâ Europâ aut Africâ, qui ingentes libros cum herbis depictis ad vivum vulgârunt.

Non ſolùm in hoc excelluit hic Sina Medicus, utpote qui multas medicinas & herbas Europæis incognitas, quibus uti jubet in medendo, monſtrat. Cæterùm de Chymiâ nil habet, habebit ſanè vitæ, mortis, morborum aphoriſmos aut de pulſibus novi aliquid. Sed quî credibile ſit, quòd non jam Hippocratis ingenium, & qui illum ſunt ſecuti in genere aphoriſmorum non totum, quod poſſit ſciri, repererint ? Quis verò uberiùs & excellentiùs de pulſibus doctrinam tradere poterit, quàm Galenus, & poſt illum tot alii præſtantes Medici ? Etenim Medicum Hoâmti antiquiſſimum aphoriſmos omnino alios ab Hippocrate adferre, ſimiliter & ſcientiam de pulſibus omnino diverſam à Galeno, & à nullo vel per ſomnum imaginatam, præterea rationem medicandi morbis aliam & novam prorſus ab Europæâ invenit & tradidit, & hæc omnia, quæ dixi, à diluvii ferè ipſius temporibus. Hæc ego omnia cum Authore ſuo in conſpectum veſtrum, Viri expertiſſimi, profero, & in clavi medicâ, quam fieri procuravi ad reſerandam Artem in libris reconditam, deſcriptâ quilibet poterit invenire. Planè aphoriſmos hic Sina-Medicus vitæ ac mortis in Scientiâ pulſuum fundat, ex quibus non mortem ſolùm vel morbos docet prædicere, verùm affectiones & qua-
„ litates, quæ à morbis cauſantur, & vix quemquam inter Sinas
„ Medicos reperias, qui à circumſtantibus, quid morbi habeat
„ æger, perquirat, vel quid paſſus fuerit, ſiquidem ille poſt pul-
„ ſum exploratum omnia divinat, & ad miraculum morbum, &
„ quæ ex illo orta ſunt aut oritura, docet, imò mortem non ad

dies tantùm, ſed ad menſes, ad annum & annos poteſt prædi- »
cere. Olim legi, Galenum aliqua ex pulſibus prædixiſſe, imò & prædicere docuiſſe, ut ſi quis jam comederit, vel laborârit aliquâ paſſione, & etiam aliquo alio morbo. Verùm ut univerſaliter omnes & ſingulos morbos ex pulſibus cognoverit, vel hoc percipere, eorumque affectiones divinare ille vel alius ab illo docuerit, hucusque quòd ſciam, fuit nemo. Solus hic Imperator hanc artem edocuit, cujus præcepto obſervando Medici Sinæ hodieque apud Sinas & genera morborum quæcunque ex illis conſequuntur, certò aſſequuntur. Sed quid, inquies, de pulſibus habere poteſt, quod non jam à Galeno aliisque ſit repertum? Suprà retuli, quòd prorſus alia, imò & contraria nec opinata habeat, & quanquam hæc fuſiùs in clavi Medicâ retulerim, per tranſennam hîc aliqua ſubjicio. Omnes cum Galeno unius tantùm manus pulſum explorare jubent; Hoâmti ambarum. Galenus ſiniſtram manum duntaxat; Hoâmti præter ſiniſtram etiam dextræ priùs jubet explorare pulſus, quòd videlicet ibidem vita incipiat, deſinatq;. Galenus contendit, unicum locum in ſiniſtrâ ad hoc ſufficere: Hoâmti in dextrâ tria loca, totidem in ſiniſtrâ ad pulſus cognoſcendos eſſe neceſſaria, nec hoc contentus, in brachio tam dextro quàm ſiniſtro in profunditate cujuslibet loci ſuperficiem, medium & profundum, (hoc eſt, ad pellem & carnes, ad ſanguinem & nervos, denique ad oſſa) qualem pulſum habeant, explorare & diſtinguere docet. Præterea in fœminâ & viro naturales etiam pulſus in dictis tribus locis diverſiſſimos obſervavit. Quid amplius? Levitatem & gravitatem ineſſe pulſibus oſtendit. Quid deinde? Menſuram pulſuum infallibilem vitæ & morborum regulam, quæ intervallis conſtat ſpirationum, præſcripſit. Menſuram temporis ſe ignorare ingenuè fatetur Galenus, quamvis multo tempore deſudaverit in illâ quærendâ. Quid dicam de qualitate differentium inter ſe pulſuum, atque admirabili illâ repertâ con-

nexione ac certitudine cum affectionibus, quas prædixit? Quid dicam de causis, quas assignavit in differentiis pulsuum. Quid de circuitu sanguinis & Spirituum, atque reciprocatione? Quid de prædictionibus & coloribus, sonis, saporibus, odoribus & liquoribus? Quid de reliquis, ac postremò de ipsâ arte medicandi? Nimirum pulsibus Sinenses medentur, & non morbis, imò verò morbis per ipsos pulsus; Hoc est: cùm pro naturali irrepsisse contranaturalem cognoverint pulsum, medicinam adhibent pulsui contranaturali, ut aut abeat, aut redeat ad naturalem, quô quid mirabilius? Quid referam de scientiâ pulsuum, quomodo videlicet se mutuò pulsus producant, augeant, invadant & destruant? Sed hæc atque alia scire qui velit, medicam clavem accipiat, ac singula consideret. Unum moneo, ut ne ingredientium hoc Sinense conclave nova rerum species offendat animum, postquam lustraveris omnia, de opere toto & fabricâ sententiam feras licet.

Quisquis autem non assecutus fuerit rationes & causas omnium, quæ tradimus, experientiam ipsam consulat, & meminerit, illud, quod usu tot seculorum, quod in florentissimo maximoque Imperio probatum fuerit, quod etiamnum vigeat maximè, sicut Batavi, Angli, Lusitani, cæteræque Nationes, quæ ad Sinarum portus accedunt, testari possunt, non posse non suas habere causas, easque solidas, quibus innitatur Ars illa morbos prædicendi.

Agite! Viri Clarissimi, & hanc Artem vos ipsi pro vestro ingenio excolite! Et sicut his, qui acceperunt à Galeno vel Hippocrate Majores vestri studiis ac lucubrationibus suis multum lucis ac splendoris attulerunt: Ita & vos æmuli avitæ laudis expolite hoc opus & illustrate, atque efficite, ut Sinenses hos pulsus clariores ab Europæis jam redditos audiamus aliquando Orbe toto personare. Finem facimus, & rogamus, ut laborem hunc nostrum qualemcunque contra ingratos & Obtrectatores defendatis: Denique ut precemini DEUM Opt. Max. ut hunc Populum, quem ab Arte medendi corporibus adeo instructum esse voluit, non patiatur diutius carere peritis animarum Medicis ac cœlestibus medicinis, adjuvante illo, cujus livore sanati sumus, qui est salus, vita, resurrectio omnium, cui soli honor & Imperium in secula seculorum.

R. P.

MICHAELIS BOYMI POLONI,

è Societate Jesu,

CLAVIS MEDICA

ad

Sinarum doctrinam de pulſibus.

CAPUT PRIMUM.

Quænam ſit in homine vitæ ac ſanitatis cauſa.

PRiſci Sinenſes viventem & ſanum hominem per certam duarum qualitatum, quas *yâm* & *iñ* vocant, conjunctionem & quaſi conſenſum conſtitui credunt. Per *yâm* calorem primigenium, per *iñ* humidum radicale volunt intelligi. Porrò Spiritus & ſanguis ambo in corpore humano dicti humidi radicalis & caloris primigenii dicunt eſſe vehicula, (quam ob cauſam etiam iisdem apud Sinenſes nominibus *yâm* nimirum & *iñ* deſignantur,) quæ ſi inter ſe aptè & cum proportione cohæreant, primigenium quoque calorem, & humidum radicale quàm optimè habere, atque inde perfectam hominis vitam ac ſanitatem exiſtere & conſervari affirmant.

Jin inquiunt Sinæ (quâ voce hominem ſignificant, quem & hoc charactere 人 deſcribunt) ex *yâm*, cujus eſt hæc nota ノ, & in cujus nota eſt iſta ㇏ conjunctis componitur.

nitur. Sicut autem ex illis duabus deſcriptis notis Sinicus ille Character, ſive hominis ſignificatio tota coãleſcit, & quemadmodũm ex notâ vocabuli *yâm* conjunctâ cum notâ *iñ* vocabulum reſultat, ſignificans Sinicè hominem, *yâin* ſcilicet: Ita perſuaſum eſt, illis ex qualitatibus in temperamento humano *yâm* calore primigenio, & *iñ* humido radicali inter ſe mutuò unitis certam hominis vitam & ſanitatem exiſtere. Verùm hanc interdum ex incongruâ dictarum qualitatum conjunctione aut violentâ ſeparatione alterari primùm & languere, diſſolvi deinde, ac poſtremò tandem extingui. Eâ ferè ratione, quâ Sinicus Character 人 quando ejus binæ partes 丿 & ㇏ diſſolvuntur, totam hominis ſignificationem prorſus amittit.

Binas illas primigenias qualitates in principalibus corporis humani membris & inteſtinis velut in ſuis recondi fontibus, & inde in reliquum diffundi corpus, atque ab illis juxta eorum naturam, à quibus promanant, vitam ac ſanitatem, actum & operationem ſingulas corporis partes pro ſuâ quamque exigentiâ accipere arbitrantur.

Quòd ſi aliquando, quas modò diximus, qualitates in membris ac inteſtinis, vel omnibus, vel aliquibus alteratas, immutatas reperiunt, tum morbos enaſci, vires ac vitam deficere, & mortem imminere; Contrà verò, ſi integras ac ſibi aptè invicem hærentes, valere hominem, integris eſſe viribus, ac fore longævum, certò conjiciunt.

Manifeſtum proinde eſt, apud Sinenſes Medicos vitæ ac ſanitatis in homine cauſam exiſtere ab *iñ* humido radicali, & *yâm* primigenio calore, prout vita per Spiritus & ſanguinem ex illis promanans, cum debitâ proportione univerſum corpus hominis & ſingulas ejus partes quaſi rigat, penetrat, informat ac vegetat.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

Quænam ſit in homine vitæ ſedes.

PArtes humani corporis dividunt Sinenſes in *Çâm* & *fu*. Prior vox accipitur pro membris, poſterior pro inteſtinis.

Membra principalia, quibus ineſt potiſſimùm *iñ* humidum radicale, ſex numerant.

Ex parte ſiniſtrâ: *Sin;* cor, *kan* hepar, *Xin* renes; Ex parte dextrâ: *fi*, pulmones, *pi* lienem, *mím múcû* portam vitæ.

Inteſtina ſimiliter, aut ſi mavis interiora, quibus potiſſimùm ineſt *yâm* primigenius calor, ſex numerant.

Ex parte ſiniſtrâ *Siáo chám*, minora propriè dicta inteſtina: *fu*, folliculum fellis: *pám kuàm* ureteres.

Ex parte dextrâ *tá chám*, id eſt, inteſtina majora propriè dicta, *quey*, ſtomachum: *Sin crao* tertiam partem corporis.

Etenim dividunt Sinenſes corpus humanum in tres partes: Prima eſt ſuprema pars, dicitur *Xam crao*, eſtque ea, quæ â capite protenditur ad pectus: Media *chum crao*, à pectore ad cingulum ſive umbilicum: Tertia & infima *hia crao* & *ſan crao* ab umbilico ad plantas pedum pertingit.

Membra Sinicè vocantur *Çâm*, quod recondere ſignificat; Recondunt enim vel cibos, vel ſangvinem, vel liquores, vel humores, vel ſpiritus. Inteſtina appellarunt *fu*, quod idem eſt ac atrium ſive colonia, quia ſcilicet illa, quæ in membris reconduntur, ad interiora tanquam ad atria ſeu colonias membrorum deferuntur. Cùm verò principalia tum membra, tum inteſtina, ob viciniam plurimùm inter ſe conſpirare, mutuoque ſibi inſervire comperiſſent, ſingulis ideo membris ſingula adnexerunt quaſi inteſtina.

Atque ita ex parte ſiniſtrâ cordis quidem membro minora inteſtina ; hepatis membro folliculum fellis, renum membro ureteres ; Ex parte autem dextrâ : pulmonum membro majora inteſtina ; lienis membro ſtomachum, portæ vitæ tertiam partem corporis adjecerunt. In his autem membris ac inteſtinis humidi radicalis & caloris primigenii qualitates eis ab ipſo ortu congenitas reſidere & conſervari, & easdem pro diverſitate temperamenti per diverſos motus, ſpiritus & actus, vitam in corpus univerſum diffundere affirmant. Egerunt hoc enim ſummâ cum diligentiâ Sinarum primi Medici, ut ſingulorum membrorum ac inteſtinorum perſpecta haberent naturalia temperamenta & affectiones. Quæ omnia atque imprimis conſenſum eorum ac diſſenſum, cùm ex pulſibus ſe certò poſſe deprehendere, diuturno uſu didiciſſent, (prorſus uti periti fidicines exploratis cytharæ ſuæ nervis, & horum & cytharæ totius vel conſonam, vel diſſonam conſtitutionem) pulſuum ipſi pulcherrimam ſcientiam Poſteris tradiderunt. Quæ quidem ſcientia ad hæc usque tempora conſervatur ac viget, & nos eam infrà, DEO favente, aperiemus.

Porrò *con* contenti in ſex membris & adjunctis ſex inteſtinis origines & fontes vitæ detexiſſe, horum ipſorum certa indicia per totum exquiſierunt corpus humanum. Et cùm in diverſis partibus corporis diverſa reperiſſent, in capite potiſſimùm tam membrorum quàm inteſtinorum, vitæ ac ſanitatis, morborum, & mortis certiora ſigna apparere cognoverunt, quæ ſigna illi quidem *heu cyé* vocitant, nos poſtea externos temporariæ conſtitutionis indices appellabimus.

Ajunt inſuper alligari exteriora ſenſuum organa, (quæ utique & in capite ſpectantur præcipuè) vitæ fontibus, membris, inquam, & inteſtinis, adeoq; linguam cordi, nares pulmonibus, os lieni, aures renibus, oculos hepati. Quia imô ex colorum, qui in fronte, oculis, naribus, auribus ſe oſtendunt varietate : Ex ſaporum, quos lingua vel ſentit, vel appetit,

petit, vocis etiam, quam profert æger diſcrimine ac diverſitate ſe poſſe vitæ mortisque tempora certâ aſſequi conjecturâ, non vanè gloriantur. Unde ex memoratis ſex membris & totidem inteſtinis (quæ ſunt duodecim origines, aut potiùs, ſi membris inteſtina adnexa numeremus, vitæ fontes omnino ſex) in reliquum corpus, atque etiam in exteriora ſenſuum organa per humidum radicale & calorem primigenium vitam derivari contendunt. Et quemadmodum membra & inteſtina diverſimode ſunt temperata, & interdum alias atque alias affectiones ſubeunt: Ita annexa ſibi organa, aliasque ſubditas ſibi & vicinas corporis partes aliter atque aliter afficiunt.

Adverte autem obiter, Sinenſes modò dicere eſſe ſex membra, modo quinque, videlicet hepar, cor, pulmones, lienem & renes, quia nimirùm renes duplices ſunt, quatenus eſt in ſiniſtrâ parte corporis, renis nomen obtinet, quatenus autem in dextrâ, porta vitæ dicitur. Rurſum Sinenſes modò dicunt, eſſe ſex inteſtina, (quæ, ut ſuprà diximus, totidem membris jungunt) modò quinque, ſcilicet parva & magna inteſtina, fel, ureteres, ſtomachum, *quia Sañ Çiao* tertia pars corporis magis ad extra eſt, at alia intra ſunt. Quod verò tertia pars dicitur, eſſe ſextum inteſtinum, quamvis non habeat figuram propriè dicti inteſtini, fit ex eo, quia eſt locus interiorum Spirituum, unde etiam jungitur portæ vitæ, quæ eſt ipſorum officina.

Ex dictis deducitur, quòd in homine vitæ ſedes in duodecim originibus, ſex, inquam, vitæ fontibus conſtituatur.

Supereſt explicemus, quomodo membra principalia humidum radicale, & principalia inteſtina calorem primigenium pro ſuo quæque temperamento in totum diffundant corpus, & ejus ſingulas partes, ſeu quod idem eſt, per quas vias ſeu meatus vitæ, quæ diverſimode in ſingulis membris ac in-

ac inteſtinis reſidet, ad humani corporis multiplices ac differentes operationes ſanguine ac Spiritibus quaſi vehiculis ſubvecta deferatur.

CAPUT TERTIUM.

Per quas vias ſeu meatus principalia tam membra quàm inteſtina, (illa ſcilicet, quæ ſunt origines ſeu fontes vitæ ac ſanitatis cum reliquo corpore humano vitam communicent ac ſanitatem.

SInenſes Medici conſtituunt ad dexteram tria membra, & tria eis annexa inteſtina, totidem quoque ad ſiniſtram, ut, modò à nobis ſuperiore capite eſt dictum. Porrò à membris (*iñ*) humidi radicalis, & ab inteſtinis (*yâm*) caloris primigenii virtutes inter ſe permixtas, unitâ efficacitate in reliquum corpus dimanare, ſequentibus deſcribunt viis,

A ſiniſtris nobiliſſimum, inquiunt, cordis membrum derivatur humidum radicale ad manus, vocaturque hic meatus (*xáo xán yn kím*) *manuum à corde diminuti humidi radicalis via.* Adnexa verò cordis membro minora inteſtina derivant eodem calorem primigenium, atque adeo vocant hunc caloris ductum (*xeú tái jâm kím*) *manuum à minoribus inteſtinis primigenii magni caloris viam.*

A duabus iſtis viis indicantur duæ origines, quæ conſtituunt vitæ unicum fontem, eodem modo de reliquis intellige.

Hepatis membrum demittit humidum radicale ad pedes, vocantq; hunc canalem (*Co kiue yn kim*) pedum ab hepate defectuoſi humidi radicalis viam. Et quia ab adhærenti hepatis folliculo fellis calor primigenius item ad pedes ſeſe diffundit, vocatur (*Cô xiaó jám kím*) pedum à folliculo fellis diminuti caloris via. Ad pedes rurſus humidum radicale à renum

membro

membro delabitur, idcirco (*C̣o Xáo ým kím*) pedum à renum membro diminuti humidi radicalis viam appellant. Uti & (*c̣o taí jam kim*) pedum ab ureteribus magni caloris primigenii viam: quia scilicet ab ureteribus ipsis renibus conjunctis primigenius calor ad pedes procedit. Et hactenus quidem partis sinistræ meatus indicati sunt.

Jam verò à dextrâ parte pulmones, inquiunt, humidum radicale diffundunt ad manus, nempe per (*Xeu tái ýn kím*) id est, manuum à pulmonibus magni humidi radicalis viam. Item calor primigenius à majoribus intestinis, quæ cum ipsis pulmonibus conjuncta sunt, profectus, insinuat sese manibus per meatum (*Xem iâm mîm kîm*) manuum à majoribus intestinis caloris primigenii puri & lucidi viâ.

A liene humidum radicale, à stomacho autem, qui lieni proximus est, calorem primigenium manare ad pedes, docent. Hujus meatum (*c̣o iâm mîm kím*) pedum à stomacho caloris primigenii puri & lucidi viam; Illius (*C̣o tái yñ kim̃*) pedum à liene magni humidi radicalis viam vocant.

Denique ex vitæ portâ humidum radicale procedit ad manus, dicitur (*xeú kiũe yn kim̃*) manuum à portâ vitæ defectuosi humidi radicalis via. Et huic adjuncta tertia pars corporis calorem primigenium dat pedibus viâ, cui nomen inposiderunt (*Xeú Xáo iam̃ kim̃*) id est, pedum à tertiâ parte corporis diminuti caloris via.

Hâc ratione totum corpus humanum ex Sinarum sententiâ humido radicali & calore primigenio penitus imbutum ab his ipsis vigorem accipit ac vitam, quæ utique ab suis originibus ac fontibus per eos, quos modò retulimus, meatus promanat.

Viæ autem duodecim ad origines duodecim, sex, inquam, membra, humidi radicalis principia, & sex intestina, caloris primigenii spiracula, quasi calles duodecim & totidem vitales fontes deducunt: Fontes tamen hi non nisi sex vulgò nu-

gò numerantur, quia nimirum quodlibet dictorum membrorum & intestinorum nonnisi ex mutuo quasi consensu & uno eodemque influxu, vitam de qualitatibus modò dictis resultantem per vias memoratas in corpus humanum derivat.

Quisquis igitur naturam ac temperamenta istorum sex vitæ fontium vel duodecim originum probè cognoscit, sine dubio constitutionem totam membrorum ac intestinorum perspectam habebit. Quisquis præterea duodecim viarum dispositiones & affectiones eis congenitas, incrementa quoque & decrementa, adhæc alterationes & alias qualitates assecutus fuerit, is sanè membrorum & intestinorum corruptiones, morbos & interitum facilè conjicere ac divinare poterit.

Quomodo verò sex vitæ fontium, sive duodecim originum (membrorum, inquam, & intestinorum) natura ac temperamenta, atque ab his promanantium duodecim viarum qualitates, tum naturales, tum etiam præter naturales à Sinensibus deprehendantur, nunc est porrò declarandum.

CAPUT QUARTUM.

Quæ sit natura, quæ temperamenta & qualitates viarum duodecim ab originibus duodecim ductarum, & vitam ac sanitatem in corpus humanum devehentium.

SUpponunt Sinenses, Elementa mundi à cœlo & conjunctis cum cœlo qualitatibus *yâm* videlicet, calore, & *yñ* humido (quorum duo sint orta ex *t'ai kiĕ*, quod chaos seu materiam incompositam significat) processisse, non esse pauciora, quàm quinque contendunt: Terram, Metalla, Aquam, Arbores sive Aêrem, Ignem. Rationem verò hujus esse, quòd hoc quinario omnia, quæ videntur & sunt in universo, contineantur: Unde & Elementa vocârunt, quasi genera prima rerum, ad quæ reliqua possint reduci.

Hominis

Hominis corpus, ejusque membra & inteſtina, non inter ſimplicia conſtituunt, ſed mixta. Verùm cùm in horũ mixtione & temperamentis comperiſſent, in quolibet membrorum & inteſtinorum unam aliquam unius Elementi præ cæteris qualitatem dominari, ſingulis membris & inteſtinis ſingulorum vocabula Elementorum indiderunt. Atque ita ſiniſtram partem corporis humani præſtantiſſimo cordis membro, quod rubei ſeu ignei coloris, quod & amari ſaporis eſſet, quod præ cæteris membris efferveſceret & æſtuaret, & ſimiliter annexis cordi parvis inteſtinis (*hò*) id eſt, ignis Elementi nomen tribuerunt.

Utraque verò ad Auſtralem plagam, & *ligua* regionem ſic dictam ſpectare, quòd ibi ex eorum ſententiâ Elementum ignis quaſi in propriâ ſede reſideat, & æſtate maximè efferveſcat, (unde fit, ut cor in æſtate ſuas præcipuè prodat qualitates) affirmant.

Hepatis membro nomen & naturam *mo*, id eſt, arborum, plantarum, aëris & ventorum, & ſimiliter folliculo fellis ob colorem cæruleum & ſubacidum ſaporem aſſignant. Utraque ortum reſpicere, & *Xin* cœlorum regionem, quòd inde vis vegetandi & venti tanquam ex nativo loco proficiſcantur, & quòd in vere vires ſuas uberiùs explicent, (unde hepatis affectiones tunc maximè ſpectantur) docent.

Renum membro & ureteribus, *Xui*, id eſt aquæ Elementum ineſſe volunt, quòd in illis ſalſuginoſus quidam ſapor, nec non ater color, & potiſſimùm frigiditas ſeu humidum radicale principatum obtineant, adeoque ea ipſa ſub cœlorum *qua kien* portione ad Boream collocant, quòd ibi aquæ Elementum multo frigore rigeat, unde etiam hiberno tempore crebriora renum indicia atque effectus ſe prodant. Ad dexteram pulmonũ membrum tum ob ſiccitatem, tum quòd aduſtum, neſcio quid, ſapiat, præterea, quòd albicantis ſit coloris, nec non magnis inteſtinis, *kin*, id eſt, Metalli Elementum do-

minari putant. Ambo occaſui & portioni cœli *qua kiuen* ſubjiciunt. Et quia metalla per Autumnum perfici exiſtimant, pulmones etiam & magna inteſtina eâdem anni tempeſtate vim ſuam imprimis exercere & indicare dicunt.

Lienis membro ob teporis qualitatem ſaporem dulcem, colorem flavum *tu* id eſt, terræ nomen indiderunt. Pari ratione & ſtomachum qui lieni jungitur, terreum eſſe cenſent.

Utraque in medio quatuor reliquorum Elementorum ſub plagâ cœli (*gua ken* vocitant) ſita eſſe, & exercere vires ſuas, tertio quoque (cujuslibet ex quatuor tempeſtatibus anni) menſe aſſeverant.

Portam vitæ, & huic annexam tertiam partem corporis, ignis ſimul & aquæ ſubjiciunt Dominis, ideoque à cordis & renum membris qualitates recipere, receptasque diffundere arbitrantur.

Hâc ratione diſtributis nominibus Elementorum, & obſervato Elementarium qualitatum dominio, in ſingulis membris & inteſtinis corporis humani, quemadmodum in hoc mundo majori minùs inter ſe pugnantia, ſeu ſymbola Elementa ſe invicem producere & intendere, dyſſymbola autem deſtruere & corrumpere, ac ſubinde alterationes & impreſſiones inter ſe mutuò efficere, obſervârunt. Simili modo membris & Inteſtinis, & quæ ab his ducuntur viis, aut easdem, aut non adeo diſſimiles Elementorum Virtutes & propriam cujusque efficaciam ineſſe collegerunt. Nam, ut in Mundo (inquiunt) ſublunari ex aquâ certo quodam modo videmus produci plantas ſeu arbores, ex plantis ignem, ignis autem cineream relinquit terram, terra verò metallorum eſt genitrix: Porrò metalla iterum producunt ſeu exprimunt aquam, aqua rurſus arborem, & ſic deinceps in orbem: Ita prorſus eundem in corpore hominis (quem meritò ſapientes μικρόκοσμον dixerunt) orbem effici paſſim docent.

Siquidem renum aqueum membrum communicat qualitates aqueas hepati, seu arboreo membro, quas suas postea efficit, sive in naturam quodammodo suam convertit: Hepar arboreum igneo cordi suas itidem qualitates: Cor igneum & similiter portæ vitæ, lieni & stomacho naturâ terreis igneas, lien & stomachus suas terreas pulmonibus, qui metallicæ sunt naturæ, pulmones metallicas qualitates communicant renibus aqueis, ab his rursum ad hepar arboreum rerum submittuntur qualitates &c.

Contrà verò, sicut aquæ Elementum igneum vel imminuit, vel prorsus extinguit: Sic frigidæ qualitates renum cordis calorem vel minuunt, alterant, vel planè suffocant. Hepatis quod diximus subtile temperamentum pulmonum metallicâ virtute læditur; Et uti terra aquam inficit & suffocat, eôdem modo lien terreis qualitatibus oppletus, aqueum renum temperamentum obruit, aut etiam destruit.

Quocirca si perspectum habuerimus, quomodo Elementa vel qualitates Elementares in membris ac intestinis reconditæ sese invicem afficiant, alterent, restaurent, augeant, immutent, destruant, corrumpant, facilè perveniemus in notitiam status, ac dispositiones naturales, imò & præternaturales viarum duodecim, ac totidem suarum originum, membrorum, inquam, & intestinorum: atque adeò mille genera morborum, mortem quoque ipsam multò antè, quàm accidant, cognoscemus.

Sed quoniam per vias duodecim sex membra & sex intestina, docuimus posse cognosci, vias verò ipsas duodecim per qualitates Elementares sibi congenitas, sui ipsarum, suarumq; originem, seu sex vitæ fontium temperamenta manifestare, operæ pretium fuerit explicare, quomodo Elementarium qualitatum in membris ac intestinis, viarumque status naturalis aut contranaturalis explorari possit.

CAPUT QUINTUM.

Per quid in corpore humano viarum duodecim qualitates Elementares, ac illarum habitus, affectionesq́; naturales aut præternaturales certò possint deprehendi.

VItam humanam constare ex humido radicali & calore primigenio, non apud Sinenses modò, sed Europæos quoque receptum est. Sinenses prius in sex membris, posterius in sex intestinis recondi, atque ab iis in reliquum corpus per duodecim vias dispergi volunt. Membrorum verò & intestinorum temperamenta & dispositiones non nisi per easdem duodecim vias, per quas humidum radicale & calor primigenius deferuntur in totum corpus, indagari posse contendunt. Vias verò & earum capita seu initia per Elementares qualitates, at verò qualitates has ipsas solummodo ex pulsibus certò posse cognosci sequenti deducunt ratione.

Pulsus causatus in venis est à motu: Motus autem, qui existit in venis, est à spirituum & sanguinis fluxu decursuque: Spirituum denique & sanguinis (quorum quidem sanguis est humidi radicalis, spiritus verò sunt caloris primi vehicula) fluxus & refluxus per duodecim vias à duodecim originibus sex videlicet membris & sex intestinis rigant totum corpus, singulasque ejusdem partes commovent.

Verùm si id omne, quod movet, etiam impellat necesse est, id verò quod movetur, aut cedere debet aut resistere, sequitur omnino ex motu ab hujusmodi moventibus & motis producto pulsum resultare: Itaque cùm Spiritus & sanguis decurrentes moveant partes corporis atque impellant, adeoq́; hæ moveantur, non potest ab his non aliquis pulsus existere.

Pulsuum

Pulsuum proinde scientia necessaria est, quorum si naturam & differentias optimè perspectas habuerimus, congenitas duodecim viis Elementares qualitates & illarum affectiones in sanguinis & spirituum impressas motu, & consequenter ea ipsa (à quibus proficiscuntur duodecim origines) membra, inquam, & intestina deprehendemus, ac illorum omnium statum & temperamenta, deinde etiam deprehenso qualitatum Elementarium diverso vel excessu vel defectu (qui sunt utique diversitatis pulsuum causa) alium atque alium viarum & corporis totius statum cognoscemus. Ex pulsibus autem connaturalibus statum quoque naturalem qualitatum Elementarium & sanguinis, qui vehit humidum radicale, & spirituum, qui calorem primigenium, viarumque duodecim & originum ac corporis totius humani vitam ac sanitatem conjicere, & ut cum Sinis loquamur, ex differentibus pulsibus differentes excessus & defectus in sanguine & spiritibus assequi, atque adeo membrorum varia & innumera genera & mortem ipsam imminentem prævidere poterimus.

Veruntamen vitam (inquiunt) conservare, valetudini consulere, morbis mederi poterit solus ille, qui pulsus connaturales in corpore humano conservare & corroborare, vel præternaturales & immutatos ad pristinum statum revocare, & restaurare per apposita medicamenta noverit. Ex pulsibus enim debito & naturali statui restitutis intelligunt statum, vias quoque duodecim rediisse ad primævum statum; & per illas item in spiritibus & sanguine congenitas qualitates elementares ritè temperatas devehi vitam, quam duodecim jam sæpius memoratæ origines in corpus diffundunt.

Pulsuum itaque scientia imprimis est necessaria. Sed cùm illi sint motus, aut certè efficiantur à motu in venis, motus autem & mobile tam locum quàm tempus supponat, hîc verò solùm declaratum sit, quomodo ex sex membris & sex intestinis Elementares qualitates in totum corpus devehantur, & illius partes sin-

tes singulas moveant, quærendum de loco & tempore, in quibus motus, & à motu pulsus fiunt, hoc est, ad quæ loca corporis sint pulsus explorandi, & quâ mensurâ temporis metiendi, ut inde pulsuum distincta certaque notitia accipiatur, atque ex hâc scientiâ constitutionis sanguinis & spirituum, elementarium qualitatum, duodecim viarum, & originum totidem, seu sex vitæ fontium, membrorum, inquam, & intestinorum, ac denique humidi radicalis ac caloris primigenii & quæ ex his duobus existunt, morborum ac sanitatis, mortis ac vitæ.

CAPUT SEXTUM.

Quænam sint in humano corpore loca pulsuum magis idonea ad explorandas viarum duodecim qualitates Elementares.

PUlsuum in corpore humano loca descripta sicut in libris Medicis Sinensium reperi, cum fide subjicio unà cum ipso textu ad verbum & commentario ejusdem.

Textus: Omnium cavitatum in quibus pulsus reperiuntur loca.

1. *Feu pe*, id est, natans albedo (sic dicta pulsuum loca) sunt post aures, ingrediuntur locum, ubi terminant capilli, ad unam digiti mensuram.

Commentarius: Carmen ait de pulsu remisso, post cerebrum in ipso flexu cervicis ad tertiam colli vertebram, ibi dicta pulsuum loca reperies.

2. Textus: *San ciao*, id est, tres partes humani corporis, sic vocantur pulsuum loca.

Terminus supremæ partis corporis est à vertice capitis ad os supremum stomachi: Mediæ partis terminus à supremo stomachi ore ad ventriculi os inferius; Tertiæ seu infimæ partis terminus à stomachi inferiori ore unâ infra umbilicum digitali mensurâ ad plantas usque pedum pertingit.

3. Textus:

3. Textus: *ki múen*: id eſt, extremorum porta, duo ſic dicuntur loca: In fœminis, ubi papillarum pendularum extremitas correſpondet oſſi interiori: In maſculis autem & iis, qui minores mamillas habent, unico digito pulſus explorari poteſt: Siquidem pinguis ſit homo, duabus infra mamillas digitalibus menſuris; Si verò macilentior fuerit, unicâ & dimidiatâ digiti menſurâ deprehenditur.

4. Text: *ki hai*: id eſt, ſpirituum mare ſic dictus pulſuum locus. Eſt autem unâ & dimidiâ infra umbilicum digiti menſurâ.

Comment: Spirituum mare dicitur, quia in Maſculis ſeminalium ſpirituum ibidem eſt concurſus ſeu mare.

5. Text: *tan tien*: id eſt, rubeus ager, ſic dictus locus, diſtat ab umbilico trium digitalium menſurarum intervallo prope locum, *quan yuen*, id eſt, limitum origo.

6. Text: *quan yuen*: id eſt, limitum origo; Ita dictus pulſuum locus, qui eſt infra umbilicum tribus digiti articulis & aliquanto magis.

Comment: Locus hic eſt venarum, quæ à parvis inteſtinis & viâ pedum diminuti humidi radicalis & caloris primigenii porta, corporis humani radix & fundamentum; denique ſpirituum ſeminalium aggregatio.

7. Text: *Gin im*: id eſt, hominis obviatio. Ita dictus locus pulſuum, & exiſtit in ſiniſtrâ manu ante limitem, (qui medius eſt pulſus) menſuræ digitalis, (quam in decem partes dividunt) parte unicâ.

Comment: Hepatis & folliculi fellis eſt ſedes. Hujus loci pulſus ſi iidem fortè reperiuntur in loco renum ſignum eſt, hepar & fel lædi à frigore. Similiter hic locus & ſequens dictus *ki keu*: id eſt, Spirituum os: ſubjiciuntur ambo magni humidi radicalis pulmonum viæ.

Imperator ait: *Giu im* (loci nomen eſt) pulſum itidem indicat ſtomachi. Hujus ſedes eſt in ſiniſtrâ manu ante limitem,

tem, menſuræ digitalis parte unicâ; Itidem in utraque parte gutturis dextrorſum & ſiniſtrorſum, reperitur *gin im* cavitas. Sedes *gin im* ſubjecta eſt pulmonum magni humidi radicalis viæ. *Giu im* cavitas ſubeſt ſtomachi ſeu pedum caloris pr. puri & lucidi viæ, ideo dicitur *giu im* denotare quoque ſtomachi pulſum.

8. Textus: *ki keu*: id eſt, Spirituum os. Locus ſic dictus eſt in manu dextrâ ante limitem ſeu medium pulſum, digitalis menſuræ parte unicâ.

Comment: Lienis & ſtomachi ſedes eſt; Si pulſus intenſi ſunt ac pleni, membra illa ex cibis læſa eſſe oſtenditur. Imperator quare, inquit, Spirituum os ſolum habet dominium in quinque membra corporis humani? Kipeús reſpondet: Stomachus liquidorum & ſolidorum alimentorum eſt mare, & ſex inteſtinorum magna origo. Quinque ſapores alimentorum, quæ per os recipiuntur, in ſtomacho duntaxat reconduntur, ut alant quinque Spiritus. Spirituum os manifeſtat viam magni humidi radicalis, ſeu etiam lienem. Quinque membrorum & ſex inteſtinorum Spiritus & ſapores oriuntur à ſtomacho, & alterantur, & alterati apparent in hoc pulſuum loco *ki keu* dicto.

Giu, *im* & *ki keu* in collo utrinque percipiuntur, videnturque cœli & terræ mutuam inter ſe conſpirationem vel unionem imitari: Denique ſunt pulſuum aut incipientium aut terminantium portæ.

9. Textus, *tai chum*: id eſt, magna penetratio. Duo ſic dicta pulſuum loca in duobus pedibus poſt pollicis averticulum, intervallo duarum menſurarum digitalium, in ipſo plantæ pedis medio; Pulſus qui ibi incidunt ipſi ſunt.

Comment: Aliqui volunt, ſpatium illud habere duntaxat intervallum unius menſuræ digitalis menſuram & mediæ.

Ex hoc pulſu cognoſcitur via, quæ defectuoſum humi-

dum radicale ab hepatis membro ducit ad pedes, & ubi horum locorum pulſum exploras, conjicere certò potes, hominem, ſiquidem pulſus perſeverat, omnino vivere; Si verò ceſſat, proximè abeſſe à morte, idcircò dicuntur iſta loca vitæ & mortis januæ.

10. Textus: *tai ki*: id eſt, magna lacuna. Sic dicuntur bina loca pulſuum; Reperiuntur ad latus pedum ſupra os calcanei.

Comment: Diminuti humidi radicalis à renibus ad pedes oſtendunt viam; Mares quidem in pede ſiniſtro, Fœminæ verò in dextro dicta loca pulſuum habent. Et quia ſicut renum, ita etiam vitæ portæ idem eſt pulſus, ideo mortis ac vitæ hîc dantur indicia. Æger proinde, ſi pulſum in illo loco pro ratione ſui morbi habeat, vivere adhuc cognoſcitur; Verùm ſi penitus illo pulſu careat, mortuum eſſe indicat: Ideo pulſus hi appellantur portæ vitæ.

11. *Chum yam*: id eſt, caloris primigenii viæ, ſe mutuò penetrantes; Dicuntur etiam *hocy juuen*, id eſt, coacervationum fontes, ſuntque in pedum ſuperficie quinque menſurarum digitalium intervallo inter oſſa, ubi pulſus pericipitur, ſurſum verſus procedendo, non in ipſo quidem flexu ſeu cavo ſinu, ſed tribus ab hoc digiti menſuris.

Comment: Caloris prim. puri ſeu ſtomachi via eſt. Homo ſpiritus accipit ab Alimentis, alimenta demittuntur in ſtomachum, ſtomachus ad quinque membra & inteſtina vapores ſeu ſpiritus diffundit, ij autem, qui puriores ſunt, in ſanguinem reſolvuntur, nam ſpiritus (humidi) groſſiores digeri neceſſe eſt. Proinde purius, quod dicitur *ym*, intra venas inſinuat ſeſe, fitque ſanguis; Quod verò extra venas fertur, dicitur *quêy*, ſuntque calidi ſpiritus, qui extra & intra venas hûc atque illûc meant. Per ſanguinem & ſpiritus humidum radicale & calor prim. veluti per ſua vehicula ad omnes corporis partes & intimos quoſque receſſus in orbem ad inſtar cir-

ſtar circuli circumferuntur, penetrantque ſe mutuò, ac penitus miſcentur.

Cùm autem ſtomachus ſit liquidorum & ſolidorum alimentorum mare, & conſequenter omnibus ſpiritibus materiam ſuppeditet, dominatur per diverſas ſuas qualitates & recens exortas affectiones, quatuor anni temporibus, adeoque ſpirituum pulſus iisdem temporibus percipi debent.

Atque iſti ſpiritus ſtomachi fundamentum ſunt, ac ſemen aliorum omnium, quia non ſolùm morbos, quatuor anni temporibus graſſari ſolitos alterant, ſed etiam vitæ ac mortis præcipuæ ſunt cauſæ: quare cujuslibet ægroti convenit etiam locorum *Chum yam* explorare duos pulſus, & exquirere diligenter, an ſtomachi ſpiritus contineant nec ne, atque inde de vitâ ac morte ſtatuere.

12. Text: *Fum fu:* Id eſt, ventorum civitas, & alio nomine *Xe' puèn* dicitur, id eſt, linguæ radix. Eſt in occipitis parte infimâ, ubi capilli terminant, à quibus intervallo unius menſuræ digitalis ſurſum tentando pulſus percipitur.

Comment: Magnorum nervorum caro declinans in illa loca malignæ febris tempore, relatos pulſus ſolet efficere, & ab hoc loco capitis jam memorato pullulare.

Hujus prædictorum paradigmatis Sinici figuram vide in Tab. Appendicis primâ, n. 1.

MOdò operæ pretium erit inquirere, ſintné ex his, quas retulimus cavitatibus aliquæ, quæ 12. originum vias 12. & congenitas iisdem qualitates elementares queant indicare.

Etenim primus locus ex ſuprà numeratis & pulſus poſt aures in illo repertus ſolùm manuum diminuti caloris prim: viam indicat, ſive tertiæ corporis partis viam.

Loca dicta tres partes corporis numerant illi quidem, ſed non declarant earundem pulſus.

Tertius

Tertius locus manuum puri caloris se intestinorum magnorum viam prodit.

Quartus & quintus locus nullam viam denotare videntur.

Sextus locus *quān yuên* seu limitis origo per viam pedum diminuti humidi radicalis ad renes originem ducit.

Septimus locus sinistræ manus hepar & fel indicat.

Octavus locus, manus dextræ, lienis & stomachi viam indicat.

Nonus locus pedum defectuosi humidi rad. seu hepatis viam indicat.

Decimus locus pedum diminuti humidi rad. seu renum viam designat.

Undecimus, caloris primig. puri, id est, stomachi viam prodit.

Locus denique *fum̄ fú* ad statum pulmonum aliquantum cognoscendum conducit.

Sed quoniam ex hâc inductione patet, ex enumeratis pulsuum locis, si nihil præterea afferatur, non omnes vias viarumque origines aperiri ; rursum necesse erit investigare alia pulsuum loca, ut his cognitis duodecim viarum elementares qualitates, duodecim iterum origines, sex inquam membra, & sex intestina, & singulorum status atque affectiones regulariter ac certè deprehendi queant.

CAPUT SEPTIMUM.

An præter dicta pulsuum loca, alia in tribus corporis partibus reperiantur, idonea ad explorandas duodecim vias & harum qualitates?

CUm ex tribus partibus totum corpus humanum Sinenses constituant, (ex capite præcedenti & secundo item per transennam vidimus) iterum singulas corporis partes hoc modo explicant.

Textus: Tres corporis partes omnium liquidorum & ſolidorum regia ſunt via, ſunt item ſpirituum principia ac fines.

Kipeús ait: Tres partes corporis paſſionum in homine & temperamentorum ſunt origo. Spiritus naſcuntur ex vaporum, quos ſtomachus congregat, materiâ; Vapores verò prodeunt ex aqueâ qualitate, quæ reſidet in cavitatibus, in quibus etiam fines ac principia deſumunt.

Textus: *Xám ciāo*, id eſt, ſuprema ſeu prima pars corporis infra cor & pectus, conſtituitur ſupra orificium ſtomachi, dominatur interioribus & non iis, quæ egeruntur. Ejus præcipua ſedes eſt pectoris meditullium infra locum *ÿo tám*, id eſt, gemmarum aulam, dictum, unius digitalis menſuræ & ſex partium intervallo. Planè autem, ubi papillæ interiùs incidunt, pars dicta corporis terminatur.

Chúm c'iâo: id eſt, media ſeu ſecunda pars corporis, ſedem habet in eâ cavitate ſtomachi, quæ nec ſuprema eſt nec infima, dominatur carnibus & alimentis. Ad latus umbilici utrinque ſtatuitur.

Hia ciao: id eſt, infima ſeu tertia pars corporis; Eſt ab umbilico deſcendendo ad ureterum ſupremum orificium. Dominatur loco, ubi purum à fæculento ſecernitur, uti etiam in ea, quæ egeruntur. Sedes illius eſt infra umbilicum unicâ digiti menſurâ: Habet etiam aulam, quæ eſt ſpirituum radix & vita. Et cùm ſpiritus calidi motu ſuo permiſceant ſeſe, omnibus & interiùs atque exteriùs adhæreſcant, motus ille vocatur inſinuatio ſpirituum.

Comment: Supremæ partis corporis ſedes eſt in pectoris meditullio, quod ex textu patet. Mediæ partis ſedes eſt in umbilici latere. Umbilicus duo habet latera, quodlibet verò latus unius menſuræ digitalis habet locum, ubi extremum ventris pubes operit, ad intervallum duarum menſurarum digitalium. In eo loco humidi radicalis & caloris prim: pul-

ſus exi-

ſus exiſtit, nec non à pedibus lucidi & puri caloris prim: ſeu ſtomachi via.

Stomachus quos accipit cibos digerit excoquitque, & in vapores primùm, deinde in ſpiritus convertit, qui orſi à tertiâ parte corporis deferuntur ad vias duodecim, & ad ſemitas ſeu calles anguſtiores, tendunt etiam ſurſum & deorſum, ſeu hi ſpiritus quaſi impetu acti ſui caloris cavitates liquidorum aliosque vegetant, & ſanguinem permeant commoventque. Hujus autem motus, quem Spiritus efficiunt, eſt ab infimæ ſeu tertiæ partis loco. Et quamvis originales ſpiritus accipiant aliunde materiam, ex quâ immediatè procreantur; quia tamen ipſa illa materia ſine ſpiritibus ſtomachi eſſe non poteſt, ideo illorum radix dicitur & fundamentum. Notandum verò diligenter, ſpirituum aulam & viam eſſe in tertiâ parte corporis, ubi ſpirituum motus incipit, ac per illum motum omnes originales ſpiritus permeant; Unde fit, ut dicatur duodecim quoque viarum radix, & omnium quoque (quæ aliis ſpiritibus inſident) viarum atrium ac domicilium.

Vide paradigma capitis præcedentis.

Quemadmodum igitur in hoc univerſò tria conſtituunt longè præcipua *Sān cāi* dicta, ſeu tres excellentias ſubſtantiales longè præcipuas: Suprà videlicet cœlum, infra terram, in medio autem ipſum hominem, qui cœli terræque ſit particeps: Ita corpus ipſum hominis in tres partes & quaſi regiones dividunt: Supremam, quæ pertingat à capite usque ad orificium ventriculi, & contineat pulmonem & pectus, ſeu quidquid eſt ſupra diaphragma, cor item & pericardium, ſeu, uti vocant, involucrum cordis: Mediam verò, quæ pertingit ad umbilicum, complectatur diaphragma, ſtomachum ſeu ventriculum, & quicquid eum ambit, lienem, item hepar & fel: Infimam denique, quæ propè ab umbilico ad pedes usque decurrit, includitque renes, veſicam, ureteres, inteſtina & gracilia. Aliter etiam dictas tres regiones ſed per Metaphoram explicant.

explicant, ſic, ut in ſupremâ conſtituant velut varias quasdam nebulas, in mediâ pluviam, in imâ lacum & ſtagna, quæ ex dictâ pluviâ confluxerint.

Porrò tribus hujuscemodi regionibus humani corporis eodem prorſus ordine ternos manûs utriusque pulſus reſpondere contendunt; Atque ita primo & ſupremo pulſui (quem etiam cœli nomine ſignificant, quod ſupremæ corporis regioni reſpondeat) dominari calorem primigenium, qui adeo pulſus naturâ ſuâ ſit exundans, ſupernatans, magnus; Tertio ſeu infimo pulſui (quem terræ nomine, ſignificant, quòd infimæ corporis regioni reſpondeat) dominari humidum radicale, eâque de causâ profundum eſſe, & comparatione quidem pulſus medii ac ſupremi eſſe radicis inſtar, quæ cum trunco, ramisque & foliis arboris comparetur. Infimum hunc pulſum robuſtiorem volunt eſſe in fæminis, propterea, quod in eis prædominetur humidum radicale & ſanguis, ſupremum verò pulſum ſeu primæ regionis in eodem ſexu debiliorem esſe, contrarium verò Maribus accidere. Jam verò pulſus medius (quem hominis nomine ſignificant, qui medius cùm ſit cœlum inter & terram, mediæ item corporis regioni reſpondet) neque exundans eſt, neque profundus, ſed remiſſus, inquiunt, id eſt, temperatus, ac verè medius, ut qui pari cum portione fiat particeps tam caloris, qui verſus primum locum effert ſeſe, quàm humidi radicalis, quod ſuopte quaſi pondere ad terram infimumque locum deſcendit: Item limes dicitur, ut qui duo, quæ diximus, extrema limitet medius, non ſecus ac truncus arboris radicem ejusdem & ramos.

Nec obſervant tantùm pulſuum ordinem jam dictum, ſed horum ſingulos tripliciter item explorant, atque ita ad cujusque ſuperficiem applicant primò digitum, ſic ut cutem leviter ſtringant duntaxat; Ad medium verò dum exploraturi procedunt, arteriam digitis utcunque deprimunt. Infimam denique ejusdem pulſus regionem & quaſi fundum ſeu radicem

explo-

exploraturi ad nervos ipsos & ossa validiore contactu pertingunt, atque hoc modo conjiciunt, an idem pulsus ubique sibi constet, & consequenter, an morbus tantummodo superficialis sit, aut ab extrinseco adveniens, an contrà, occupatis jam interioribus, radicem fixerit. Unde si fundum aut radicem exploraturi pulsum abesse comperiunt, fidenter pronunciant, actum esse de vitâ, quia (inquiunt) pulsus caret radice. Et quoniam denique membrorum alia collocata sunt ad sinistram partem humani corporis, ad dextram partem alia; Idcirco etiam docent, hæc quidem membra pertinere ad ternos pulsus manus dextræ, illa verò ad pulsus sinistræ.

Tab. III. Append. n. I.

Porrò pulsus istarum novem partium, quas continent scilicet tres magnæ regiones corporis, quomodo reperiantur, & quomodo ex pulsibus constitutio & qualitates cognosci debeant, infrà explicabimus, adjecto etiam schemate à Sinensibus Medicis descripto. Nunc brevibus:

Collige 1. Quæcunque pulsuum loca invenientur in corpore humano ad cognoscendam sanitatem aut morbos, vitam aut mortem, necesse est iis earum trium regionum corporis temperamenta & congenitam constitutionem & advenientes seu subinde irrepentes indicari.

Collige 2. Quòd cujuslibet magnæ regionis ternis partibus sit pulsus supernatans (qui est à calore primig.) medius & profundus (qui est in humido radicali) sive (quod idem est) novem partium singulæ suos omnino habent pulsus.

Collige 3. Indiciorum seu signorum exteriorum novem illis partibus annexorum habitus & affectiones ex pulsibus illis debere manifestari in ternis partibus pulsuum *seu* supernatantem &c. ut suprà dictum est.

Collige 4. Cùm *iam* & *in* calor primig. & humidum rad. in novem memoratas insinuent sese partes, necesse est,

ex ſimilibus partibus pulſuum aliarum partium conſtitutionem dignoſcere, & in omnium partium pulſu ſingularum conſtitutionem relucere. Ratio eſt, quia quælibet non ſolùm ſuam ipſius conſtitutionem manifeſtat, ſed etiam, quomodo ſe cum aliis pulſibus habeat, cum quibus ſympathiam ſeu unionem quandam habet. Ratio ulterior eſt, quia viæ inter ſe certo quodam modo penetrantur ac permiſcentur, ex eâ quæ eſt propria ſolùm humido radic. ei, quæ ſoli calori primig. eſt deſtinata, & alteri, quæ de utroque æquam portionem accipit. Rurſus hæc duabus præcedentibus & media utriusque viæ illi, quam primo loco attuli, & ultimæ, atque ita pulſus, qui v. gr. viæ cordis dicitur, non ſolùm ſuam cordis viam, ſed & hepatis & veſicæ, & pulmonum & ſtomachi vias, & quæ his annexa ſunt, unà cum ſingularum diſpoſitionibus per indicem quaſi ſecundarium manifeſtat: Et ſic de reliquis diſcurre. Nam tres partes, cœlum, homo terra ſic dictæ itidem ſe mutuò continent, pars enim cœlum vocata partibus cœlo terrâ & homine conſtat, & pars, quæ terra dicitur, iterum ex cœlo homine & terrâ eſt, & pars, quæ homo appellatur, iterum ex cœlo homine & terrâ conſurgit. Similiter pars, quæ viam humidi radic. habet, illa eadem à viis, quæ partim humidum radic. partim calorem primig. æqualiter continent, & à viis, quæ tantùm calorem primigenium habent, penetrantur, & pars quæ habet viam caloris primig., illa eadem à viis, quæ ſolùm humidum radic., & ab aliis viis, quæ æqualiter humidum radic. & calorem primig. participant, permiſcetur. Ad extremum pars, quæ viam partim humidum radic. partim calorem primig. æqualiter habentem continet, illa eadem à viâ, quæ calorem primig. tantùm, & ab aliâ viâ, quæ humidum radic. tantùm continet, informatur. Quare pulſus reperti debebunt non ſolùm ſingulas vias 12. ſinguli ſingulas, ſed ſinguli pulſus vias, & omnes pulſus ſingulas vias, ſimili quoque ratione originis, & quæ ex illis conſtituuntur, ſex vitæ fontes

in ſuâ

in suâ constitutione indicare. Sic, v. g. pulsus loci, qui viæ cordis dicitur, non solùm suam cordis viam, verùm & hepatis, & vesicæ, & pulmonum, & stomachi, & quæ his connexa sunt, statum & dispositionem indicent necesse est; Pulsus deinde, qui loco viæ hepatis assignatur, non solùm hepatis viæ constitutionem, sed etiam cordis & vesicæ, & stomachi, & pulmonum, & portæ vitæ indicat. Et sic de reliquis discurre. Horum verò omnium hæc est causa, quòd vita & sanitas sit quid totum integrum, unde non magis de vitâ una pars corporis, licèt diversimode, aut unum membrum participat, quàm singula reliqua, eò quòd ad singularium partium corporis vitam ac sanitatem omnia membra & intestina, sex, inquam, vitæ fontes concurrant, & per vias duodecim in sanguine & Spiritibus humidum radic. & calorem primig. devehentibus se ipsa communicent.

Cùm igitur vita sit bonum integrum, non potest esse vita, nisi ex causis integris, & quia malum ex singulis defectibus, hinc ex minimo defectu unius membri vel partis alterari vitam ac sanitatem labefactari facile est, adeoque lædi etiam omnia & singula membra & intestina, à quibus est vita. Quomodo autem in uno pulsu, qui unius membri viam indicat, aliæ quoque viæ, seu, quomodo in uno pulsu unius partis corporis aliæ partes corporis se manifestent & discernantur, infrà docebimus.

Colligitur interim viarum duodecim pulsus potissimùm in manibus manifestari, in quibus adeò videtur absolutè coacervatio esse & quasi concursus pulsuum. Nam mediæ regionis corporis suprema minor pars in dextrâ manu per pulsum magni humidi radic. viam seu pulmones denotat, & mediæ regionis minor media pars in sinistrâ per viam diminuti humidi radic: hepar manifestat; Ideò vocatur absolutè coacervationem potissimùm esse in manibus. Et licèt in pedibus reperiri modò docuerimus membrorum & intestinorum vias,

 attamen,

attamen, quia ibi nec omnium nec principalium viarum pulsus sedem habent, potiusque in manibus investigandæ sunt illæ, quàm in pedibus. Hoc autem consequemur, si modò observaverimus, ubinam sint coäcervationes sive concursus in corpore humano, ossium, medullarum, nervorum, membrorum & intestinorum, spirituum, & denique venarum pulsuumque; Nam si hic pulsuum ultimus concursus in manibus reperiatur, manuum sanè loca ad duodecim vias explorandas idonea esse, determinare oportebit.

CAPUT OCTAVUM.

Quæritur, ubi reperiantur potissimùm scaturigines rerum, ex quibus constat corpus humanum, & an in harum singulis possint pulsus haberi, ad deprehendendum 12. vias, an verò solùm in concursu venarum pulsus existant ejusmodi, & an alibi quàm in manibus existant?

Corpus humanum constare ossibus, medullis, nervis, carne, pelle, sanguine, pulsibus, spiritibus, membris demum ac intestinis, certum est; quare ossium, medullarum, nervorum &c. necesse est scire loca, ac horum cognata reperire. Primùm quidem per Sinenses renes ponuntur loco primo, deinde cor, postea hepar, tunc pulmones, mox lien, exercere verò dicunt suos actus sexto loco renes. Porrò, uti primo loco nascuntur renes, ita omnium primò exercere incipiunt actus suos, deinde cor, tertio loco hepar, postea pulmones, ad extremum lien. Hæc verò membra, uti etiam, quæ membris adnascuntur, intestina, videlicet ureteres, parva intestina, folliculus fellis, magna intestina & stomachus, ac reliqua habent suas congeries & loca illa, prout in tabula III. infrà positâ videre est.

Sic igi-

Sic igitur in loco dicto, *tú caú* (quod ſignificat magnum reconditorium) inteſtinorum eſt ſcaturigo.

Loco dicto *kí, hŭ,* quod ſignificat quatuor anni temporum conſtantem qualitatum unionem, membrorum ſex ſcaturigo eſt. Porrò, cùm cor non ſolùm ſit cauſa faciei, humerorum, ſed palmarum, manus, item linguæ atque ſanguinis, congeries ſanguinis eſt in loco *kĕ yú* quod ſignificat diaphragmatis locum.

Pulmones etiam, quia non ſolùm ſunt narium, labiorum, pellis, capillorum, ac unguium cauſa, ſed etiam Spirituum, congeries ipſorum Spirituum eſt in loco *ſān ciāo*, id eſt, trium partium corporis.

Jam hepar, quia non ſolùm eſt oculorum, ſed etiam nervorum origo, ideò nervorum ſcaturigo eſt in loco *jâm lîm ciûen*, quod ſignificat caloris latebram & fontem.

Renes non ſolùm ſunt dentium, aurium, ſed etiam oſſium cauſa. Scaturigo oſſium eſt in loco *ta ín*, quod ſignificat magnam elevationem. Iidem renes ſunt cauſa etiam medullarum in oſſibus. Locus, in quo eſt ſcaturigo medullarum, vocatur *ciúe kŏ* quod ſignificat interruptionem oſſium.

Reſtat venarum & pulſuum congeries & ſcaturigo, quam nullibi eſſe Sinenſes ajunt, niſi in ipſis manibus, vocant locum *tá quên*, quod ſignificat magnæ profunditatis abyſſum, & cùm de causâ principali venarum & ſcaturiginis earum nullum membrum, nullum inteſtinum ſingulare ſcaturiginis cauſam eſſe docent, intelligi volunt, omnia ac ſingula membra ac inteſtina concurrere, & eſſe cauſam quadantenus ſingularum venarum ſcaturiginis.

Cùm enim non paucæ viæ ad dictum locum ſcaturiginis venarum à ſuis originibus (quæ ſunt membra & inteſtina) manantes confluant, & ſanguis & ſpiritus decurrentes per venas ſibique congenitas qualitates Elementares, & per has conſtitutio-

tutionem tàm viarum quàm ſex vitæ fontium explicent, motu ſuo pulſum efficiant, pulſuum ſanè locus nûsquam aptior inveniri aut deligi potuit ac debuit, quàm in venarum concurſu, nam ibidem quoque eſt pulſuum concurſus.

Quocirca, cùm hic locus ſit in manibus, manuum loci idonei videntur eſſe pulſuum, ad inveſtigandas duodecim vias, & congenitas his Elementares qualitates, origines quoque, à quibus profluunt membra ac inteſtina. Vide tab. III. n. II. III.

CAPUT NONUM.

Cur in manu ſiniſtrâ, in quâ ſcaturigo venarum inventa eſt, pulſus ſint explorandi? Item: An ſola manus ſiniſtra ſufficiat? An venarum etiam pulſus ſint explorandi in dextrâ?

NOn ſolùm in ſiniſtrâ manu, ſed etiam in dextrâ pulſus inveniri, experientiâ conſtat. Sinenſes, (uti ſuprà oſtendimus) cùm rerum, ex quibus corpus conſtat, quærerent ſcaturigines, in manibus venarum ſcaturiginem eſſe dixerunt, eandemque etiam ſcaturiginem pulſuum eſſe ſtatuerunt.

Cæterùm in dextrâ manu locum *kí keù*, os ſpirituum dictum, pulſus habere etiam ajunt. Cùm enim hic pulſus à ſpirituum decurrentium motu potiſſimùm fiat, in dextrâ quoque manu pulſuum coacervationem eſſe, ſibi perſuaſerunt, ac proinde utriusque manus loca pulſuum nobiliſſima & eorum concurſus apparere omninò aſſeverant, & horum ſufficientem eſſe cauſam, cur non ſolùm in ſiniſtrâ, ſed etiam in dextrâ, pulſus ſint explorandi, quia nimirum in ſiniſtrâ manu venarum eſt ſcaturigo, in venis verò motus à ſanguine & Spiritibus procedentes pulſum cauſantur.

Porrò

Porrò, in dexteræ manus loco *ki keu* dicto, quòd pulsuum congeries etiam reperitur, vel ex eo probant, quòd ibi sit maxima vis & copia Spirituum, à quibus utique extra & intra venas in sanguine decurrentibus motum effici necesse est, & ab hoc motu pulsum; Proinde utramque manum ad pulsus explorandos magno usui esse dicunt, siquidem hæc & illa manus causam adæquatam pulsuum habet. Sinistra quidem sanguinem decurrentem in venis, in quibus reconditur scilicet, & nunquam in vivo corpore sine spiritibus est: Dextra verò copiam spirituum, qui, quia cum sanguine decurrunt, sine sanguine esse non possunt, ideoque, cùm sanguis & spiritus causa sint motus, & motus pulsuum, qui tam in dextrâ quàm in sinistrâ reperiuntur; pulsus explorari posse ac debere in utriusque manus loco asseverant.

Adde, membra hominis & intestina alia esse sinistra, alia dextra, viæ proinde ab illis decurrentes aliæ sunt ad dexteram, aliæ ad sinistram, ut suprà retulimus. Ut igitur status illarum & congenitarum illis elementarium qualitatum percipi possit, sequi oportere, tàm in sinistrâ pro membris ac intestinis sinistris, quàm in dextra pro dextris explorandos pulsus.

Ad extremum, quòd in manibus pulsus sit exquirendus, ratio potissima est, quia omnis illa circumvolutio sanguinis ac Spirituum (qui humidum radicale & calorem primig:, unde vita resultat, devehunt) in manibus potissimùm terminantur, complenturque, & ab illis iterum fluxum suum circularem ordiuntur. Cùm igitur vitæ principium primò, ac vitæ finis ultimò se prodat in manibus, non alibi pulsus explorandos esse, certò concludunt. Esto se prodant etiam in pedibus.

Sed quomodo in corpore humano circuitus viarum duodecim, & in illis revolutio sanguinis & spirituum, humidum radicale & calorem primig: devehentium, ad manus terminetur, & ab his ipsis incipiat, & sic circuitus ex pulsibus manuum à Sinensibus sit deprehensus, & à quolibet deprehendi possit, necesse est explicare.

Figura

Figura & motus circularis non aliâ in re clariùs apparet, quàm in cœlorum orbibus, quorum circumvolutio, quòd ab hominibus uſu ipſo & diuturnâ obſervatione compertum fuerit, æternus eſſe creditus eſt. An verò ab æterno exiſtere potuerit cum generatione vel rebus generatis, in Scholis diſputatur, & à plerisque Thomiſtis affirmatur. Orbem cœlorum ſpatio viginti quatuor horarum revolvi, & ſingulis annis circuitum non ſolùm Solis, ſed reliquorum etiam Planetarum obſervare, hujusmodi æternum à DEO poſſe creari, nonnulli aſſerunt. Ethnici verò nonnulli, Duce Ariſtotele, de facto fuiſſe ab æterno, contendunt. Perpetuum motum doctiſſimi quique Philoſophorum ac Mathematicorum hâc noſtrâ & ſuperiori ætate alii inventum eſſe, alii verò inveniri poſſe, alii & hoc & illud, ac meritò ſanè negant.

Cæterùm ſi dari poteſt perpetuus motus, profectò dicendum eſt, hunc in orbibus cœleſtibus imprimis, tùm verò in vitâ corporum humanorum, & ex artificialibus rebus in horologiis aut inſtrumentis, quæ motum illorum habeant ut in variis ſubjectis, dari poſſe. Neque enim facilior & aptior alia figura pro æterno motu fingi poteſt, quàm circularis, & verò deſcribit, hunc præſens cœlorum motus, vita etiam humana, nec non ſua horologia rotata artis miræ opus & mirabiles effectus ſolertiæ humanæ imitantur.

Summæ artis fuit, quendam Pictorem ſine errore circulum absque centro deſcripſiſſe perfectiſſimum. Summæ artis & illud, alium itidem Pictorem circuli centrum abolitum uno ictu oſtendiſſe; Quin & eò proceſſum humanâ induſtriâ, ut horologia fabricata ſint, quæ ſub formis canum, Leonum, hominum Perſonarum ad horas aliquot deambularent ac circumirent: Ut organa, quæ nullo pulſante ſponte perſonarent ad numeros, feliciter arte effinxerint.

Apparuit nuper in Poloniâ horologium, quod non ſolùm Lunæ defectus & Planetarum oppoſitiones, conjunctiones, quadra-

quadratos, ſextiles, & trinos aſpectus (quale eſt in Pragenſi & alibi) reliquosq́ue motus menſtruos, item & annuos manifeſtare potuerit; Sed quod maximè mirabamur fuit, quòd unicâ rotarum circumactione aſtrorum, ſex menſium, tam horarum quàm dierum ſingulorum, nec non etiam lunaris curſus circuitum pulcherrimè deſcribebat. Vivere diceres ad medium annum. Sed anne fieri poſſet aliud, quod integro anno ſimilem motum exhibeat, omnino poſſe exiſtimo; Imo alium fortaſſe labentibus annis fore, qui ad duos & plures annos ejuscemodi inſtrumentum circularium motuum in lucem producat, non abſurdum fuerit credere. Potuit igitur ſolers hominum indagatio exteriorum & circularium conferre inſtrumentis vitâ carentibus, idq́ue per adeo longum tempus, ut etiam medii anni. Verùm enim verò, Sapientiſſimus rerum omnium Artifex Deus cœlorum orbibus vaſtiſſimis per adeo vaſtum ſpatium à tot annorum millibus circularem motum impreſſit, quia imò viventia etiam quaſi horologia in hoc ſublunari conſtituit, quibus alias atque alias ſtatas periodos annorum & ætates præſcripſit, corpora, inquam, animantium, & imprimis ipſorum hominum, quæ ſicut vitæ principia habere, ita & ejusdem vitæ curſum traducere, & finem denique hic obtinere voluit, ſic tamen, ut eidem homini contulerit æternam vitam in paradiſo per uſum & eſum admirabilis fructus, quem dabat, ligni vitæ, quo quidem fructu irrepente in corpus diuturnitate, ut fit, temporum vitia (quaſi rubigo quædam vitalium rotarum) detegebantur. Neque contentus hâc planè divinâ liberalitate, eandem in cœlo longè perfectiſſimam ac bonis omnibus cumulatam vitam promiſerit, ſi modò, quod eſt æquiſſimum, ſui Creatoris ſanctiſſimæ voluntati obſequeretur. Cùm igitur vitæ noſtræ ſit maximè conſentaneus motus circularis (quod quippe quò maximè conferatur) motum circularem in viventibus, ac potiſſimùm in homine, maximè regularem eſſe, credamus neceſſe eſt.

Porrò Sinenses vitam humanam non solùm motibus cœlorum mensurari, verùm etiam iisdem esse quàm simillimam, crebrò inculcant. Et nos quidem Europæi annuos motus circulares vitæ nostræ numeramus. At verò Sinæ & annuos, & menstruos, & diuturnos etiam motus circulares jam inde ab ipso propè diluvio in corpore humano detexerunt.

Sed quâ tandem ratione hoc deprehenderint, nos secuti illorum doctrinam, initium circularis motus diurni, qui vitæ nostræ inest, locum etiam, à quo incipit, & in quo desinit, modò ostendemus; Deinde verò menstruum circulum vitæ, ad extremum etiam annum, DEO favente, explicare conabimur.

Supponunt Sinenses, circuli (quemcunque circino describas) centrum in plano & in superficiei planæ aliquo puncto principium orbis facere, tum verò flexu suo obliquo perpetui orbis finem conjungere, sicque in diem, à quo cœperat, punctum coire, atque si motus cœptus & perfectus duret in illo ipso plano, iterum unde cœpit redire, & consequenter alios atque alios motus circulares efficere & prosequi. Eodem planè modo in corpore humano evenire, constanter ajunt. Vita, inquiunt, tum procul dubio principium accipit, cùm fœtus animatur, sed aliorum longior, aliorum brevior vitæ periodus, eò, quòd vitalis circulus vitæ longævæ ampliorem, brevis autem vitæ angustiorem circumferentiam nactus fuerit. Hôc vero circulô contineri alios circulos vitales, & his rursum alios insertos esse volunt, non aliter, quàm orbis constat annuis, & lunaribus seu menstruis circulis & diurnis. Quòd si vitæ circulus incepit, etiam locum habere debet, à quo incepit, & ad quem cursu suo defluit ac terminat, cursum suum denuo exorsurus, uti cœlorum orbes ab ortu cœpti circumaguntur, donec ab eodem ortu iterum incipiant.

Sed quodnam est, inferimus, centrum in corpore humano hujus circuli vitalis? Ajunt Sinenses, esse mediam regionem

gionem corporis humani. Circumferentia autem quæ? Caput inquiunt, & pedes & manus. Sed si in medio quasi puncto corporis humani pedem circuli defixeris, altero circumducto, perfectissimè circulum ad distantiam pedum, capitis & manuum describit. Quare cùm vita in toto hoc spatio & ambitu ex ipso motu partium, quæ circumferentiam attingunt, existat, necessariò ex motu partium circumferentiam circularem attingit & describit. Ostenso proinde centrò & peripheriâ circuli ostendendū est, quomodo per eundem à centro & circa centrum assignantur duodecim viæ, & per illas sanguis & spiritus, & in illis tanquam in propriis vehiculis humidum radicale & calor primigenius, seu vita ex illis resultans feratur, seu quomodo tandem, iste fluxus vitæ à centro ad circumferentiam veniat, & ex quo loco motus in hâc rotâ vitali initium ducat, & vitæ cursum consumat.

Sed audiamus Sinenses ipsos.

Textus: Homo recipit Spiritus à cibis, cibi recipiuntur in stomachum, & suas virtutes communicant quinque membris & sex intestinis: Omnia enim quæ sunt in corpore, recipiunt Spiritus, qui ex ciborum materiâ nascuntur; Nam id, quod est subtile, est *qûm*, humidus, inquam sanguis purissimus, imbutus humido radicali, intra venas serpens; Id quod est grossum, & nec dum bene digestum, est *quêi* sive spirituum calidorum quasi congeries, calido primigenio imbutorum, intra & extra venas meantium, & sanguinem commoventium, quippe hæc duo *qûm* & *queî* totum corpus penetrant & circumeunt rotæ instar aut circuli, qui sine interruptione circumagitur. Nota: quòd spiritus calidi subjiciantur calori primigenio, & sanguis venarum humido radicali, quæ duo inter se permixta ac penetrata motum in corpore humano circularem spatio viginti quatuor horarum perficiunt. Nam quo temporis spatio 50. domus cœlorum circumaguntur ex Sinarum sententiâ, eodem ipso Spiritus & sanguis, qui

 cursum

cursum suum exorsi sunt à pulmonum viâ, diei præteritæ tempore matutino (horâ tertiâ & quartâ Europæâ, nam hora quælibet Sinica duas Europæas complectitur) per diem integram & noctem integram ad eandem horam matutinam fluunt refluuntque, & ibidem cursum integrum complent, planè in ipso illo loco, in quo reperta est maxima congeries Spirituum, quæ os Spirituum vocatur, & in quo apparent calor primigen. & humidum radic. invicem sibi unita, & unde hæc ipsa iterum in sanguine & Spiritibus incipiunt fluere & refluere, & perpetuos orbes agere, vitamque in illis deferre.

Textus: Duodecim viarum pulsus & quindecim *Iŏ* (sunt pulsus venarum ad latera duodecim viarum rivulorum instar manantes) venarum pulsus quo tandem in loco ducunt initium, & in quo finiunt? In duodecim viis pulsuum decurrunt sanguis & Spiritus, penetrant ac penetrantur ab humido radicali & calore primigenio, ut virigent, foveant, servent ac vivere faciant totum corpus humanum: Illorum (sanguinis videlicet & spirituum) origo est in medio seu meditullio mediæ regionis corporis (quod supra centrum circuli vitalis esse diximus) inde verò communicati manuum magni humidi radicalis viæ ab illâ motum ordiuntur, & præcedunt ad manuum lucidi seu puri caloris primig. viam, ab hâc verò ad pedum caloris primig. puri & lucidi viam, & ab hâc ad pedum magni humidi radicalis viam, à quâ postea motum continuant ad manuum diminuti humidi radicalis viam, & ab illâ ad manuum magni caloris primigenii viam, deinde ab hâc ad pedum magni caloris viam, unde ad pedum diminuti humidi radicalis viam, à quâ eundem prosequitur motum ad manuum defectuosi humidi radic. viam, & ab illâ ad manuum diminuti caloris viam; Ad extremum ab hâc ad pedum defectuosi humidi radic. viam, ubi videlicet vitalis illa rota sanguinis & spirituum & circulus finem accipit, ac rursum volvendo redit à loco viæ manuum magni humidi radic. & sic deinceps, cursu quem memoravimus repetito.

Viarum quas diximus motus prorſus annulorum inſtar aut circulorum inter ſe mutuò inſertorum ſe pervadunt, ac ſine interruptione totum corpus circumeunt, manè verò redeunt ad locum manus dextræ, ac inde iterum fluere ac currere incipiunt. Inde eſt, ut ex hoc loco manuum, qui & os ſpirituum dicitur, de quibusvis morborum generibus & ipsâ vitâ & morte poſſit ferri ſententia.

Obſerves hîc quaſi per tranſennam, quòd cùm ſint quindecim *Lŏ* ſeu ſemitæ aut calles emergentes ad latera viarum, tribus quoque diverſis motibus & pulſibus diverſas efficiunt vias, ut infrà dicetur.

Cujuslibet diei hora matutina (*ym*) quæ eſt tertia & quarta Europæa matutina, fit motûs ac flexûs initiũ, nam in meditullio magnæ partis corporis oritur, & membro pulmonum communicatur, unde initium motus eſt à pulmone, ab hoc ad magna inteſtina: ab his verò ad ſtomachum, à ſtomacho ad lienem, hinc ad cor, inde ad parva inteſtina, ab his ad ureteres & veſicam ſeu renes, à veſicâ ſeu renibus ad involucrum cordis, hinc ad infimam ſeu tertiam regionem corporis, ab hâc ad fel, & denique ad hepar motus ſanguinis & ſpirituum decurrit, qui ibidem horâ primâ & ſecundâ noctis terminatur; Sequentis diei horâ tertiâ & quartâ matutinâ ad pulmonem curſum ſuum denuò reſumit, ac ſic per conſequentes dies & menſes & annos eum curſum proſequens, vitæ periodum ſibi conſentaneam tandem abſolvit. Cùm igitur in pulmonibus ſeu viâ pulmonum omnium viarum ſit caput ac principium, id eſt: cùm per illas ſanguis decurrit, qui rurſus ac motus ſanguis non aliunde eſt, quàm à ſpiritibus, in quos dominantur pulmones, & cùm à loco dicto curſus inſtituitur horis matutinis, & eodem quoque pulſus venarum incipiat, fit, ut in loco dexteræ manus pulſus explorandi ſint.

Textus: Cognito fine & principio facilè eſt determinare, quomodo ſe habeant humidum radic: & calor primig:. Quare hoc

re hoc dicitur? Quia videlicet finis & principium pulſuum, & præterea humidi radicalis & caloris primigenii ſedes eſt, ex quâ rotæ inſtar manè incipiant moveri, & ideò diximus principium inibi eſſe, ſed & finem verè etiam, quòd nimirum trium viarum humidi radicalis à trium viarum caloris primigenii ſpiritus finem habeant, ad quorum quidem finem mors conſequitur. Verùm ejusmodi mortis ſingulæ viæ ſua habent indicia, atque ideò dicimus finem habere.

Commentarius. Ineſt ſingulis rebus ſuus calor ſuumq; humidum, ideò finis & principium illorum in ipſis locis determinatis caloris & humidi reperitur. Porrò in pulſuum viis illa duo ſunt præcipua vincula, & hoc in loco *ki keu* dicto, quòd ibi trium viarum humidi radicalis & trium caloris primigenii pulſus matutino tempore in dextrâ manu percipiantur, & moveri incipiant, circularique. Initium ergò ipſius motus eſt à ſpiritibus & primigenio calore, finis verò ac deſitio tum pulſus, dein trium viarum humidi radicalis & trium viarum caloris primigenii. Finis autem dicitur, quia humidum radicale finem accipit.

Mortis cujuslibet indicia ſunt hæc, quæ ſequuntur. Primò: Veſicæ ſeu renum humidi radicalis diminuti, Spirituum deſinentium ſigna ſunt: dentes acuti & eminentes, carnis marcor & ſiccitas. Secundò, ſtomachi: Pedum humidi radicalis ſpirituum deſinentium ſigna ſunt, corporis extenuatio, & labiorum alterius ab altero in obliquum retorſio. Tertiò: Hepatis: defectuoſi humidi radic: Spirituum deſinentium ſigna ſunt: Lingua in rotundam extuberans ſuperficiem. Quartò: Pulmonum humidi radic: magni ſpirituum deſinentium ſigna ſunt, ariditas pellis & corporis, item capillorum ac crinium defluxus ſeu erectio. Quintò: Cordis diminuti humidi radic: Spirituum deſinentium ſigna ſunt: Dentes, qui nigerrimi apparent: Deinde trium viarum caloris primig: ſpirituum deſinentium in oculis ſignum eſt obſcuratio illorum, & quaſi paula-

quasi paulatim offundentes se tenebræ. Ad extremum, sex viarum caloris primig: spirituum desinentium signa sunt in frigido sudore, qui instar gemmarum apparet, nec defluit in reliquum corpus, & significat propinquam exinanitionem Spirituum, denique ac Mortem. Quicunque igitur hæc indicia repereris, de certâ morte ne dubitaveris.

Colligitur ex dictis 1. Non in sinistrâ manu tantùm pulsus esse explorandos, ubi & venarum & sanguinis, in quibus pulsus fiunt, maxima est congeries, sed etiam in manu dextrâ pulsus esse explorandos, ubi itidem in loco *ki këu* magna vis est & copia spirituum, qui in homine vivo in sanguine, quem movent, decurrunt, ex quo quidem motu pulsus oriuntur. Primò verò ab hoc loco manus dextræ pulsus explorandus est, quia vitalis rota, seu sanguinis & spirituum circuli (uti suprà dictum est) principium ibidem & finem habent.

Colligitur 2. Vitam in homine seu humidum radicale & calorem primigenium non aliter communicari cum toto corpore, quàm quòd eadem vita à centro (quod est in corporis mediâ regione) ad peripheriam manuum, capitis ac pedum extensa, cujusdam rotæ instar ministerio motûs sanguinis & spirituum circulariter totum corpus permeantium & penetrantium decurrat ac volvatur à loco ac viâ pulmonum eundem cursum suum exersa, & perfecto circulo diei naturalis, h. e. viginti quatuor horarum Europæarum eundem cursum continuando, & non solùm circulos diurni motus, sed & menstrui & annui componendo ad periodum seu terminum suis causis consentaneum, aut quamvis afferat aliqua, perveniat, qui terminus Mors appellatur.

Sed quomodo Sinenses deprehenderunt circularem motum sanguinis ac Spirituum à pulmonibus eorumque viâ principium ducere, unde etiam, quòd pulsus manè in dexteræ manus loco principium rursus faciat? Respondetur: Vitam

Vitam à ſpiratione (quæ conſtat ex introſpiratione ſeu aëris attractione & exſpiratione, hoc eſt, aëris ejectione, quæ duo græcè ſyſtole & diaſtole dicuntur) initium facere. Cùm igitur ſpirationis officina ſint pulmones, & vita, ut diximus, faciat initium à ſpiratione, quâ deſinente & ipſa deſinit, ab ipſis pulmonibus vitam incipere, & in pulmonibus iterum deſinere, ſeu à viâ pulmonum ſanguinem & Spiritus, quæ vitæ ſunt vehicula, vitæ motum circularem incipere, & ad eandem viam redire, ut ab hâc iterum repetatur, ex dictis planè conficitur.

In dextro porrò loco, qui *k'i kĕu* ſive ſpirituum os dicitur locus, qui locus ſine dubio terminus eſt viæ pulmonum, qui ſpirituum officina ſunt, cùm hi calore ſuo motum ac pulſum efficiant, etiam ſequitur initium motus vitæ & pulſuum, quibus ſe prodit vita, cùm in illo loco via pulmonum terminetur, & eſſe & manifeſtari.

Sed quam dices eſſe cauſam, quòd via pulmonum in dextro terminetur manus loco? Quam item cauſam, quòd ibi ſpirituum ſit congeries vis & copia? Quare ibi manè incipit pulſus, & quare manè ille eſt explorandus, ut rectè de ægroti judicet conſtitutione. Hæc omnia ſequente capite, ubi item de menſurâ temporis motuque pulſuum & circularis vitæ agemus, plana fient.

CAPUT DECIMUM.

Cur pulſus manè potiſſimùm explorare oporteat, item, ubi & quot ſint loca pulſuum in ſingulis manibus.

TExtus: Huanti Imperator quæſtionem proponit hujusmodi: Qui pulſus explorat, quare potiſſimùm matutino tempore id debet peragi? Reſpondet Kipeus: Quia matutino tempore humidi radic: ſpiritus nec dum ſunt agitatione multâ commoti, nec caloris primig: ſpiritus

ritus ſunt diſperſi, potus item ac cibus nec dum ſunt recepti in corpus, viæ pulſuum nec dum ſunt repletæ, venarum rivuli æqualiter adhuc obſervant pulſum, ſanguis demum ac ſpiritus nondum ſunt perturbati, ideo hoc tempus præ omni alio eſt idoneum pulſibus explorandis.

Textus: Poſt palmam manus eſt os quoddam altius eminens, cui nomen limes.

Comment: Ductâ rectâ lineâ ab ungue pollicis proximè poſt juncturam & flexum, qui eſt brachium inter & manus, exſtat os aliquanto eminentius, hic ipſe brachii eſt pulſus (*quān* dictus) qui bene obſervandus eſt. Poſt palmam ſublime exſtat os, ſub quo directè loci (qui limes vocatur) pulſus percipitur.

Textus. Per ordinem (ab hoc loco) diſtingue & ordina locum *chě*, qui ſignificat cubitum Sinicum (& eſt multò minor Europæo,) & tria loca ſeu puncta diligenter annotabis.

Comment: Quocunque tempore pulſum explorabis, ante omnia medium digitum manus, qui eſt à pollice ordine tertius infra dicti oſſis eminentioris locum fac applices, & hoc modo reperies determinatam ſedem pulſus ejus puncti, quod *quañ* ſeu limes dicitur, per digitum indicem proximè antecedens punctum, *cuñ pú* dictum, tange, & digitus tertius, qui ſequitur medium, & eſt annularis, incidet in tertium punctum pulſus *chě pù* dicti.

Textus: E loco palmæ manuum dicto *iuci* usque ad os eminens (*quañ*) progrediendo, ſpatium intercedit unius articuli digitalis (*c'uñ*) medium verò illius ſpatii (quod articuli os dicitur) ab hoc puncto (*quun*) progrediendo ad cubitũ (*chě cě*) illius, quod cubiti lacunam ſignificat. Inter duo puncta ſic aſſignata medium locum ſeu punctum obtinet, qui eſt poſt *c'uñ* & ante *chě*, ſæpe nominatus locus *quañ*, id eſt limes, eò, quòd ibi calor primig. mediantibus ſpiritibus egrediatur verſus *c'uñ* primum locum, & humidum radic. mediante ſanguine vena-

rum regrediatur versus *chĕ* locum tertium, unde fit, ut per locum illum tanquam per limitem terminentur triplicis caloris primig. egredientis distinctæ viæ, & triplicis humidi radic. regredientis totidem etiam viæ, atque ob hanc causam percipitur motus triplex caloris primig. & triplex humidi radicalis.

Motus quidem spirituum (qui sunt à calore primig.) procedunt à loco tertio (*chĕ*) & secundum locum (*quañ*) ingreditur usque ad primum locum, qui dicitur *c'um̃*. Motus verò sanguinis, qui est ab humido radic. manans à loco primo *c'uñ* & per locum secundum *quañ* progreditur usque ad locum tertium *chĕ* dictum.

Ex loco primo pulsuum, *c'um̃* dicto, cognoscitur constitutio supremæ regionis corporis, quæ est à vertice ad pectus, & protenditur etiam ad pellem corporis & capillos. In secundo loco pulsuum cognoscitur constitutio mediæ regionis corporis, quæ est à pectore ad umbilicum, & occupat omnia ibidem contenta. In tertio loco pulsuum percipitur constitutio infimæ regionis corporis, quæ est ab infimâ stomachi parte usque ad pedum plantas.

Ex his colligitur, tam in manu dextrâ quàm in sinistrâ esse tria loca seu puncta, in quibus Medicus tribus item digitis pulsum debet explorare.

Colligitur secundò, quòd medius seu secundus locus pulsuum in dextrâ manu ibi planè est, ubi os spirituum est, & in manu sinistrâ medius & secundus locus pulsuum ibi est, ubi venarum concursus *ta'i quên* dictus, & alio nomine *gîn im̃* hominis obviatio appellata, seu caloris primig. & humidi radic. obviatio.

Quare verò hoc loco pulsuum indita sunt nomina limitis & cubiti Sinici? Secretum aperiam. Credunt Medici Sinenses, venarum meandros, per quos meant remeantque sanguis & spiritus, si extendantur, & earum longitudinem aliquis velit metiri, contineri 810, (*cham̃*) sic intelligendo, ut spiritus

ſpiritus ſervatâ ſemper proportione menſuram inter & ipſum corpus prout hoc majus eſt, minusvé contineat. Eſt autem *Cham̃* menſura Sinica, quæ ſpatium utriusque brachii bis complectitur, quæ menſura conſtat decem aliis minoribus menſuris *chĕ* dictis (quæ vox cubitum Sinicum minorem Europæo ſignificat) *chĕ* autem menſuræ decem menſuras digitales *c'un̄* dictas. Quare ſi ab digiti medii extremitate illius venarum dictam dimenſionem 810. *chãm* metiri velimus, incipiendo à menſurâ primâ *cham*, mox eæ, quas continet, menſuræ minores occurrent, *chĕ* videlicet & *c'un'*. Unde ſequitur, quòd prima *chĕ* menſura cubitalis ad brachium in loco tertio pulſuum ſuprà aſſignato & *chĕ* dicto terminetur: Nam *c'un'* menſura ſeu articulus digitalis in loco illo appellationem ſuam amittit. v. gr. Caloris primig. via per pulſum (*ſeu*) ſupernatantem, qui leni attactu in ſuperficie pellis & carnis percipitur: humidi verò radicali, qui per pulſum *Xin* profundum ex attactu fortiori ad oſſa habet, percipitur. Secundus autem ſeu medius locus, qui de calore & humido æqualiter participat, per pulſum *huõn*, id eſt remiſſum, ſeu neque natantem neque profundum dignoſcitur. Quare explorans pulſum *in c'um̄* & *in chĕ* ferè totum illud ſpatium tribus digitis occupat, ſed cum hâc diſtinctione, quòd ſcilicet primus digitus tangens primum locum exploret tantummodo *yâm* ſive calorem primigenium, & tertius digitus tangens tertium locum exploret *yn̄*, hoc eſt, humidum radicale. Verùm magnus ſeu medius digitus tangens medium locum exploratiſſimê, ac uno eodemque tactu *yâm* & *in̄* dignoſcit.

Textus: Venarum pulſus habent locum *chĕ* & *c'um̄*. Quare? Quia ſcilicet *chĕ* & *c'un* continent principalium rerum congeries, in loco medio *quãn* usque ad *chĕ* humidi radicalis eſt dominium, ideo oporteat diſtinguere, *cun̄* articulum notare item locum *chĕ*: Item diſtinguere *chĕ*, & conferre cum loco *cun̄*, in quo eſt caloris primig. dominium.

 Comment:

Comment: Pulſus habent in membris tria loca, *cuñ quān* & *chĕ*. *Quān* locus medius eſt, in quo ſi pergas ad *ýn ci* cavitatem, habes *cuñ* ſpatium, ſeu articuli digitalis menſuram, quod quidem ſpatium ſubjicitur calori primig. egredienti ex limite ſeu loco *quān*; At verò ſi à *quān* limite ad *chĕ cĕ* locum pergas, ſpatium *chĕ* cubiti Sinici impletur, ac nomen etiam ejus acquirit, eſtque ejus ſpatium ſubjectum humido radicali regredienti.

Ex hoc intelligitur, quòd humidum radicale intra menſuram *chĕ* ſive cubiti Sinici (cujus cubiti initium accipi debet ab extremo digiti annularis) occupat ſpatium articuli decimi digitalis; At verò calor primig. reſidens intra *cun* (puta articulum digitalem illum, qui ab extremitate digiti medii numerando nonus eſt, novem partes illius *cun* ſolùm occupat) de quo infrà. Sic *chĕ* & *cun* ſunt principium & finis pulſuum, videlicet unus articulus, qui *chĕ* vocatur, & alterius articuli novem partes; Ideo illa loca dicuntur *cun* & *chĕ*.

Comment: Nota: Singulas menſuras *cun* habere partes decem æquales & pares, & quidem ultimam menſuram *cún* ſeu decimam articulorum digitalium (quæ conſtituunt menſuram *chĕ* cubiti Sinici) integer ſit articulus, humidum radic: in illo reſidens ſpatio, occupans, æqualium partium numerum parem & æqualem, eſt perfectiſſimum (& *lúo in* dicitur) hoc eſt, maturum & perfectiſſimum humidum. Numerus impar, licèt æquales quidem partes habeat, ſed in impari numero in nonâ parte articuli (*quān c'ūn* appellamus, & eſt primus locus pulſuum) reperitur, nam decima pars æqualis pertinens ad numerum parem, & integritatem articuli ipſam palmam manus ingreditur, ut videre licet in figurâ. Ideo in dicti *c'uñ* articuli numero impari calor primigenius novem ſolùm partes occupat, & in illis *lao yân* quod maturum & perfectiſſimum ſignificat calorem primigenium, ſedem habet.

Etenim, ſicuti humido radicali par numerus adſcribitur: ita ca-

ita calori primigenio impar. Quare intra *chĕ* cubitum Sinicum oportet diſtinguere humidum radic: & calorem primig: nec non loca quæ occupant, *chĕ* videlicet, ſeu illius articulum digitalem integrum, qui illam menſuram complet, & eſt in numero decimus, numerando ab extremitate medii digiti, & *c'uñ* articuli novem partes, quæ duo ſunt principia ac fines pulſuum, & nobiliſſima loca venarum, ubi ſimul manifeſtantur ſanitas & morbi, & quidquid ſanitatem vitiat, atque adeo horum omnium accipi debet nottiia.

CAPUT UNDECIMUM.

Pulſuum tria loca tam in dextrâ quàm in ſiniſtrâ manu inventa quorumnam vitæ fontium ſtatum ac conſtitutionem, & quo ordine inter ſe manifeſtent; Item, quæ ſit ratio ordinis, & quæ etiam levitatis & gravitatis, quæ pulſibus accidit, explicatur.

TExtus: Pulſus indicantes ſtatum cordis ſunt à diminuti humidi radicalis ad manus via, quæ ab ipſo corde initium ducit, alterius item viæ, quæ parvorum inteſtinorum ſtatum prodit, manuum magni caloris primigenii via eſt. Hi, inquam, pulſus ſunt in manus ſiniſtræ primo loco *c'uñ kiŭ* dicto ante locum *quan*. Ambæ viæ junguntur in ſupremâ corporis regione ad aulam ſpirituum in loco *quey ici*, id eſt, teſtudinis cauda.

Pulſus indicantes ſtatum hepatis percipiuntur in ſiniſtræ manus medio loco *quan* dicto, & ſtatum viæ, quæ dicitur *t'ò kiūe yñ kim* id eſt: defectuoſi humidi radic: à pedibus ad caput via; Ulterius item viæ, quæ fellis ſtatum prodit, diciturque *ho xaō yam̄ kim̄*, id eſt: diminuti caloris ad pedes via. Hi, inquam, pulſus in manus ſiniſtræ ſecundo loco *quăn* dicto percipiuntur: Ambæ viæ junguntur in mediâ regione corporis, locô dictô *pao muen* quod ſignificat membranarum portam.

Pulſus

Pulſus indicantes ſtatum veſicæ ſeu renum ſunt in ſiniſtræ manus loco tertio in diminuti humidi radicalis à pedibus viâ; Ureterum autem, quorum ſtatus ibidem exploratur, ſunt in magni caloris ad pedes viâ. Ambæ viæ uniuntur in infimâ corporis regione in loco, qui dicitur *quañ yuên cò*, id eſt, clauſarum originumſedes.

Pulſus indicantes ſtatum pulmonum, & ſtatum viæ, quæ ab ipſis ducit, dicitur *Xeú tai yn kim*, id eſt, magni humidi radicalis ad manus via. Alterius item viæ, quæ à magnis inteſtinis procedit, & dicitur *Xeu jam mim*, id eſt: puri & lucidi caloris primig: à manibus via. Hi autem pulſus in manus dextræ primo loco ante locum *quan* percipiuntur, ambæ verò viæ junguntur in primæ partis corporis loco *hu kiĕ chi fu*, id eſt: exſpirationis & inſpirationis civitate in puncto determinato, quod dicitur *yuên muĕn* id eſt, nubium porta.

Pulſus indicantes ſtatum lienis ſunt à viâ magni humidi radicalis à pedibus, & in manus dextræ ſecundo loco percipiuntur. Ibidem item alterius viæ ſeu ſtomachi pulſus eſt à viâ puri caloris primig: ad pedes. Ambæ illæ viæ ſe penetrant, & uniuntur in *chum ciāo*, id eſt, mediâ regione corporis ceu meditullio, quod eſt inter lienem & ſtomachum.

Pulſus indicantes ſtatum portæ vitæ & viæ, quæ ab hâc ducitur, dicuntur: defectuoſi humidi radic: ad manus via, alterius autem viæ, quæ tertiæ corporis partis ſtatum prodit, & dicitur diminuti caloris à manibus via, percipiuntur pulſus in tertio loco manus dextræ *chĕ* dicto. Ambæ hæ viæ ſeſe penetrant & uniuntur in infimâ regione corporis.

Colligitur, pulſus, qui in ſiniſtræ manus primo loco percipiuntur, indicare ſtatum cordis & parvorum inteſtinorum, affectiones viarum, & præterea habitum ſupremæ regionis corporis. Et ſic de reliquis collige.

Sed quare in tribus prædictis locis pulſuum, tam dextræ quàm ſiniſtræ manus, Sinenſes Medici duodecim vias & origines il-

nes illarum, à quibus sunt, ac illarum constitutionem prædicto ordine cognosci posse doceant, operæ pretium fuerit ex illis ipsis cognoscere.

Textus: Pulsus habet tria loca, & quilibet locus quatuor vias, videlicet viam manuum magni humidi radicalis, & pedum caloris primigenii lucidi, item magni primigenii caloris, & pedum diminuti humidi radicalis. Quare in locis pusuum aliquæ ex viis sursum tendunt, aliquæ deorsum, aliquæ à primo loco pulsuum, aliquæ à tertio indicantur.

Comment: Tria loca pulsuum sunt tam in dextrâ quàm sinistrâ; Quilibet indicat duas vias, unde idem locus v. g. primus in utrâque manu indicat quatuor vias, & consequenter de reliquis collige.

Ex membris sæpe memoratis pulmones & viæ illorum sunt in corporis humani supremo omnium loco, vesicæ seu renes in infimo; Ideo in dextrâ manu (cùm in dextrâ parte supremæ partis corporis resideat pulmonum membrum) pulmones & via illorum, (quæ est manuum magni humidi radicalis) constituitur in pulsuum supremo & primo loco, uti etiam adjuncta intestina magna, & via illorum, quæ est manuum lucidi caloris primigenii via. Ambæ viæ sunt subditæ Elemento Metalli ex Sinarum quidem sententiâ, quæ etiam ob spiritus copiam pulsus supernatantes efficiunt, qui pulsus eorum statum primo loco indicant.

Porrò renes seu vesica & ejus via, quæ est pedum humidi radicalis diminuti, & ureteres eorumque via, quæ est pedum magni caloris primigenii via, ad sinistram in parte infimâ corporis pertinet, & ambo, cùm subjecta sint aquæ Elemento cujus natura est ad infima defluere) in sinistræ manus infimo seu tertio loco pulsus suam constitutionem indicantes obtinent.

Textus: Manuum humidi radicalis & caloris primigenii viæ pertinent ad Metallorum (Sinicum) Elementum.

Pedum

Pedum humidi radicalis & magni caloris primigenii viæ pertinent ad Elementum aquæ (à Metallorum Elemento, dicunt, Sinas producere aquam) quæ petit ſemper inferiora, & nequit aſcendere, ideoque viæ veſicæ ſeu renum & ureterum pulſus manet in infimo & ultimo loco manuum.

Pedum defectuoſi humidi radicalis & diminuti caloris primigenii viæ pertinent ad Elementum arborum ſeu aëris, & producunt manuum magni caloris primigenii & humidi radicalis diminuti igneas vias. Cùm enim Elementi ignis ſubſtantia aſcendat, nec deſcendere poſſit, fit, ut etiam viæ cordis locum pulſuum ſuperiorem & in ſiniſtrâ, ubi cor reſidet, obtineant. Et cùm ignis via gignat pedum magni humidi radicalis & lucidi caloris vias, quæ viæ procedunt à terreo liene & ſtomacho: Et cùm terræ Elementi locus ſit in medio, ideo illæ viæ lienis & ſtomachi medium pulſum ſive ſecundum locum occupant in manu dextrâ.

Omnia quinque Elementa, & illa, quibus dominantur, illo ordine collocantur, quo ſe producunt. Et hoc intellige de membris & inteſtinis eorumque viis, quæ habent virtutes Elementorum & denominationem ab iisdem.

Comment: Pulmones & inteſtina magna naturæ Metallicæ generant aquam ſeu renes, nec non ureteres, quæ habent aqueas qualitates. Ideo cùm ſint pulmones dextrum membrum, & magnæ ſupremæ partis locum ſuper cor obtineant, pulſus quoque illorum conſtitutionem in primo loco dextræ manus indicat.

At verò veſicæ ſeu renes cum ureteribus, cùm ſint ad ſiniſtrum in infimâ parte corporis magnâ, & cùm aqua, quæ illis dominatur, ob fluxum infimum petat locum, viæ illarum in manu ſiniſtrâ pulſum ultimum ſeu ſexti loci obtinuêre; & quia aqua ſeu veſica eſt mater arborum, & aëris, ſeu hepatis & fellis ſtatum indicantes in ſiniſtrâ manu ſupra locum veſicæ, locum ſecundum ſeu medium (cùm etiam ſint in

magnæ

magnæ regionis ſiniſtrâ parte) occupant. Jam verò ligna, arbores & aër generant ignem, qui ſuperiora appetit, cor verò ac inteſtina parva ac illorum viæ ad ignis Elementum pertinent, ſuntque in ſupremæ regionis parte ſiniſtrâ.

Atque ideo pulſus conſtitutionem illorum indicantes occupant primum locum in manu ſiniſtrâ; Ignis verò cùm ſit productor cinerum atque terræ, quæ in medio ſita eſt, ac ad mediam partem corporis ſpectat. Et lien cum ſtomacho ad dextram vergens (cui terræ nomen inditur) ad corporis mediam partem pertinet. Pulſus affectiones viarum lienis & ſtomachi indicantes in dextræ manus medio ſeu ſecundo loco ſedem habent. Porta denique vitæ, etſi habeat igneas qualitates natura tamen illius aquea eſt, ob quam ſæpe veſicæ ſeu renum nomine compellatur, & ſpiritus vaporibus aqueis conſtant, quorum ipſa ſedes eſt, ideo infimum locum ſeu tertium in dextrâ manu & pulſus viam ſuam indicantes, ſortita eſt, uti etiam tertiæ partis corporis viæ dictæ portæ annexæ. Hunc in modum in manibus tam dextra quàm ſiniſtra ſex loca ſecundùm ordinem Elementorum, duodecim viarum & earum pulſuum aſſecuti ſunt, quem ordinem in compendio ſic accipe: Initium faciunt pulſus duodecim viarum, ſcilicet in dextræ manus primo loco, qui à viâ metallicorum pulmonum & à viâ magnorum inteſtinorum, quæ viæ generant in ſiniſtræ manus ultimo loco vias aqueæ veſicæ ſeu renum & ureterum, hi autem generant in medio loco ſiniſtræ manus aërei ſeu arborei hepatis & fellis vias, hæ autem in primo ſiniſtræ manus loco cordis & parvorum inteſtinorum vias, quæ in dextræ manus tertio loco (quòd igneas qualitates ſe mutuò adjuvantes habeant) proximè dictæ cum cordis & parvorum inteſtinorum viis, portæ vitæ & tertiæ partis corporis vias gignunt. Viæ verò igneæ in proximo medio loco terram & cineres producunt, quarum rerum lien & ſtomachus naturam habent, unde & hoc loco illorum viæ, & qui ab illis dicuntur pulſus,

pulſus, conſtituuntur. Et cùm lien & ſtomachus ſeu terra producant metalla, quorum naturam obtinent pulmones & magna inteſtina, viæ amborum in manus dextræ primo loco inveniuntur. Et ſic deinceps.

Colligitur, quòd inferiores viæ membrorum & inteſtinorum in pulſibus habeant locum infimum ſeu tertium, & ſupremæ viæ ſuperiorem, & mediæ medium. Verùm, cùm ea, quæ ſuperiora obtinent, levia ſunt, & quæ inferiora obtinent, gravia eſſe cenſentur, quærendum eſt, an in pulſibus propter dictam coordinationem materiæ levitas & gravitas reperiantur.

Sinenſes, cùm coordinatione univerſi obſervaſſent Elementa, ea, quæ ſupremum obtinebant locum, minimè gravia eſſe, ea verò, quæ inferiorem, maximè gravia eſſe, illa verò, quæ medium, minùs gravia eſſe, vel partim levia partim gravia: Ita etiam membra (quæ Elementa etiam vocant) in corpore humano quædam eſſe in ſupremâ parte, & pulſus vias illorum indicantes, tam in dextrâ quàm ſiniſtrâ locum obtinere, ſibi perſuaſerunt, pulſus illius loci minimè graves eſſe debere; Infimos autem pulſus ſeu membrorum inferiorum eſſe graviſſimos; qui denique in medio loco percipiuntur, minùs graves, ſeu partim leves partim graves eſſe.

Textus: Pulſus cur habent gravitatem & levitatem? Reſpondetur: Pulſus in loco ſupremo trium parvarum fabarum pondus habet, & ſtatus in pelle ſupremâ & adjunctis capillis percipitur, indicatque pulmonum viam; Si verò videas, pulſum habere ſex fabarum gravitatem, & mox percipi in compreſſione venarum & ſanguinis, eſſe pulſum cordis intelliges; At ſi novem fabarum pulſus & in attactu fortiori carnium advertatur, ipſe eſt pulſus ſtomachi in loco medio; Et ſi ſit duodecim fabarum gravitas, pulſuſque in attactu nervorum percipiatur, ipſe eſt pulſus hepatis in medio loco. Porrò ad oſſa

ipsa manum applicando pulsus quicunque reperietur, erit vesicæ, (quæ & portam vitæ complectitur) & quindecim fabarum gravitatem habebit. Dici igitur debet, pulsibus inesse gravitatem & levitatem pro coordinatione, quam loca membrorum ac intestinorum, & viæ, quæ ab illis procedunt, inter se sortitæ sunt.

Comment: Leve est subtile & natans ad superficiem, planè simillimum cœlo, grossum est grave, vergens in profundum, simillimum terræ, quia de utroque participat. Membra quinque habent gravitatem, habent & levitatem, quædam sursum sita sunt, quædam deorsum: Spiritus illorum aliqui ad superficiem aliqui in profundum tendentes, cum cœlo & terrâ similitudinem habent, ideo per pulsus in levitate & gravitate diversos ordo gravitatis & levitatis est is, qui sequitur. Pulmonum alæ, quæ instar foliorum alia quatuor membra cooperiunt, in primo ac supremo loco resident, ideo pulsus viam illorum indicans necessariò levis est. Quisquis igitur locum dicti pulsus explorare voluerit, non ampliùs tribus fabis gravem reperiet, percipiturque in pellis, & qui pelli adnascuntur, pilorum superficie. Ideo pulmones dominantur in pellem & pilos. Pulsus vocatur *feu*, quod natare significat. Cor est infra pulmones in secundo ordine, dominatur sanguini & venis; Ideo pulsus indicantes viam cordis necesse est esse paulò graviores. Digiti, qui illos explorant, reperiunt esse graves sex fabis, & percipiuntur ad pressionem venarum pulsus exundantes. Et sic de reliquis juxta prædicta.

Adverte autem, quòd Sinenses, quando metallorum nomen & naturam attribuunt pulmonibus, ea hôc indicare voluisse, quòd pulmones, & illis adjuncta magna intestina habeant illas qualitates, quæ iis maximè congruunt, & quibus ipsa Metalla præ aliis excellunt: Uti sunt grossities, opacitas & frigiditas, nam per has aquam, quæ maximè est frigida, producere dicuntur; Adhæc qualitatem illam, per quam resonant

 & vo-

& vocalia sunt metalla, sunt, quæ ad aërem maximè spectant. Unde, cùm aër sit levissimus, pulmones etiam, qui hanc qualitatem assecuti sunt, & viæ illorum, levitatem habent, hoc est, exiguam aut nullam gravitatem. Et sic de cæteris philosophantur membrorum qualitatibus elementaribus, quibus elementorum natura attribuitur, quæ hîc sufficiat obiter innuisse, ne aliquis ingenia Medicorum Sinensium non intellectâ ratione eorum, quæ asseruntur, reprehendat.

CAPUT DUODECIMUM.

Quâ mensurâ temporis in locis manuum tàm dextræ quàm sinistræ reperti pulsus, atq; illorum circuitus dimetiendi sunt, & quomodo in exploratione pulsuum per observationem prædictæ mensuræ de corporis bonâ vel malâ constitutione & intestinorum conjicere quis possit, explicatur.

EXploratis locis pulsuum & motu circulari sanguinis & spirituum, ex quo oriuntur pulsus, restat mensura temporis, quam se in pulsibus invenire non potuisse, fatetur ingenuè Galenus. Sinenses verò non solùm illa, quæ suprà retulimus, planè ignota Medicis Europæis invenerunt, verùm etiam mensuram temporis, nobilissimum Artis inventum, pulsibus præscripserunt, ex quâ, bonam esse constitutionem, si pulsus regulariter mensuram adæquat, judicant; Sin verò ab illâ aut deficit, aut illam excedit, malam constitutionem esse.

Textus: Vivens quilibet homo spirat, & spirando vel exspirat seu ejicit calidum aërem, seu introsumit frigidum; siquidem tempore exspirationis pulsus moventur, & decurrunt in venis ad tres articulos digitales in corpore humano: Itidem introspirationis tempore, alii ad tres articulos digitales. Etenim in-

nim introſpiratio & exſpiratio unam conſtituunt ſpirationem, in cujus temporis intervallo pulſuum motus progreditur ad ſex articulos digitales in corpore humano.

Atque ita cùm per diem & noctem ſpirationes ab homine ſano tredecim mille & quingentæ fiant, ſequitur pulſuum motum in venis viginti quatuor horarum, & horologii artificialis aquei defluentis, (quali utebantur Sinenſes) ſive centum quadrantium tempus explere, quod converſioni quinquaginta domorum ſeu graduum cœleſtium, aut conſtellationum Sinarum, ex ipſorum ſententiâ, exactè reſpondet. Verùm, cùm humidum radicale motu ſuo in medietate circuli vectum in ſanguine per tempus, quo converſio cœlorum viginti quinque domos decurrit, progrediatur, calor item primigenius in altero ſemi-circulo corporis humani, aut potiùs venarũ, vectus in ſpiritibus per tempus reliquum, quô fit converſio cœlorum per viginti quinque domos reliquas, refluat & regrediatur; Ideo ambo ſuprà dicta flexu & reflexu ſeu progreſſu & egreſſu, tempus integræ converſionis cœlorum per quinquaginta domos abſolvunt & complent, ſimul atque pervenerunt in ſpirituum & venarum concurſum, in eum locum, in quo ſex membrorum & ſex inteſtinorum ſeu vitæ fontium, tam viæ quàm motus illarum & pulſus terminatur ac incipiunt, ut non immerito regula explorandorum pulſuum in loco manuum, ubi dictus eſt concurſus, petatur.

Commentar: Exſpiratione, quæ dicitur *hú*, calor igneæ naturæ ejicitur, & ſequenti mox introſpiratione frigus humidum aëreæ naturæ attrahitur ſeu introſumitur, & dicitur *hiĕ*, atque ita integra exiſtit ſpiratio. Unicæ ſpirationis tempore pulſus venarum conficiunt in corpore iter ſex articulorum digitalium ſpatium. Uti autem circulatio ſpirationum, quæ per diem & noctem intra ſpatium 24. horarum habet integras ſpirationes tredecim mille quingentas: Ita, ſi ſingulis ſpirationibus promoveantur in corpore humano pulſus ad ſex articulo-

 ticulo-

ticulorum ſpatium, totus circuitus pulſuum decurrentium in corpore conficiet ſpatium octingentarum decem *cham̄* menſurarum. *Cham̄* menſura continet 10. cubitos, cubiti menſura continet 10. articulos digitales, articulus autem digitalis etiam 10. partes continet. Rurſus, quia viæ quælibet conſtant ſpatio triginta trium *cham̄* menſurarum, & quinque *c'un̄* ſeu menſurarum digitalium, hoc autem toto viarum ſpatio actualis motus reſpondet duarum domorum cœleſtium & octo minutorum curſui; (nam Sinenſes dividunt cœlum in quinquaginta domos, quas & gradus ſuo modo vocant) reſpondent item temporis artificialis horologii aquei quatuor quadrantibus & decem minutis, atque adeo motus quinquaginta domorum, & tempus integrum viginti quatuor horarum, complectitur univerſum circuitum gyrantium & regyrantium pulſuũ per venas octingentas & decem menſuras, & conſequenter calor primig. (qui in ſpiritibus intra & extra ſanguinem in venis vehitur) tempus illud decurrit, quod tribuitur motui 25. domorum cœleſtium, nec non horis duodecim Europæis. Similiter humidum radicale curſum æquat aliarum 25. domorum & horarum duodecim Europæarum, unde fit, ut revolutione domorum cœleſtium quinquageſimâ peractâ, & etiam viginti quatuor horarum tempore abſoluto, circuitus quoque pulſuum per dicti ſpatii menſuram abſolvatur. Quod ut planiùs fiat, adverte primò: Noctem & diem, ſeu cœlorum integram per quinquaginta domos converſionem (quæ reſpondet duodecim horis Sinicis, Europæis autem viginti quatuor) commenſurari tempore ſpirationum, quarum circuitus integer in homine ſano tredecim mille & quingentas ſpirationes continet. Porrò in quolibet ſano homine ſpirationis unius intervallo quatuor vel quinque pulſus in venis contingit deprehendi; Unde ſequitur, quòd pulſus venarum per diem & noctem (ſive intra viginti quatuor horas) non pauciores quinquaginta quatuor millibus exiſtant, aut non plures ſexaginta

ſeptem

ſeptem millibus & quingentis. Cumque cœlorum motus ac tempus, & circuitus pulſuum ſibi mutuò correſpondeant & æquent, ſequitur, quòd ubi circularis motus pulſum nec tardiorem nec celeriorem habet ipſo cœlorum motu, hoc eſt, nec plures pulſus nec pauciores, quàm ſuprà diximus, habeat, omnia quoque rectè habere in humano corpore; At verò, ſi deficiat aut excedat circuitus pulſuum, hoc eſt: ſi tardi pulſus, adeoque ob tarditatem pauciores ſunt, aut ob celeritatem plures, malè hominem habere, & ejusdem membra & inteſtina viasque ex hâc pulſuum cum cœlorum motu irregularitate diſſentire cognoſcant. Etenim Sinenſes circularem motum vitæ humanæ cœleſti eſſe quàm ſimillimum, quem utique regulariſſimum & perfectiſſimum exiſtimant, adeoque omnium aliorum motuum normam & exemplar, ac proinde cum quâlibet ſpiratione ad ſex articuli digitalis menſuras progrediantur in ſanguine & ſpiritibus tam humidum radicale, quàm calor primigenius, intervallo ac tempore tredecim millium & quingentarum ſpirationum abſolvitur motus, adeoque ſanguinis ac ſpirituum circuitum in corpore humano octingentarum & decem menſurarum *chām* ſpatium conficere neceſſe eſt. Initium circulare caloris primigenii in ſanguine (à viâ pulmonum) eſt ab horâ Sinicâ (quæ eſt tertia & quarta poſt mediam noctem, quâ credunt hominem primum in rerum naturâ ex luteâ terrâ eſſe formatum, uti & fœminam horâ tertiâ & quarta veſpertinâ) usque ad horam ſextam pomeridianam (quæ eſt prima & ſecunda incluſivè:) Ita initium humidi radicalis ab horâ Sinicâ tertiâ & quartâ pomeridianâ usque ad primam & ſecundam poſt mediam noctem incluſivè, quia eſt circulus completus duorum motuum ſive pulſuum humidi radicalis & caloris primigenii, qui quidem pulſus incipiunt in loco manus dextræ, (qui dicitur os & ſcaturigo ſpirituum) & ibidem finiuntur, ut iterum incipiant ab horâ Sinicâ tertiâ & quartâ matutinâ. Ideo Sinenſes Medici docent, ab hoc manus

dextræ

dextræ loco eodem tempore decurrere pulſum, & ex illo ſtatuendum de rectâ aut pravâ conſtitutione corporis humani, quâ, inquiunt, in loco & tempore aſſignato duodecim viarum motus & ſtatus humidi radic. & caloris primig. certò detegitur; Nondum enim humidi radicalis ſpiritus (puta vitales) diſperſi ſunt, & caloris primig. ſpiritus (puta animales) nec dum adeo commoventur, quia ex illo loco primùm ac in illo tempore incipiunt moveri: Item dicto tempore nec dum cibus ſumitur, unde viæ duodecim non ſunt repletæ, ſanguis etiam atque ſpiritus in ſuo naturali conſiſtunt loco, utpote nec dum perturbati, quod non accidit alio tempore. Quare ſicut per menſuram converſionis cœlorum per quinquaginta domos ſeu gradus cœleſtes: Ita tempore viginti quatuor horarum & octingentarum & decem *cham̃* menſurarum ſpatium *yñ* & *jam̃* ſeu calor & humidum, fluunt ac refluunt, invenerunt, quæ reſpondeant circulari intervallo tredecim millium & quingentarum ſpirationum. Sic ex dimidiatâ menſurâ motus viginti quinque domorum cœleſtium, & ex dimidiatâ menſurâ temporis duodecim horarum (ſeu ſex Sinicarum) accipi volunt menſuram ejus intervalli, in quo circuitus venarum per motum *jâm* & *iñ* dimidio ſpatii, quod eſt quadringentarum & quinque *cham̃* menſurarum, & dimidium numeri ſpirationum, quod ſex mille ſeptingenta quinquaginta quinque complectitur.

Ex quo deducitur, quòd ſingulis horis noſtris, (quæ reſpondent dimidiæ Sinicæ horæ) & ſingulis cœleſtibus duabus domibus, ſeu gradibus & quinque minutis, ſpirationes in homine ſano fiunt quingentæ ſexaginta duæ & dimidia. Pulſus verò, ſi naturales ſunt, (quia quolibet intervallo ſpirationis aut quatuor aut quinque pulſus contingunt) non pauciores bis mille ducentis quinquaginta, aut non plures bis mille octingentis duodecim & plus aliquantò deprehenduntur, in quo interſtitio ſanguis & ſpiritus, ac in illis *jâm* & *iñ* calor & humi-

humidum, seu resultans ex illis vita promovetur triginta tribus mensuris *cham* ac septem *chĕ* cubitis, & quinque *c'un'* digitalibus mensuris per dictum flexuosum spatium seu mæandros viarum in corpore humano. Unde, cùm quadrante uno spirationes contingant in sano homine centum & quadraginta & dimidia circiter, sequitur, pulsus non pauciores, quàm quingentos sexaginta duos, aut non plures quàm septingentos duos, & interea promoveri sanguinem & spiritus in corpore humano ad mensuras octo *cham*; quatuor *chĕ* & tres *c'un'* & paulò ampliùs.

Adverte tertiò: Ex his manifestum esse, quòd sicut in homine sano spirationes per circulos cœlestes temporis, & consequenter motus pulsuum in venis respondent, naturales esse; Verùm in homine ægroto tam spirationes quàm motus pulsuum semper vel deficere, vel excedere numerum spirationum prædictum, adeò, sicut rectum est regula obliqui, & æquale est norma seu regula cognoscendi excessus vel defectus inæqualis, pari ratione sani hominis regulares seu naturales spirationes & pulsus bene perspecti manifestant ægrotorum irregulares & præternaturales spirationes ac pulsus. Inde Sinenses volunt, Medicum sanum esse, ut possit de morbis aliorum judicare, juxta quod dicunt, ne Medicus ægrotus seipsum curare præsumat, cujus Sinenses effati dabunt rationem sequentem. Sani hominis spirationis tempore pulsus non pauciores quatuor, nec plures quinque contingere; Sed in infirmo homine certissimum est, aut pauciores quàm quatuor, aut plures quàm quinque accidere, ex quibus pulsibus deprehendi posse tam morbos, quàm periculum Mortis, & ipsam mortem & causam illius ajunt. Medicus igitur ægrotus, cùm spiratione sani hominis (quæ involvit mensuram cœlorum, regularis temporis, & mensuram spirationum sani hominis) careat, proclive est, ut pulsus regulares in sano, & irregulares in ægroto, sive in alio, sive in se ipso, soleat esse regulare, & facilè

morbum alium, quàm revera ſit, eſſe exiſtimet, niſi fortè magnâ experientiâ menſuræ irregularis, temporis & intervalli ſpirationum in pulſibus explorandis polleat, ſic enim adhuc poſſet & ſui & ægrotantis aliorumque conſtitutionem deprehendere.

Adverte quartò: Quòd Sinenſes non ſolùm repererint in ſanguine & ſpiritibus, &, qui ex his oriuntur, pulſibus, (quos quidem metiuntur per ſpirationum certas morulas) circuitum, qui omnino reſpondet intervallo horarum quatuor & viginti, nec non converſioni integræ cœlorum, ſed etiam reperiſſe illius annuum circuitum ſanguinis ac ſpirituum, hoc eſt, per duodecim menſes lunares ſecundùm tempeſtates & immutationes annuas, hoc eſt: diſtinxiſſe duodecim viarum & originum membrorum & inteſtinorum pulſus, neque ſolùm pulſus diurnos aſſignâſſe connaturales duodecim vias & origines, à quibus ſunt, ut eorum conſtitutionem manifeſtarent: Verùm etiam pulſus pro ratione tempeſtatum anni & immutationis, quæ tum contingit, unicuique membro ac inteſtinis eorumque viis aſſignâſſe, imò defectus, decrementa & incrementa talium pulſuum diligenter annotaſſe, uti infrà docebimus.

Unde, ſicut prior motus diurnus ab ortu in occaſum vocatus, & ſecundus ab occaſu in ortum: Planè ſimili modo motum primi mobilis viginti quatuor horarum, & motum raptus, ut ita dicam, licet conjicere.

Ex dictis colligitur, ſpatium venarum in corpore humano continere octingentarum menſurarum *cham̃* quantitatem; At verò in locis aſſignatis pulſuum ex motu circulari prædicto cauſatorum menſuram eſſe tredecim mille & quingentas ſpirationes in homine ſano, cujus menſuræ alia eſt menſura, quinquaginta cœleſtium domorum circumvolutio in orbem. Hujus verò motus ac temporis artificialis menſura in horologio aqueo

gio aqueo quadrantes omnino centum continet. Restat modò, ut sigillatim pulsuum mensuram explanemus.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

Circuitus ac motus sanguinis ac spirituum, seu potiùs pulsuum, (qui à motu circulari die ac nocte unicâ complentur) per certos numeros spirationum, per motum determinatum cœlestium domorum, per horarum deniq; & quadrantium mensuras & paradigma.

DIximus, circulum motuum sanguinis & spirituum, unde & cœpit, finiri & absolvi in manus dextræ loco *c'un' keu'*, ubi pulsus est viæ pulmonum, & matutino tempore cujuslibet diei denuò ordiri cursum, ex quo evidenter patet, pulsus quoque per hoc diei & noctis 24. horarum intervallum, qui ex motu sanguinis & spirituum oriuntur, eodem tempore & loco terminari. Modò hujus circularis motûs sanguinis & spirituum seu pulsuum mensuras annotatas, adjunctis etiam viis, per quas decurrunt, & locis, in quibus reperiuntur, sigillatim declarabimus. Adverte imprimis, quòd diem & noctem, seu integram unam conversionem cœlorum Sinenses metiantur horis duodecim, sed ubi clepsydrâ utuntur centum quadrantibus, qui sine dubio minores sunt nostratibus. Quare reducendo ad calculum temporis nostri tam horologium aqueum, quàm duodecim horas Sinicas, noctis & diei tempus erit viginti quatuor horarum nostrarum; Unde una hora Sinica duas nostras complectitur, & media Sinica integram nostram, & ex horologio aqueo quatuor quadrantes & decem minuta, quo tempore orbes cœlestes duabus domibus seu gradibus & octo minutis promoventur.

Hoc diligenter annotato ad sequentem circuitum per

 suas

ſuas horas exhibitum in ſequenti paradigmate animum adverte. Hujus ut intelligentia ſit clarior, exemplar dicendorum in horâ unicâ Sinicâ præmitto.

Horâ tertiâ Europæâ poſt mediam noctem, quæ apud Sinas horologii horæ (*im* dicitur) dimidiæ, item quadrantibus quatuor & decem minutis horologii aquei, Sinicis domibus ſeu gradibus in cœlorum converſione duobus & quinque minutis reſpondet, pulmones propagant humidum radicale per ſpiritus & ſanguinem ad manus; Vocatur magni humidi radicalis via.

In primo puncto manus dextræ pulſus *c'un* pulmonum viam & ſtatum indicantes (cùm videlicet illo tempore ſuprà dicto quingentæ ſexaginta duæ ſpirationes & dimidiæ in homine ſano abſolvuntur, & ſpiritus ac ſanguis in venis corporis humani triginta tres menſuras *châm*, ſeptem *chĕ* & quinque *cûn* promoventur) accidunt in homine ſano vel non pauciores 2250. vel non plures 2813. & aliquantò plus.

Horâ quartâ matutinâ, quæ *im* Sinicæ horæ alteri dimidiæ completæ, & quadrantibus item quatuor & decem minutis reſpondet, aut (ſi per additiones ad priora multiplicare volueris, uti & nos cum Sinis in paradigmate facimus) quadrantibus octo & 20. minutis horologii dicti, & Sinicis gradibus duobus & quinque minutis, ſeu (per additionem) gradibus quatuor & viginti minutis reſpondet, iidem pulmones per ſuprà dictam manuum viam propagant humidum radicale, pulſus regulares in eodem loco manus dextræ manifeſtantes viam & 562½. in homine ſano abſolvuntur, aut (per additionem) 1125. & iidem ſpiritus cum ſanguine in venis triginta tres *châm* & quinque *chĕ* promoventur, pulſus, inquam, regulares non plures 5625. nec pauciores 4500. contingunt, & ſic de ſingulis horis per ordinem in paradigmate oſtenſum addendo, ſeu multiplicando priora, cum poſterioribus diſcurre.

Horâ

Horâ quintâ, quæ Sinicæ *mao* dimidiæ & quadrantibus duodecim in horologio, & gradibus ſex cum viginti quatuor minutis *cùm* cœlo reſpondet, in magnis inteſtinis propagant *jâm* calorem naturalem per ſanguinem & ſpiritus à manibus: Vocatur puri & lucidi caloris via. In primo puncto manus dextræ hanc viam & ſtatum magnorum inteſtinorum (cùm tempore relato ſpirationes 1687. fiant, & ſpiritus cum ſanguine in venis ad 101. *cham* & duo *chĕ* & quinque *cùn* commoventur) indicant pulſus regulares, qui tunc vel non pauciores ſex mille 750. vel non plures 8437. exiſtunt.

Horâ ſextâ, quæ Sinicæ *Mao* completæ & quadrantibus ſedecim & aliquantò plus, gradibus item in cœlo octo & 32. minutis, eadem magna inteſtina per viam dictam à manibus ad caput propagant calorem primigenium, & cùm bis mille 250. ſpirationes exiſtant, & ſpiritus in venis cum ſanguine promoveantur 135. *cham*, regulares pulſus non pauciores 9000. & non plures 11250. contingunt.

Horâ ſeptimâ, quæ Sinicæ *Xin* dimidiæ, & quadrantibus 22. & gradibus 10. 40. minutis correſpondet, ſtomachus propagat calorem primig. ad pedes, vocatur pedum lucidi caloris primig. via. In ſecundo puncto manus dextræ tam viæ quàm membri ſtatum (quando ſpirationes 2813. & dimidiæ abſolvuntur, & ſpiritus cum ſanguine conficiunt in venis 168. *cham*, 7. *chĕ* & 5. *cuñ*) propagant. Pulſus regulares non pauciores 11250. nec plures 14062. contingunt.

Horâ octavâ, quæ horæ Sinicæ *Xin* completæ, & quadrantibus viginti ſex, ac gradibus duodecim, 48. minutis reſpondet, idem ſtomachus propagat ad eandem pedum viam calorem primig., quo tempore cùm abſolvuntur ſpirationes 3375. atque ſpiritus cum ſanguine promoveantur 202. *cham* 5. *chĕ* in venis, pulſus regulares fiunt non pauciores 13500. nec plures 16875.

Horâ nonâ, quæ Sinicæ *ſû* dimidiæ ex horologii quadranti-

drantibus 28. in cœlo gradibus 14. 56. minutis correſpondet, lien propagat humidum radicale ad cor, vocatur pedum ſeu à pedibus magna humidi radicalis via. In ſecundo puncto manus hujus viæ & ſtomachi ſtatum (quando ſpirationes 3937. & media abſolvuntur, & ſpiritus cum ſanguine promoventur in venis 236. *cham*, 2. *chĕ* & 5. *c'ún*) propagant. Pulſus regulares, qui non pauciores 15780. nec plures 19687. fiunt.

Horâ decimâ, quæ Sinicæ *ſŭ* completæ, ſeu 32. quadrantibus horologii, & paulò plus, & gradibus 16. & 64. minutis correſpondet, idem lien per dictam viam pedum propagat humidum radicale, & quando 4500. ſpirationes abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine 270. *cham̃* decurrunt, pulſus regulares ſtatum illius indicant, qui non pauciores 18000. nec plures 22500.

Horâ undecimâ, quæ *ú* Sinicæ dimidiæ ex horologio 34. quadrantibus, & gradibus in cœlo 18. ac 7. minutis correſpondet, cor propagat humidum radicale ad manus, vocatur manuum diminuti humidi radicalis via. In primo loco *cun* ſiniſtræ manus conſtituitur, quando ſpirationes 6062. & media abſolvuntur, & cùm ſpiritus & ſanguis in venis promoventur ad 303. *cham* 7. *chĕ* & 5. *cuñ* pulſus regulares indicant, qui non pauciores 20250. nec plures 25300, fiunt.

Horâ duodecimâ ſeu meridianâ, quæ Sinicæ *ú* completæ & 40. quadrantibus horologii, & in cœlo gradibus 20. 8. minutis correſpondet, idem cor propagat humidum radicale ad manus; Et cùm dicto tempore ſpirationes 5625. abſolvuntur, & cùm ſpiritus & ſanguis conficiunt in venis 337. *cham* & 5. *che*, fiunt pulſus regulares non pauciores 22500. nec plures 28124.

Horâ primâ, quæ Sinicæ *ui* dimidiæ & 44. quadrantibus horologii, & in cœlo gradibus 22. 2. minutis correſpondet, parva inteſtina propagant calorem ad manus; vocatur manuum

nuum magni caloris primigenii via. In primo puncto *cùn* manus ſiniſtræ, cùm dicto tempore ſpirationes 6187. abſolvuntur, & ſpiritus cum ſanguine promoventur in venis 371. *cham* & 2. *chĕ* & 5. *cùn*, pulſus regulares, qui indicant ejus conſtitutionem in ſano homine, non pauciores 24750. & non plures 30937. fiunt.

Horâ ſecundâ, quæ Sinicæ *ui* completæ, & 46. quadrantibus horologii, & paulò plus, & in cœlo gradibus 24. 20. minutis correſpondet, eadem parva inteſtina propagant calorem à manibus, & cùm eo tempore ſpirationes 6750. abſolvuntur, ac ſpiritus in corpore cum ſanguine promoventur 405. *cham*, pulſus regulares fiunt non pauciores 27000. aut non plures 33750.

Horâ tertiâ, quæ Sinicæ *Xin* dimidiæ & quadrantibus 52. ac gradibus 26. & 54. minutis reſpondet, ureteres propagant calorem naturalem ad pedes; Vocatur pedum magni caloris via. In tertio puncto *chĕ* manus dextræ hujus viæ conſtitutionem, cùm ſpirationes 7312. abſolvuntur, & ſpiritus cum ſanguine conficiunt 438. *cham* 7. *chĕ* & 5. *cun*, indicant pulſus regulares, qui non pauciores 29250. & non plures 36562. fiunt.

Horâ quartâ, quæ Sinicæ *Xin* completæ, & quadrantibus 56. ac gradibus 29. & 6. minutis reſpondet, iidem ureteres propagant calorem ad pedes; Et cùm ſpirationem 7875. & dimidiæ abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine promoventur 472. *cham* & 5. *che*, pulſus regulares fiunt non pauciores 31500. & non plures 39375.

Horâ quintâ, quæ Sinicæ *yeû* dimidiæ, & horologii quadrantibus 60. ac gradibus 31. 4. minutis reſpondet, veſica ſeu renes propagant humidum radicale à pedibus, vocatur pedum diminuti humidi radicalis via. In tertio puncto *chĕ* manus ſiniſtræ conſtitutio ejus dignoſcitur, cùm dicto tempore ſpirationes 8437. & media abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine

guine propagantur in venis 506. *cham* 2. *chë* & 5. *cùn*. Pulſus regulares non pauciores 33950. vel non plures 421887. ſunt.

Horâ ſextâ, quæ Sinicæ *yeû* completæ, ac horologii quadrantibus 62. ac gradibus 33. & duodecim minutis reſpondet, eadem veſica ſeu renes propagant à pedibus humidum radicale, qui hujus viæ conſtitutionem indicant; Cùm peraguntur ſpirationes 9000. & ſpiritus cum ſanguine conficiunt in corpore 540. *cham*, regulares pulſus fiunt non pauciores 36000. & non plures 45000.

Horâ ſeptimâ, quæ Sinicæ *Siŏ* dimidiæ, & 66. quadrantibus horologii, ac gradibus 35. 25. minutis reſpondet, vitæ porta humidum radicale ad manus propagat, vocatur manuum defectuoſi humidi radicalis via. In tertio puncto *chĕ* manus dextræ hujus viæ ſtatus indicatur; Cùm in homine ſano ſpirationes 9572. & dimidia abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine in venis decurrunt 573. *cham* 7. *che* & 5. *cún*, pulſus regulares ſunt non pauciores 38250. & non plures 47812.

Horâ octavâ, quæ Sinicæ *Sio* completæ, & 70. quadrantibus & ampliùs, & gradibus 37. & minutis 28. reſpondet, eadem porta vitæ humidum radicale propagat ad manus, cùm ſpirationes 10125. abſolvuntur, atque ſpiritus cum ſanguine in venis promoventur 607. *cham* & 5. *che*, pulſus regulares fiunt non pauciores 40500. & non plures 50625.

Horâ nonâ, quæ Sinicæ *hai* dimidiæ & quadrantibus 72. & gradibus 39. 36. minutis reſpondet, tertia pars corporis calorem à manibus propagat; Vocatur manuum diminuti caloris via. In tertio puncto manus dextræ *chĕ* hujus viæ conſtitutio declaratur, cùm ſpirationes 10607. & dimidia abſolvuntur, ac ſpiritus in ſanguine promoventur 641. *cham* 2. *chĕ* & 5. *cùn*. Regulares pulſus, qui fiunt, non pauciores 42750. & non plures 53437.

Horâ decimâ, quæ Sinicæ *hai* completæ, & quadrantibus 74. & gradibus 40. minutis 44. reſpondet, eadem tertia pars

pars corporis propagat calorem à manibus, & cùm in ſano homine ſpirationes 11250. ac ſpiritus cum ſanguine peragrant in venis 675. *cham*, fiunt pulſus regulares non pauciores 45000. nec plures 56250.

Horâ undecimâ, quæ Sinicæ *Cù* dimidiæ, & quadrantibus 80. ac gradibus 43. & minutis 52. reſpondet, fel propagat calorem naturalem ad pedes, vocatur pedum diminuti caloris via. In ſecundo puncto *quan* manus ſiniſtræ hujus viæ ſtatus indicatur, cùm ſpirationes 11813. abſolvuntur, ac ſpiritus in venis cùm promoventur 78. *cham* 7. *che* & 5. *cùn*. Regulares pulſus, qui fiunt, non pauciores 47280. & non plures 59062.

Horâ duodecimâ, quæ completæ Sinicæ *cù*, quadrantibus 90. & gradibus 45. & 6. minutis reſpondet, fel eâdem propagat calorem ad pedes, & cùm ſpirationes 12375. abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine in venis progrediuntur 742. *cham*, 5. *chĕ*, fiunt regulares pulſus non pauciores 49500. nec plures 61875.

Horâ primâ, quæ Sinicæ *cheŭ* dimidiæ, & horologii quadrantibus 96 atque gradibus 98. reſpondet, hepar propagat humidum radicale à pedibus, vocatur pedum defectuoſi humidi radicalis via. In ſiniſtræ manus ſecundo puncto *quan* hujus viæ conſtitutio indicatur, cùm dicto tempore ſpirationes duodecim mille nongentæ triginta ſeptem & dimidia abſolvuntur, ac ſpiritus cum ſanguine in venis decurrunt ſeptingenta ſeptuaginta ſex *cham*, duo *che*, & quinque *cun*. Pulſus regulares fiunt non pauciores 51750. nec plures 64687.

Horâ ſecundâ poſt mediam noctem, quæ Sinicæ *cheu* completæ, & centum horologii quadrantibus, ac gradibus in cœlo 50. correſpondet, idem hepar propagat humidum radicale à pedibus, & cùm dicto tempore ſpirationes 13500. abſolvuntur, & ſpiritus cum ſanguine in venis promoventur 810. *cham*, fiunt pulſus regulares non pauciores 54000. nec plures 67500.

res 67500. Et sic deinceps in orbem revolutis ad revolutionem cœlorum & intervallum spirationum temporis horologii ac motus in spatio venarum, pulsuum quoq; regularitas revolvitur in sano homine, ex quâ tam noctis quàm diei sanitas deprehendi potest, imò & singularum horarum, & hoc non solùm in universo corpore, verùm in singulis membris & intestinis.

Adverte diligenter, quòd pro duplici motu cœlorum, diurno videlicet, qui est 24. horarum, & annuo etiam, pulsus non solùm diurni, sed & annui differentes pro differentiâ quatuor tempestatum in homine, à sanguine & spiritibus causati reperiuntur, quam ob causam Sinenses Medici cuique membro ac intestino, seu potiùs cuivis pulsuum loco pro ratione temporis ac tempestatis annuæ suas quoque vicissitudines inesse docent, atque ita in vere aliter pulsus habere quàm in æstate, & in hyeme, quàm in autumno; Unde fit, ut pro qualitate pulsuum diversâ, diversa etiam pulsibus indant nomina; Mensuras autem tam cœlorum quàm horologii, tam spirationum quàm spatii pulsuum, quâlibet anni tempestate si sint, naturales easdem omnino esse volunt. Si verò pulsus unius tempestatis vel præteritæ vel futuræ in locum connaturalis pulsus irrepere vident, ægrotare hominem ex eo cognoscunt; Et sicuti, si pulsus diurni excedunt vel deficiunt à determinatâ temporis mensurâ, & à numero spirationum sani hominis, vel ab inordinatâ qualitate pulsuum, malè habere hominem cognoscunt: Ita etiam, si circularem revolutionem, si annua & menstrua decrementa & incrementa in pulsibus tempestatum vernæ, æstivæ, autumnalis & brumalis turbata vel immutata compererint, malè affici quoque hominis vitam concludunt.

Verùm, ut facilè mensuram pulsuum quilibet assequi possit, ac ex illâ sanitatem & morbos cognoscere, ad sequens caput progrediamur.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

Quomodo facili methodo mensuram pulsuum regularium, & ex illâ nullo negotio sanitas, morbi & mors ipsa cognosci queant.

EST imprimis mirifici usus atque utilitatis hoc caput, uti & ea, quæ sequuntur, quippe, qui ad illa, quæ dicemus, vel leviter adverterit animum, ferre poterit judicium de vitâ ac sanitate, de morbis eorumque causis, de morte etiam futurâ, & quidem nullo ferè negotio. Secretum aperiamus.

Diximus, intervallum spirationum 13500. mensurarum circuitum, quem faciunt sanguis & spiritus, compleri, eò namque intervallo pulsus causati à memorato motu circuitûs mensurantur. Verùm, cùm prorsus difficile sit per integram diem ac noctem explorare pulsus ad tantam moram spirationum, imò vel ad horam, imò & ad quadrantem, resque foret tædiosissima explorare pulsus, qui ad intervallâ tot spirationum dicti temporis contingunt; Operæ pretium fuit brevius intervallum præscribere, in quo pulsus regulares & desinentes, & excedentes, deprehendi queant.

Proinde Sinenses contendunt Medici, eum, qui exploraturus est alterius pulsum, ipsum omnino sanum esse debere, liberum à negotiis & curis, nec non majori aliquâ defatigatione, sic enim fore, ut connaturalem spirationem habere possit. Hic itaque Medicus usus intervallô unius, duarum, trium, & usque ad novem, spirationum, siquidem ipse in singularum morâ spirationum pulsus non plures quàm quinque, vel non pauciores, quàm quatuor reperiat, quando loca pulsuum utriusque manus explorat, regulares esse pulsus hominis illius, & ipsum valere, securè pronunciabit. Hujus ratio subtilissima sanè hæc est: Spiratio, inquiunt, constat exspiratione (hoc

 est, eje-

est, ejectione aëris) & introspiratione (hoc est, attractione aëris.) Igitur si intervallo exspirationis duos pulsus percipias, intellige, quòd viarum cordis & pulmonum statum denuncient, & sic consequenter ad introspirationis intervallum pulsus iterum accipias duos, intelligitur, quòd viarum vesicæ seu renum & hepatis pulsus sint, quæ viæ cùm invicem se penetrent, & inter se harmoniam quandam vitæ efficiant, eandem per dictos pulsus in numero relato nec minori ad dictum intervallum, quod reperitur in homine sano, indicant. Et si accidat, in intervallo unius spirationis dari pulsus quinque; intelligere debet, quintum pulsum indicare viam stomachi, & esse in medio pulsuum, sicut & stomachus est in medio membrorum. Dicuntur verò pulsus ad intervallum integræ spirationis indicare bonam hominis constitutionem, eò quòd quinque membrorum (cordis, pulmonum, stomachi, vesicæ, hepatis) constitutionem congenitam quinque ictuum numero prodant. (Et sic de singulis locis pulsuum intellige, sic tamen, ut principium ictuum, seu, ut numerus illi membro & viæ attribuatur; cujus loco pulsus explorantur) Et sic per ordinem.

Porrò, quòd unius spirationis intervallo per quatuor pulsus sanum hominem indicari diximus, intelligas oportet, ideò fieri, quia illi quatuor ictus non solùm quatuor membrorum, cordis, pulmonum, vesicæ & hepatis statum indicant, verùm etiam stomachi (cujus spiritus sunt omnium pulsuum fundamentum,) unde iidem quatuor pulsus qualitates, quas in se habet reconditas, manifestant. Quare sive quatuor sive quinque pulsus repereris intervallo unius spirationis, sanum hominem pronunciabis. At si deficere pulsus, hoc est, pauciores esse ad mensuram integræ spirationis advertas, pravè affectum esse corpus, non dubitanter pronunciabis. In promptu est causa, quia indicatur numerus pulsuum regularis modò assignatus vel excessu suo, vel defectu harmoniam vitæ vitiare vel destruere.

Sed audiamus Sinensem textum:

Quare dicuntur pulſus alii plures, ſeu excedentes, alii verò pauciores ſeu deficientes? Quia ſcilicet, ſi ad intervallum exſpirationis vel introſpirationis ſolùm dentur duo pulſus, denunciant quidem hominem ſanum, ſeu rectè habere; Verùm, ſi dicto intervallo dentur tres pulſus, illi vocantur *li kim*, aberrantes à viâ; Si quatuor pulſus, vocantur auferentes perfectionem & integritatem, & ſi eodem quinque pulſus, vocantur periculoſi & mortales; Si verò ſex, vocantur vitam abrumpentes. Hi pulſus ſunt omnes excedentes.

Sed quare vocantur pauci ſeu deficientes? Quia ad unicam exſpirationem vel introſpirationem, ſi duntaxat unicus pulſus accidat, eſt item & vocatur aberrans à viâ. At ſi ad intervallum duarum exſpirationum unus integer pulſus fiat, vocatur auferens vitæ integritatem; Et ſi ad intervallum trium exſpirationum unus integer pulſus contingat, vocatur mortalis. Denique, ſi ad intervallum quatuor exſpirationum ſit unicus pulſus, vocatur abrumpens vitam. Et hi dicuntur pulſus deficientes. Porrò pulſus, qui ſunt plures, ſeu excedentes, incipiunt ab inferioribus ad ſuprema, & pulſus, qui ſunt pauci, ſeu deſcendentes à ſuperiori ad inferiora.

Comment. Quod dicitur in textu, intervallo exſpirationis ſi dantur duo pulſus, indicant ſanum hominem, ſi videlicet intervallo integræ ſpirationis ad minimum quatuor ſint pulſus, nam ſpiratio conſtat exſpiratione & introſpiratione; Atque ita, cùm de unâ parte ſpirationis (hoc eſt, introſpirationis) notat numerum pulſuum, itidem de alterâ intelligi vult parte (ſeu exſpiratione.) Et ſic de reliquis, ſeu excedentibus ſeu deficientibus. Sed quod refertur de deficientibus pulſibus, ſi intervallo introſpirationis accidat unus pulſus, intelligi debet, ſi tempore integræ ſpirationis advertas ſolùm duos pulſus, ejusmodi pulſus vocari *pai me*, id eſt: deſtruentes & corrumpentes. Hi duo pulſus ex deficientibus, & illi ſex pulſus ex excedentibus ad intervallum unius integræ ſpirationis vo-

nis vocantur *li kim* aberrantes ab ordinariâ & connaturali viâ, unde infirmari homines judicant.

Quòd si excedentes seu plures pulsus integræ spirationis intervallo sint septem vel octo, & ex deficientibus seu paucioribus contingat unicus solùm tempore integræ spirationis, tam hi quàm illi pulsus vocantur *to cuom*, auferentes integritatem vitæ, quòd nimirum spiritus subjugent sanguinem & exsiccent, ac vitæ flos vigorque marcescat, & calor illius violenter auferatur.

Si deinde intervallo unius spirationis excedentes pulsus decem advertas, & si advertas ex deficientibus unicum solummodo pulsum intervallo integræ spirationis & mediæ (hoc est, exspirationis) indicat, hominem subjici sepulchro. Nam duo hujusmodi pulsus dicuntur mortales. Si verò ex excedentibus ad intervallum unius spirationis percipias duodecim pulsus, scito, abrumpi & separari animam ; Et si ex deficientibus intervallo duarum integrarum spirationum unicus pulsus fiat, qui pulsus dicitur monstrosus, & vitam separari indicat, quippe membrorum destruitur temperamentum, & spiritu deficiente, anima abit, & mors sequitur. Isti sunt pulsus quatuor mortis.

Textus: Pauci seu deficientes pulsus ob quam causam sunt infirmantium ? Quia nimirum primi generis pulsus deficientes (puta, cùm intervallo integræ spirationis duo accidunt pulsus, qui destruentes vocantur) damnificant pellem, & ab illâ defluere capillos faciunt. Secundi generis pulsus deficientes (puta, cùm intervallo unius spirationis unicus pulsus fit, qui vocatur auferens integritatem vitæ) damnificant sanguinem, qui cùm evacuetur, atque perparum sui retineat, non potest vegetare & irrigare membra & intestina. Tertii generis pulsus deficientes (puta, cùm intervallo integræ spirationis & mediæ pulsus unicus accidat, qui dicitur mortalis) damnificat & exsiccat carnem, unde fit, ut cibi & potus mar-

corem

corem illius restaurare nequeant. Quarti generis pulsus deficientes (puta, cùm intervallo duarum spirationum integrarum unicus pulsus percipitur, qui monstrosus dicitur) damnificat nervos, quippe illorum remissio aut laxatio nequit jam curari. Quinti generis pulsus deficientes (puta, si intervallo duarum spirationum & mediæ pulsus unicus acciderit) damnificat ossa, & medullas exsiccat, quô fit, ut æger lecto affigatur, nec ampliùs surgere valeat.

Cum simili proportione discurrendum est de pulsibus excedentibus, qui morbos etiam ipsi indicant, sed in horum judicio illos faciunt ab inferioribus ad superiora, hoc est, à pulsibus illis, qui indicant ossa sicca, & causa sunt, ob quam æger è lecto surgere nequeat, usque dum veniatur ad pellis marcorem & defluxum capillorum, nam in pulsibus deficientibus morbi ascendunt quodammodo à superioribus ad inferiora, hoc est : à pellis marcore & capillorum defluxu usque ad ossium siccitatem. Qui autem hos vel illos pulsus habeat, indicantes morborum dictum progressum, omnino sibi mortem imminere credas.

Comment: Ex omnibus membris in loco superioris sedem habent pulmones, qui suis quasi alis membra alia tegunt, & intra se recipiunt omnium viarum motus, unde fit, ut via pulmonum sit ad instar maris, congregantis & reciprocantis omnes pulsus, quibus vitam confert vegetativam & vitales spiritus, & ad extrà quocunque se effundit, vegetationem tribuit pelli & capillis.

Quia verò morbi indicantur à pulsibus deficientibus, ascendendo in morbis à superioribus ad inferiora, ideo pulmones omnium supremum locum obtinentes, atque per suam viam pellem & pilos vegetantes, siquidem habeant primi generis deficientes pulsus, in primo loco manus dextræ necesse est primò quidem pellem marcescere, ac pilos defluere, unde morbus & mala constitutio pulmonum colligitur, & descenden-

ſcendendo ad inferiora, cùm cor (quod eſt Dominus ſanguinis) ſit infra pulmones, ideo pulſus deficientes ſecundi generis indicantes, malè affectum eſſe cor, indicant conſequenter, ſanguinem diminui, ſiccari, evacuari, unde ſequitur marcor in quinque membris & ſex inteſtinis; Et cùm etiam infra cor reſideat ſtomachus, qui recipit quinque alimentorum ſpiritus (puta: tritici, orizæ, fabarum) per quos extrà quidem carnes alit, intrà verò membra & inteſtina: Ideo pulſus tertii generis deficientes damnum, quô fortè afficitur ſtomachus, indicant, & vel ex eo apparet, quòd nec cibus nec potus digerantur, unde neceſſe eſt carnem languere & marceſcere.

Rurſum cùm hepar (quod ſanguinis eſt officina) ſit infra circiter ſtomachum, ac illum ſanguinem conſervet, ac cordi ſubminiſtret, nervos item irriget, unguibusque tribuat vegetationem, ideo pulſus quarti generis deficientes malum, quod patitur hepar, manifeſtant, quod potiſſimùm in nervis, qui remiſſi & laxati corpus totum pari modo afficiunt, videre eſt.

Denique cùm veſica inferior ſit cæteris membris, & quinque membrorum ac ſex inteſtinorum vias conſervet ſuis ſpiritibus, fit, ut etiam ipſi capilli, oſſa & medullæ per ejus viam vegetentur, adeoque quinti generis pulſus deficientes malum & damnum veſicæ produnt, quod oſſa ipſa arefacta & marcida ſignificant; Ex quo debilitas in corpore, & ſomni gravedo in ægroto oritur, qui è lecto ſe ampliùs erigere nequit.

Iſti quinque generum pulſus deficientes quinque genera morborum indicant, & hoc deſcendendo à morbis ſuperiorum, membrorum ad inferiorum morbos; Puta à pulmonibus usque ad veſicam ſeu renes. Sed in excedentium pulſuum generibus contrarium accidit: Nam morbi inferiorum membrorum aſcendunt ad ſuperiorum membrorum morbos, puta à malo veſicæ usque ad malum pulmonum, ut ſuprà.

Textus:

Textus: Quâ ratione potiſſimùm mederi poterimus quinque jam dictis generibus deficientium pulſuum? Sanè hâc ſequenti ratione: Si videas primi generis deficientes pulſus indicare morbum pulmonum, ſpiritus pulmonum reſtaurabis; Si ſecundi generis, indicare cordis morbum, motum ſpirituum & ſanguinis attemperabis. Si tertii generis, morbum ſtomachi, medicina erit in potus & ciborum regulâ, frigida & tepida commiſcendo. Si quarti generis hepatis morbum oſtendentes, remiſſionem ſpirituum inducere oportebit. Si quinti generis, veſicæ morbum indicantes, augeas veſicæ qnalitates, quibus ipſa perficitur. Atque hæc quidem eſt ratio medicandi dictis pulſibus.

Comment. Frigus & cibi frigidi lædunt pulmones, ideo morbo pulmonum mederi debes per reſtaurationem ſpirituum, quibus dominantur. Nam per ſpiritus omnes pulſus perficiuntur, & ad naturalem ſtatum reducuntur, unde etiam vigor pelli & pilis redit. Porrò triſtitia & ſollicitudo ac multa cogitatio lædit cor, quod dominatur ſanguini, ideo morbo cordis medicari oportet per reductionem motus harmonici ſanguinis & ſpirituum: Sic enim fiet, ut venæ ſpiritibus & ſanguine repleantur, & motum pulſuum naturalem continuare pergant.

Cibus & potus nimius, ac multa defatigatio lædit lienem & ſtomachum, hujus namque qualitates quatuor anni tempeſtatibus tertio quôque menſe magis apparent, & dominium ſuum in potum & cibos exercent; Hanc ob cauſam huic morbo ſtomachi mederi neceſſe eſt per ciborum ac potuum ſapores, conformiter ad quatuor anni temporum frigidos vel tepidos ſpiritus, ut ſic reductus ad ſuam temperiem poſſit alere carnes.

Ira & cholera nimia lædit hepar; Proinde hepatis morbis medicaberis, ſi dulcia comedas, v. gr. oryzam, quæ vino faciendo inſervit, & ipſa dulcis eſt: Item bubulam & fructum

caò cù dictum, qui est similis prunis & cæteris hujusmodi; Hepar enim naturam habet & qualitates celeres intensas & vehementes. Verùm sapores ac præcipuè dulcedo cùm sint terrei temperamenti, remissas habent virtutes, ideoque intensionem hepatis relaxant, quò fit, ut nervi, quibus dominatur hepar, attemperentur. Diuturna mora aut sessio in locis humidis, nec non violenta contentio virium lædunt vesicam seu renes, vesica verò est fundamentum alimenti corporei. Morbis illis poteris mederi salis condimento, sic enim restaurabis illius constitutionem & spiritus, per quos alit ossa & ossium medullas.

Et ista quidem est regula medendi quinque generibus deficientium pulsuum: Et ex hâc colligitur, quomodo procedendum sit in morbis, quos quinque genera excedentium indicant pulsuum.

Textus: Quidam pulsus habent unicâ exspiratione tres ictus, & totidem unicâ introspiratione; Item: una exspiratione quatuor ictus, & unâ item introspiratione quatuor: item quinque & quinque: item sex & sex; Aliqui verò pulsus unâ exspiratione unum ictum, & unâ introspiratione unum ictum; Item duabus exspirationibus unum ictum, & duabus introspirationibus unum ictum: item duabus exspirationibus & duabus introspirationibus unicum solùm ictum.

Sed quomodo cognosces & distingues ex illis morbos? Respondeo: Si pulsuum ictus duo exspirationis intervallo, & alii duo intervallo introspirationis adveniant, utiq; nec magni nec parvi, vocabis eos pulsus æquales: Et si intervallo exspirationis tres ictus, & introspirationis tres alios ictus advertas, jam est morbus incipiens. Quòd si ictus pulsuum priores sint magni, & posteriores sint parvi, scito, caput dolere, & oculos gravari & obscurari. Si autem priores pulsuum ictus sint parvi, & posteriores magni, scito, pectus esse oppletum, & spiritus seu respirationem esse angustam.

Comment:

Comment: Si tempore unius integræ ſpirationis, (quæ extraſpiratione & introſpiratione conſtat) ictus pulſuum quatuor, nec adeo magni, nec adeo parvi, ſed mediocres ſunt, ſanum indicant hominem; Sed ſi hoc tempore ſex ictus advertis, celer eſt pulſus, & morbi initium deſignat.

Si ictus priores pulſuum (puta in primo loco) ſunt magni, & poſteriores pulſus (puta in tertio loco) ſunt parvi, (quia primus locus pulſuum cœlo eſt ſimilis, & ſupremam partem à pectore ad caput regit,) oſtendit capitis in cerebro dolorem, & oculorum, cùm moventur, gravitatem & obſcuritatem; Quòd ſi pulſus ſeu ictus priores ſunt parvi, & poſteriores magni, hoc eſt, poſt locum primum pulſuum: Si in ſecundo loco, qui ad mediam ſeu ſecundam regionem corporis ſpectat, (quæ homo dicitur) ſignificant, pectus eſſe oppletum, & genua gravari, adeoque pedibus inſidere tarditatem.

Textus: Intervallo unius exſpirationis quatuor ictus, & introſpirationis alii quatuor ictus magnum morbum indicant. Si pulſus ſint exundantes & magni, moleſtiam & inquietudinem ægri denunciant. At ſi ſint profundi & ſubtiles, intra ventriculum dolorem; Si etiam ſint pulſus crebro-acuti, læſionem à frigore; Si denique pulſus ſint obtuſo-rari percepti, humores intus eſſe multos frigidos judicandum.

Comment: Intervallo unius ſpirationis octo ictus oſtendunt, malum invaluiſſe: Et ſiquidem exundantes ſint & magni, morbus eſt in viâ triplicis caloris primig., nam ob multum calorem pulſus multi fiunt, & cor & pectus triſtitiâ repleri, & moleſtiâ & inquietudine ex frigore & calore exortâ indicant. Quòd ſi autem pulſus ſunt profundi & ſubtiles, morbus eſt à viâ triplicis humidi radicalis, multum enim humidum, dominans frigido, oſſium dolorem cauſatur & efficit, ut ſpiritus caloris primigenii lædantur ab extrinſeco nimio calore. Denique ſi pulſus fuerint obtuſo-rari, indicant, parùm eſſe ſanguinis, ac

nis, ac vaporum ex nimio frigore esse abundantiam, unde intra viscera murmur personat.

Textus: Percepti intervallo exspirationis quinque ictus, & introspirationis alii quinque ictus, ægrum denunciant vehementer affligi; Porrò si sint profundi & subtiles, & de nocte veniant, ac deinde nutantes & magni evadant, de die verò neque magni neque parvi appareant, quamvis sit morbus difficillimus, potest curari. Quòd si duntaxat sint parvi & magni, difficillimè curabis, nam pulsus illi subtiles magni de die sunt multi.

Comment: Octo ictuum pulsus vocatur separationis, novem ictuum mortalis; Ista verba innuunt. Quòd si decem ictuum sint pulsus tempore plenæ spirationis, ægrotum subjici sepulturæ, nam morbus difficillimus & molestissimus est: Et si pulsus sint profundi ac subtiles, humidum valde auctum: Si natantes & magni, calorem valde auctum de die; Si nec magni, nec parvi, nec natantes, nec profundi, morbus, etsi difficilis & vehemens, potest curari; Quòd si pulsus inconstantes, hoc est: modò sint magni, modò parvi, modò celeres, modò tardi, certam mortem imminere, indicium est.

Textus: Percepti tempore exspirationis ictus sex, & totidem tempore introspirationis, indicant mortem; Si illi pulsuum ictus sint profundi, nocte mors contingit; Si sint natantes & magni, de die moriturum ægrum nunciant.

Comment: Unius spirationis intervallo duodecim ictus nunciant, animam seu vitam abrumpi. Ratio hujus est: quia calor primig. omnino nimius est. Si pulsus deprehendantur profundi & subtiles, & nox instet, sequitur, eâ ipsâ nocte mori ægrotum; Si verò sint magni & natantes, de die morietur, nam tum humidum radicale à calore primigenio separatur. Et hæc dicta sufficiant de multis pulsibus seu excedentibus, nam quod sequitur, est de paucis seu deficientibus.

Textus: Intervallo exspirationis unus ictus, & introspirationis

tionis alter ictus, est pulsus deficientis. Qui hunc habet, quamvis possit ambulare, non potest evadere, quin tandem in lectum incidat, quia sanguis & spiritus non sunt sufficientes.

Comment: Pulsuum deficientium genus, quod spatio unius spirationis integræ duos solùm ictus habet, & aliud genus, quod spatio unius spirationis unicum tantùm ictum habet, vocatur pulsuum corruptorum, quia videlicet membra & intestina habent malum exinanitionis, & amiserunt perfectionem, vigorem & alimentum, eò quòd sanguis & spiritus non sufficiant.

Textus: Intervallo duarum exspirationum unus ictus, & aliarum duarum introspirationum alter unus ictus vocantur sine animâ, quia ejusmodi hominem mori necesse est; Et licèt æger possit incedere, nomen obtinet vivi cadaveris.

Comment: Tempore spirationis integræ, quô fit unicus pulsus, anima ad calorem primigenium & corpus ad humidum radicale respicit, & calore etiam desinente, anima abit, æger autem, etsi incedat & moveatur, vivum cadaver appellatur.

Textus: Primus locus pulsuum in manibus si habeat pulsum, & tertius locus pulsuum, si illo careat, hominem illum necesse est vomere; Quòd si non vomat, omninò moritur. At si superior locus pulsu careat, & in tertio loco reperiatur, quamvis erit maxima difficultas & infirmi afflictio, non damnum mortale ex se affert, quia homo habens pulsum in tertio loco constanter, similis est arbori, quæ habet radicem, ramos & folia; Quòd si rami & folia exarescant, radix tamen remanet, unde cætera propagata sunt, Non est itaque de eo desperandum.

Comment: Si tertius locus caret pulsu, signum est, vitiô oppletionis laborare superiora, unde necesse est aut per vomitum oppletionem tollere, aut per spiritus inde progenitos suffocari interiora, ex quo mors. Porrò in sinistræ manus tertio loco pulsus ad viam vesicæ pertinet, in dextræ tertio loco ad

viam portæ vitæ pertinet, ambo enim recondunt ſpiritus, cùm ſint illorum locus & origo. Quare ſi primus locus in manibus careat omni pulſu, & tertio loco appareat, clarum eſt, originales ſpiritus perſeverare & conſervari ; Ideoque bene colligitur, necdum mori, qui illos habet.

Colligitur primò : Quare tam primi generis deficientes pulſus (ut : cùm intervallo integræ ſpirationis unicus tantùm pulſus fit) quàm excedentes (ut : cùm in intervallo ſpirationis ſex pulſus fiunt) vocantur aberrantes à viâ ordinariâ ? Quòd ſcilicet ſi tempore ſpirationis integræ contingat, ſpiritus & ſanguinem in corpore humano promovere ad ſex menſuras digitales, excedentes pulſus eodem tempore ſeptem menſuras conficerent ; Unde ſequitur, ut circuitum abſolvant celeriùs & citiùs, adeoque quaſi tertia pars (ob celeritatem pulſuum) temporis regularis ſuperſit.

Contrà in deficientibus pulſibus tantundem retardare neceſſe eſt & deficere à tempore regulari, ex quo patet, tam hos quàm illos à viâ aberrare ordinariâ. Idem cum proportione dicendum eſt de pulſibus tam deficientibus, quàm excedentibus ſecundi, tertii, quarti & quinti generis diſcurrendo reperies, quos omnes deficere comperies à menſuris ſpirationum ſani hominis ; Item revolutionis cœleſtis, item artificialis temporis in horologio aqueo : denique à curſu æquabili & ſpatio venarum in corpore humano ſuprà annotatis ; vel contrà excedere illas menſuras in excedentibus pulſibus.

Nunc unicum eſt perſequendum obiter : an dictarum menſurarum pulſus præſcripti in omni ætate & ſexu reperiantur hominum, an videlicet in puero & adulto, pingui & macilento, procero & brevi, tardo & agili, mare & fœminâ menſura ſit eadem pulſuum, vel ſaltem, an qualitas illorum pulſuum in illis ſit diverſa, & an aliquando pulſus ſiſtant & interpolent, & quid illa quies ſeu interpolatio portendat; Deniq; an

pulſus

pulſus certo conſtans numero certa judicia temporum, mortis vel morborum dare poſſit?

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

An relata menſura ſpirationum eadem ſit in pueris & adultis, an qualitas pulſuum eadem ſit in mare & fœminâ, macilento & pingui, procero & puſillo, tardo & agili, & an pulſus ſiſtant, & in quam notitiam temporis, morborum & mortis venire quis poſſit, ex illâ quiete ad certum numerum pulſuum?

TExtus: Puerorum triennalium usque ad quintum annum ætatis, exſpirationis & integræ introſpirationis tempore, neceſſe eſt diligenter conſiderare pulſum, nam ſi ictus dicto tempore ſint octo, ſani ſunt, ſi novem, malum interius habent, ſi decem aut duodecim, morbus eſt difficilis, maximè verò, ſi ſint ictus modò breves, modò longi, modò parvi, magni, non carent periculo mortis. & malum radicatum oſtendunt.

Comment: Parvulorum pulſus omnino diverſi ſunt ab adultorum; Similiter: Si homo procerus habeat pulſum ſubtilem, & tenuis atque exilis magnum, lætus pulſum plenum, & triſtis pulſum vacuum, excitatus remiſſum, & gravis ac tardus velocem, agreſtis & groſſus delicatum, delicatus groſſum pulſum, brevis ac puſilli corporis longum, macilentus magnum, procerum corpus exundantem, & robuſtus tenuem, pinguis parvum, aut æger laborans fluxu alvi vel ſanguinis pulſum magnum, omnes iſti pulſus ferè ſunt prænuncii Mortis, aut morbum periculoſiſſimum indicant. Quare exploraturus pulſum diligenter advertet animum, an homo ſit altus, brevis, agilis, tardus &c. an pulſus reſpondeant nec ne in tribus pulſuum locis utriusque manus ingenitæ, cujusq; conditionis ſeu complexionis.

An ve-

An verò maris & fœminæ pulſus obſervent eadem loca aut menſuram, quæſtio eſſe poſſit? Reſpondent Sinenſes Medici, maſculorum locum tertium utriusque manus *che* dictum ſemper habere debiliores pulſus, contrà in fœminis utriusque manus primi loci *cun* eſſe pulſus debiliores, & tertii loci robuſtiores. Quare (inquiunt) ſi reperias in viro, locum tertium *che* pulſus habere ſolidos, ſcias, illum hominem pulſum fœminæ habere, qui pulſus in viro eſt ex deficientibus; Si verò in fœminâ in *che* loco tertio pulſum debilem reperias, intellige, fœminam habere pulſum viri, qui pulſus ſunt ex excedentibus, unde tam virum quàm fœminam malè habere judicabis.

Textus: Pulſus ſunt alii naturales ſeu ordinarii, alii ſunt contra naturales ſeu extraordinarii. Maris & fœminæ pulſus quare ſunt oppoſiti? Quia nimirum primus vir cœpit vivere ad principium horæ *ym* (Eſt tertia & quarta poſt mediam noctem) quæ hora pertinet ad *yam* calorem primigenium, & prima fœmina cœpit vivere horâ *Xin* (eſt tertia & quarta poſt meridiem) quæ ſpectat ad humidum radicale, ideo viri pulſus primus ſeu principalis eſt infra locum ſecundum, ex quo fit, ut pulſus in tertio loco *chĕ* in viro ſint debiles, & in fœminâ ſint ſolidi ordinariè loquendo; Nam ſi contrà evenit, vir aſſequitur pulſum mulieris, & mulier viri.

Comment: Pulſus vel pertinent ad humidum radicale, vel calorem primigenium, vel ſunt in viis naturales, vel præternaturales. Fœminæ & viro ſunt propriæ ſuæ complexiones, quare? Quia (per Sinenſes) vir, qui primùm in rerum naturâ apparuit, horâ *ym* creditur exſtitiſſe, cui calor primigenius dominatur, & qualitatem validiorem habet; Fœmina verò hora *Xin*, cui dominatur humidum radicale, cujus qualitas debilior eſt; Jam verò tres viæ caloris primigenii à primo loco, & tres viæ humidi radicalis à tertio loco motum ſuum ordiuntur, ideo fit, ut pulſus in viro in loco primo fortiores ſint, & pulſus in fœminâ in tertio loco, & contrà in tertio loco debiliores

biliores sint in viro, & in fœminâ fortiores sint, quàm in primo, præter alias multas rationes, quas afferunt Sinenses.

Textus: Morbus quomodo homini accidit? Si nimirum vir habet pulsus fœminæ (qui sunt deficientes) indicant, morbum esse interius; Ad dextram quidem, si pulsus sit ad dextram ad sinistram autem, si pulsus sit ad sinistram. At si fœmina habeat viri pulsus (qui sunt excedentes) morbus est in membris, & si pulsus sunt ad dextram, vel sinistram, morbus similis erit.

Kipeus Author inquit: Pulsus, qui non observant, sed destruunt quatuor anni tempestatum qualitates, sunt vel deficientes, vel excedentes: Loquendo de deficientibus, oriuntur illi ex eo, quòd parùm sit humidi radicalis, quod ossibus dominatur, & facit illa replendo gravia, pulsus ejusmodi sunt summè deficientes. Quòd si quem advertas bibere & comedere parùm, & semper minùs ac minùs, scito, corpus marcescere, & quodammodò imminui. Pulsus, qui hoc indicant, vocantur deficientes à fine intento. Si verò videris hominem dormiturire & quiescere, nec tamen egerere, & oculos aut aures non rectè suo officio fungi, pulsus id indicantes, vocantur deficientis corporis pulsus. Si deinde advertas, exspirationem & introspirationem non sibi mutuò respondere, item quinque colores in corpore vigorem deperdere, pulsus, qui tunc repeperiuntur, vocantur animæ deficientis. Denique, si quatuor partium corporis (puta: pedum duorum, & totidem manuum, quæquæ illis annexa sunt) pulsus videas perturbatos, sunt & dicuntur illi pulsus spirituum deficientium.

Præter hos sunt alii pulsus summè deficientes spatio triginta annorum, hoc est, qui non nisi trigesimo anno vitam ablatum iri indicant; Alii pulsus medio modo deficientes, spatio viginti annorum, hoc est, qui indicant, vigesimo anno ætatis vitam finitum iri; Alii pulsus minimè seu admodum parùm deficientes spatio decem annorum, hoc est, qui decimo anno vitam abruptum iri indicant. Hos pulsus relatos scito reperiri vere,

riri vere, æſtate, autumno & hyeme. Quare ſi ſanus homo ſit corpore procero, & habeat pulſum brevem, ſcito illius pulſus eſſe primi generis, qui multùm deficiunt.

Si autem homo ſit brevis ſtaturæ, & pulſus habeat longos, ſcito, illius pulſus eſſe ſecundi generis, qui minùs deficiunt, & vitam promittunt minoris temporis ſeu medii, viginti ſcilicet annorum. Si ille pedes & manus habeat exiles, illius pulſus dicendi ſunt tertii generis, qui admodum parùm deficiunt, perexigui temporis annorum, ſcilicet decem, vitam pollicentur. Quòd ſi advertas, aliquem deficere in ſpiratione ac ſpirituum perfectione, intellige, illum diu vivere non poſſe ordinariè.

Si in Maris ſiniſtrâ manu pulſus *tuon* breves, & in dextrâ *cham* longi ſint, indicant, eſſe pulſus caloris primigenii deficientis, & vitam ſolùm medii anni promittunt. Si in fœminæ dextrâ pulſus ſint breves, & in ſiniſtrâ longi, indicant, eſſe pulſus humidi radicalis deficientis, & ſolùm vitam ſemeſtrem fœminis promittentis.

Præter enumeratos pulſus deficientes ſunt alii, de quibus infrà, ubi de mutatione quatuor anni tempeſtatum dicetur fuſiùs, ut cùm v. gr. verni pulſus temporis, qui eſt in loco hepatis viæ, (hoc eſt, in ſecundo puncto ſiniſtræ manus) ſtomachi viæ pulſum obtinet, vocatur ſtomachi deficiens pulſus; Et cùm æſtate pulſus cordis in primo loco ſiniſtræ eſſe debeat, ſi ibi viæ veſicæ vel pulmonum pulſus apparent, vocantur pulſus deficientes veſicæ vel pulmonum. Si in autumno in loco primo dextræ debent videri pulſus pulmonum, quòd ſi apparent hepatis vel cordis, vocantur pulſus deficientes hepatis vel cordis. In hyeme, ſi pulſus viæ veſicæ aut renum in loco tertio ſiniſtræ manus contenti apparent, contrà, ſi cordis vel ſtomachi viarum ibi pulſus appareant, appellantur cordis vel ſtomachi deficientes. Quæ omnia oportet diligenter animadvertere, an videlicet primo loco *cum keu* ſint pulſus interrupti, an verò pòſt: Quia ſi in primo loco

nullus

nullus ſit pulſus, & in tertio ſint inſtar tenſæ chordæ, pulſus illi habent adhuc ſtomachi ſpiritus; At ſi loca ſuperiora & inferiora nullos habeant pulſus, mortem indicant; Si illa vel hæc non omnino pulſibus careant, viventem adhuc hominem indicant.

Atq; iſti ſunt deficientes pulſus.

Excedentium pulſuum ſunt indicia, cùm quis vocis ſonum habeat valde profundum, & aſpiciendo res non adeo remotas, turbata omnia & confuſa, quaſi unum quid eſſet; Vocantur hi pulſus excedentes ſeu deficientis animi. Et ſi corpus ſit obeſum & magnum, & cibi potûsque multum abſumat, pulſus, qui tamẽ reperiuntur, ſunt multa ſollicitè meditantis, excedentes vocantur, & ſi aliena loquuntur, & non ſolùm pedibus, ſed & manibus videntur ambulare, deficientis corporis pulſus excedentes vocantur. Et ſi habent colorem herbarum, pulſus excedentes, qui tum ſunt, animæ deficientis vocantur. Si videas exiles aut parvos pulſus, & exſpirationem ac introſpirationem non ſibi reſpondentes, vel magnam, intelligitur, illos pulſus eſſe ex excedentibus. Atque hæc ſunt indicia illorum ab Imperatore Hoâmti Medicorum antiquiſſimo Poſteris tradita.

Sed de interpolatione pulſuum prognoſtica inquiramus.

Textus: Cujus pulſus ſemel dat ictum, & alterâ ſiſtit vice, ille alterâ die moritur.

Comment: Alius liber habet: poſt unum diem moritur.

Textus: Pulſus duorum ictuum, & poſt hoc ſemel ſiſtens ac interruptus, tertiâ die mortem denunciat.

Pulſus dans tres ictus, & poſtea ſiſtens, quarti diei mortem & interdum quinti.

Dans quatuor ictus, & poſtea ſemel ſiſtens, ſextâ die mortem denunciat.

Dans quinque ictus, & pòst semel sistens, quintâ die & interdum septimâ mortem.

Pulsus dans sex ictus, & dein sistens, octavâ die mortem.

Dans septem ictus, ac dein sistens, nonâ die.

Dans octo ictus, ac dein sistens, decimâ die mortem.

Pulsus dans novem ictus, & dein sistens, decimâ die, & interdum undecimâ die mortem indicat.

Comment: Alius liber habet, etiam decimâ tertiâ die mortem, & quidem principio veris denunciat.

Pulsus dans decem ictus, & postea sistens, principio æstatis mortem denunciat.

(Comment: Liber alius habet: principio veris moritur.)

Pulsus dans undecim ictus, & postea sistens, in solstitio æstivo moritur.

(Comment: Liber alius habet: initio æstatis, & alius: initio autumni.)

Pulsus duodecim vel tredecim dans ictus, & postea sistens, initio autumni moritur.

(Comment: Alius liber habet: initio hyemis)

Pulsus quatuordecim vel quindecim ictus dans, & postea semel sistens, initio hyemis moritur.

(Comment: Unus liber habet: initio æstatis proximæ)

Pulsus viginti ictus dans, & postea sistens, post unum annum mortem indicat, quæ accidit initio autumni.

Pulsus viginti & unius ictuum, & post hoc sistens, post duos annos mortem indicat.

Pulsus viginti quinque ictuum & postea sistens, initio hyemis moritur. (Comment: Alius liber habet: Post unum annum moritur, & interdum post duos.)

Pulsus triginta ictuum, & pòst semel sistens, post duos annos & interdum post tres moritur.

Pulsus triginta quinque ictuum semel sistens post tertium annum moritur.

Pulsus

Pulſus quadraginta ictuum ſemel ſiſtens, poſt quartum annum moritur.

Pulſus quinquaginta ictuum ſemel ſiſtens, poſt quintum annum moritur.

Pulſus venientes & abeuntes ſine interpolatione, quiete & ſtatu, ſic ut non interrumpant, quinquaginta ictus, oſtendunt, omnia membra & inteſtina habere ſpiritus, & propterea carere morbo.

Comment: *Sien kiñ fan* liber ſic dictus, inquit: Quinq; Elementorum Spiritus abſoluti humidi radic: & caloris primig. numeros complent, ſimul etiam manifeſtant, permeare ſanguinem & ſpiritus ingredientes & egredientes motu ſuo per vias pulſuum, & percurrere illas intervallo noctis ac diei.

Pulſus quadraginta vicibus veniens, & poſtea ſemel ſiſtens, oſtendit, unum membrum deſtitui ſpiritibus, adeoque mortem poſt quartum annum obventuram, tempore illo veris, quo herbæ naſcuntur.

Pulſus triginta vicibus veniens, & poſtea ſemel ſiſtens, oſtendit, duo membra eſſe ſine ſpiritibus, ideoque mortem obventuram poſt tres annos, eo tempore, quo triticum matureſcit.

Pulſus viginti vicibus veniens, & poſtea ſemel ſiſtens, oſtendit, tria membra eſſe ſine ſpiritibus, adeoque futuram mortem poſt biennium, quo tempore mori arboris fructus matureſcunt & rubeſcunt.

Pulſus veniens decem vicibus, & deinde ſemel ſiſtens, oſtendit, quatuor membra carere ſpiritibus, & futuram mortem intra medii anni ſpatium. Et ſi evadit, cùm advenit tempus *ci in mi in* quod ſignificat tempus mutationes perfectioris claritatis, & eſt tempus circa ſecundam lunam, (incipiendo annum Sinicum à primâ lunâ, quæ eſt circa initium Februarii) moritur. Et ſi etiam hoc tempus evadit, mors differri diutius multò non poterit, nam tempore ſequenti mutationis

kŏ yn dicto, quod significat segetum pluviam, & est circa tertiam lunam.

Pulsus ictibus quinque veniens, & deinde subsistens, indicat, quinque membra sine spiritibus, & ideo mortem futuram post quinque dies.

Porrò, si videris, unius pulsus ictum diu hærere & morari, scito, fortem morbum esse in corde, & medium illius occupare. Si duorum pulsuum duos ictus similiter hærere, & moram trahere, scito, morbum esse in hepate, & illius extrema occupare. Si advertas, tres pulsuum ictus diutius hærere, scito, morbum esse in stomacho, & in illius infimæ partis medio residere. Si quatuor pulsuum ictus diutius morari sentias, scito, morbum esse in vesicâ seu renibus. Si quinque pulsuum ictus percipias diutiùs morari, scito, morbum esse in pulmonum extremitatibus.

Hos quinque proximè memoratos pulsus si habeat æger corpore delicatus vel obesus, mori illum necesse est, & nulla medicina ei prodest. Si sit æger corpore moderatè pleno, possunt dictorum pulsuum attemperari spiritus.

Colligitur primò ex hoc & præcedentibus capitibus, quæ mensura temporis sit ad pulsus necessaria, & quare illam adeo sollicitè Sinenses observent. Adverte autem diligentissimè, per pulsus, quos reperies in tertio loco, sive naturales illi sint, sive præternaturales, statum tertiæ regionis corporis indicare, quos verò invenies in primo loco *cum keu*, statum supremæ regionis corporis, & quos invenies in medio seu secundo pulsuum loco, statum mediæ regionis corporis: In quo medio loco, si pulsus sint spectantes ad calorem primig., manifestant ab umbilico ad caput primam regionem corporis; Si verò sint pulsus ad humidum radic. spectantes, manifestant ab umbilico ad pedes statum infimæ partis corporis. Cùm verò accidit in primo loco nullos reperiri pulsus, ideo fit, quòd pulsus tertii loci non procedant ad medium locum, quia humidum ra-

dum radic. destruitur & deficit, quoniam destructo humido radicali & exiguo apparente calore primig. mortem sequi necesse est. Collige hinc, tria loca pulsuum, sive habeant aliquos pulsus, sive nullos, indicare frigus stomachi, quod est in causâ, quare pulsus minùs perveniant ac pulsent. Idcircò primus locus *cun kĕu* habens pulsum, & tertius eo carens, indicat, hominem omninò vomiturum, & si non vomat, moriturum. Si primus locus sit sine pulsu, & tertius habeat pulsum, licèt sit difficilis curatu morbus, spem vitæ facit, sicut radix, quæ arefactis ramis adhuc viget ipsa, & fructus olim spondet. Et si percepto, qui solet esse pulsus sani hominis, accidat tamen, eundem mori, inde fit, quòd viæ spirituum repleantur in vesicâ seu renibus, nec non in portâ vitæ, & omnino intercipiantur.

Colligitur secundò, ex quo sit vitæ causa, & ubi resideat, & quomodo per corpus propagetur, ac per pulsus perfectio illius ac defectus cognoscantur. Cùm verò jam pulsuum loca assignaverimus, & motûs (qui est causa illorum) ostenderimus tam mobile quàm mensuram, in quâ ille motus incipit & desinit, restat, ut de pulsibus ipsis eorumque qualitate agamus, proinde pulsuum genera, quæcunque à Sinensibus proferuntur, adducemus & definiemus, ac etiam ad ipsam imaginationem imaginibus, quas illi adhibent, exprimemus, sicut in veteribus & neotericis reperimus; Tum verò pulsus ordinarios seu naturales sex (trium locorum in dextrâ & trium locorum in sinistrâ) hoc est: sex vitæ fontium (membrorum videlicet & intestinorum) describemus, ac postea, an semper iidem pulsus connaturales perseverent, an verò pro vicissitudine qualitatum quatuor anni tempestatum mutentur, perquiremus, & irrepentes vitiosos pulsus ac contra naturales per quatuor anni tempestates aperiemus; Item, quomodo ex pulsibus omnium morborum symptomata cognosci & prædici possint, atque etiam ex coloribus, vocis sono, appetitu, omnisatque aliis

aliis ſignis ea colligant Sinenſes, docebimus, & ſi tempus ſuperſit, de morbis, febribus, ac morte ipſa agemus, ac praxin omnium annotabimus; Ad extremum de ratione medendi uſitatâ à Sinis proferemus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Pulſuum genera, quæ à Sinenſibus aſſignantur, deſcripta etiam in imaginibus; Item: Quæ Elementa & quatuor anni tempora dominantur illis, nec non cujus membri vel inteſtini naturam ſortiuntur.

OStendimus ſuprà, calorem primigenium & humidum radicale congruè & aptè unita vitam tribuere, & eam in totum corpus diffundere, operâ motûs ſanguinis & ſpirituum, ex quo motu pulſus exorti indicant vitæ in locis manuum aſſignatis vel bonam vel malam conſtitutionem. Hôc poſitô, cùm de pulſibus agere inſtituamus, illos habere naturam motûs & mobilium, à quibus ſunt, neceſſe eſt declarare. Quare cùm motus ſit triplex ſecundùm triplicem viam caloris primig., & iterum alius triplex ſecundùm triplicem viam humidi radic., ſequitur, pulſus ſive ex hoc ſive ex illo motu exortos, tam connaturales quàm præternaturales quoſdam ſpectare ad calorem primigenium, & quoſdam ad humidum radicale; Item, cùm illæ duæ qualitates diverſimode in diverſis originibus Elementa & eorum virtutes includant, pulſus quoque diverſos ad diverſa Elementa ſpectare. Denique, cùm in viis exoriantur, vel in vias irrepant, etiam naturam originum habere illarum debent, quarum virtutes magis participant.

Nunc primò pulſuum omnium deſcriptionem (quam alibi expreſſam ſuis imaginibus reperies) an ſcilicet ad *yâm* vel *iñ* pertineant, cujus item Elementi & conſequenter originis (membri

(membri inquam & inteſtini) naturam habeant, & nomen proponemus. Quomodo autem ex pulſibus ſingulis in locis ſex pulſuum deprehenſis divinare quis queat morbos, ſymptomata & affectiones cujusque partis, infrà dicemus.

Pulſuum genera vulgò recepta ſunt hæc: *Mĕ ciĕ piáo* ſeptem, quæ ad extra ſunt, & *me chum pa* octo, quæ ad intra ſunt; Deinde *kieŭ tao mĕ*, novem viarum pulſus; Poſtea ſunt pulſus octo, *k'í kim pă mĕ* extraordinariarum viarum; Denique ſunt pulſus *quay mĕ* monſtroſi ſedecim, qui omnes ſunt mortales.

Septem pulſuum, qui extrà apparent, & ad *yâm* calorem primig. pertinent, deſcriptio.

1. *Feu:* pulſus natans in ſuperficie ad *yâm* ſpectat. Ictus, quem digitus explorando percipit, deorſum deficere videtur, & ad ſuperficiem ſuperabundare, quem ſi iterum atque iterum explores, videbitur eſſe quaſi *t'aí quo* pulſus multùm excedens.

Comment: Quòd videatur hic pulſus deorſum deficere, provenit ab *in* humido radicali; Quòd verò elevatus habeat exceſſum, provenit ab *yâm* calore primig. multùm excedente. Antiquiſſimus liber hunc pulſum deſcribit: Pulſus *feú* facit ejusmodi planè motum, qualem efficit folium ceparum, cùm depreſſum ſ- ſurſum reducit.

Subjicitur Elemento Synico *kiñ* metallorum.

In morbis repertus indicat pulmonum ventum.

2. *Keu* pulſus ad *yâm* pertinet, digitis explorans ictum natantem, & magis reperit in utroque extremo, ſed in medio ruptum & vacuum, unde hic pulſus non eſt integer.

Comment: Ignis caloris primig. pulſum intendit, & natare facit, qui, cùm ſit natans, quia ſine viribus in medio eſt vacuus, & in duobus extremis plenus.

Antiquiſſimus liber inquit: *Keú* pulſus habet duo capita, ſed in medio illorum eſt vacuus.

Subjicitur Elemento ignis, repertus in morbis, ſanguinis multitudinem atque evacuationem ſignificat.

3. *Hiĕ* acuto-creber, pertinet ad *yâm*. Digitus explorans illum in tribus locis manuum invenit. Ejusmodi videtur esſe tactus, cujusmodi fit à gemmâ rotundâ decurrente, & ſi iterum palpas locum, cadens ictus eſſe videtur, & qui nec ingreditur nec egreditur.

Comment: *Hiĕ* pulſus habet caloris primig. aqueam qualitatem. Antiquiſſimus liber, *hiĕ*, inquit, pulſus videtur esſe ſimilis motui gemmæ, quæ accedit & recedit, & in fine acuta eſt vel pungens. Subjicitur Elemento aquæ; Repertus in morbis indicat vomitum, cui ventus contrariatur.

4. *Xĕ*. Plenus & ſolidus pulſus pertinet ad *yâm*; Ictum illius digiti inveniunt integrum, qui cùm elevatur, habet exceſſum.

Comment: Pulſus plenus eſt ignis caloris primig. Idem liber ait: Plenus pulſus in medio videtur natare.

Alius liber antiquus ait: Pulſus plenus idem eſt cum longo. Subjicitur ignis Elemento, repertus in morbis ſignificat, cordis calorem ſuffocari.

5. *Hiên*. Eſt pulſus chordæ extenſæ, pertinet ad *yâm*. Qui illum explorat, deorſum non ſufficere, ſed elevatum excedere percipit.

Similis eſt arcûs intenſi ictui, interdum eſt frequens liber antiquus idem dicit.

Subjicitur Elemento Sinico arborum ſeu aëri, repertus in morbis, indicat oculorum dolorem & nervorem defatigationem.

6. *Kiù*, vehemens, intenſus & validus, pertinet ad *yâm*. Digitus explorans in tribus manuum locis excedere illum intelligit, & cùm elevatur, valde celerem. Aſſimilatur torrentis curſui intenſo.

Liber ait: *Kin* pulſus vocatur tenſæ chordæ ſimilis; Subjicitur

citur Elemento arborum ſeu aëris, repertus in morbis indicat, dominari ventum, & ex eo exortum dolorem.

7. *Kum* exundans, pertinet ad *yâm*. Qui illum explorat, infrà eſſe valde magnum, & cùm elevatur, excedere percipit.

Liber habet: Cùm elevatur, excedit, & valde magnus eſt. Subjicitur Elemento ignis. In morbis repertus ſignificat, dominari calorem & capitis dolorem.

Octo pulſuum genera, qui ad intrà ſunt, & pertinent ad *iñ* humidum radicale.

1. *Vî* pulſus parvus, pertinet ad *iñ*. Eſt ictus, qui cùm quæritur, accedit & abſcedit valde exiguus, iterum verò atque iterum perquiſitus modò videtur eſſe, modò non eſſe.

Comment: Pulſus parvi regula eſt: Ille ictus, qui in autumno & hyeme ſolet eſſe, oritur ab humido radicali.

Liber antiquus idem ait: Pulſus parvus ſubtilis eſt, prorſus ac ſi quis filum ſericum palpet. Subjicitur Elemento terræ; In morbis repertus groſſum ſanguinem ſignificat & corruptum, & ideo defluentem, etiam triſtitiam ob exceſſum humidi & defectum caloris.

2. *Xîn* profundus ad *iñ* pertinet. Ictus cùm quæritur, deorſum videtur percipi, ſed ubi elevatur, abſolutè non apparet; Remiſſus pervadit tria loca pulſuum, & inſtar mollis goſſypii percipitur.

Comment: Pulſus profundus eſt ab aqueo humido radicali, contingit nervos, innititur oſſibus, naſcitur propriè ex ſpiritibus humidi radicalis deficientibus & contrariis, & excludit ſpiritus caloris primigenii.

Liber idem ait: Profundus pulſus tactum afficit planè inſtar goſſypii mollis, invenitur proximè ad oſſa, ſubjicitur aquæ Elemento, in morbis ſignificat copiam ſpirituum frigidorum.

3. *Huŏn*, id eſt remiſſus, pertinet ad *iñ*. Ictus ad digitum cùm accedit & recedit, tardus & lentus eſt, & pulſus ex non magno & tardo componitur, vocaturque remiſſus.

Comment: Eſt à magno calore, cùm ventus lædit motum ſanguinis & ſpirituum, qui adeò ſe non poſſunt mutuò pervadere.

Liber ait: Pulſus remiſſus eſt, cùm parvus & tardus accedit & abſcedit paulatim. Subjicitur Elemento terræ. In morbis repertus indicat ſtomachi calorem & putridum teporem.

4. *Ci*, obtuſo-rarus, pertinet ad *iñ*. Exploranti digito adeſſe videtur infrà, ſed ubi elevatur, non percipitur, in principio vacuus, in fine plenus, qui mox etiam diſſipatur, & ob ſubtilitatem difficulter reperitur.

Comment: Eſt talis eò, quòd ſanguis ſæpius eſt læſus.

Liber ait: *Ci* pulſus ſimilis eſſe videtur, cùm quis cultro ſuperficiem corticum cannæ ſeu arundinis ſæpius radit. Subjicitur Elemento metallorum. In morbis ſignificat, ab humido radicali ſanguinem corrumpi, & in prægnante proximum partum, & ſi non gerat uterum, corrumpi in illo ſanguinem.

5. *Chî*, tardus pertinet ad *iñ*. Digitus non niſi fortiter applicitus ad manum reperit illum, nam eſt occultior.

Comment: Oritur id ex eo, quòd caloris abundantia ſit debilitata, unde motus ſpirituum & ſanguinis condenſatus & quaſi congelatus videtur eſſe. Ideo pulſus tardus dicitur, utpote qui intervallo unius ſpirationis tres ictus tantùm habet.

Liber idem habet.

Subjicitur Elemento terræ; Repertus in morbis ſignificat à frigore generatos ſpiritus aut aêrem.

6. *Siú*: mollis, natans, ſubtiliſſimus, leniſſimus & debiliſſimus; Manus illum percipiens planè ſi tangeretur à goſſypio intra aquam.

Pertinet ad *iñ*. Sæpius accedit abſceditque, & explorantem repentè fallit.

Liber ait: Cùm invenitur, ſtatim abire percipitur. Subjicitur aquæ Elemento.

In mor-

In morbis inferiorem partem corporis frigidam valde indicat.

7. *Fo* cadens pulſus, pertinet ad *iñ*, videtur percipi, ſed unius ſpirationis intervallo vix apparet, iterum ac iterum inquiſitus ſe prodit, nec elongatur à tribus locis pulſuum.

Comment: Non niſi diligenter perquiſitum invenies; Illius extremum ſeu finis non eſt longè à locis pulſuum *cuñ quan chĕ.*

Liber ait: Eſt ictus ad inſtar demerſæ rei, & mox emergentis, ad oſſium fortem attactum interdum ſe prodit, non habet imaginem, ſed literam dictam *miĕ*, quod ſignificat quære.

Subjicitur Elemento arborum vel aëris. In morbis ſignificat venenoſorum ſpirituum conjunctionem & copiam.

8. *Jŏ* debilis ſeu fragilis pulſus, pertinet ad *iñ*. Digitus afficitur ab illo, ſicut à lanâ vel goſſypio, & leviſſimo attactu percipitur, ſed validâ & forti impreſſione factâ evaneſcit.

Comment: Ad pellem & carnem apparet molliſſimus, idem ait liber. Subjicitur Elemento metallorum. In morbis ſignificat ventum cum ſpiritibus colligatum.

Adverte 1. Pulſus *hieu* & *kin* extenſæ chordæ & intenſæ: Vi & *jŏ* parvum & debilem: *hiĕ* & *ſiŭ* crebrum & molliter natantem: *feu* & *kúm* natantem & exundantem: *chi* & *ci* tardum & rarum: *chin* & *fo* profundum & cadentem videri ſimillimos, & planè eosdem, ac propterea morbos ſimiles, ſed tandem omnino alios indicare. Porrò pulſus *feu* & *chin* natans & profundus: *kúm* & *ci* exundans ſeu groſſus & ſubtilis: *hien* & *huen* intenſus ac remiſſus; *ſú* & *chi* frequens ſeu concitans & tardus: *xe* & *hiu* plenus & vacuus: *ham* & *tuon* longus & brevis: *hie* & *ci* creber & rarus: *hien* & *vi* chordæ extenſæ, ſeu magnus & parvus, ſunt omninò contrarii & inter ſe oppoſiti pulſus, & contrarios indicant morbos.

Adverte 2. Septem pulſus ad extra, qui pertinent ad *yâm*, pleroſque percipi in locis pulſuum manus ſiniſtræ, quia nimirum ibi

rum ibi in locum connaturalium pulsuum plerique ex illis instar hospitum subintrant, & hoc pro mutationibus corporis humani, quæ sunt hujusmodi pulsuum causæ. Porrò octo pulsus ad intrà, qui pertinent ad *iñ*, plerique solent percipi in manus dextræ locis pulsuum, & hoc, quia ibidem in locum connaturalem pulsuum simili modò irrepunt pro mutationibus corporis, ut suprà. Manus sinistræ tria loca pulsuum *cuñ quañ chĕ* mutationem pulsuum, quæ illis accidit, habent, & dicuntur vel *ueñ* tepidi, vel *fúm* venti, vel *hañ* frigidi, quæ tria causant morbum ad extrà; Ad manus dextræ alia tria loca mutationes pulsuum habent ex dominio *cɑō* adustarum qualitatum, *Xe* humidarum, *Xu* magni æstus; Hæc enim tria causant morbos ad intra. Id verò nota per quàm diligenter, ut intelligas qualitatem morborum; Nam prout sunt mutationes, pulsus interdum videntur in dextram manum ex septem exterioribus irrepere, interdum in sinistram ex interioribus. Aliquando humidum radicale & calor primigenius se invadunt & opprimunt, (quod ex pulsibus, qui illorum habent naturam, cognoscitur, interdum se invicem suffocant & demergunt, aliquando unus pulsus, seu potiùs locus unius pulsus, decem varias mutationes subit. Equidem cùm ratio pulsuum sit subtilissima, breviter hìc describi non potest. Verùm, quod maximè notare oportet, quòd videlicet omnes pulsus vel *yâm* vel *iñ* naturam habent & quinque Elementorum qualitates; Cùm verò septem pulsus & octo faciant 15. Elementa autem sint quinque, sequitur. cuilibet Elemento attribui tres pulsus. Sic pulsus *feú ci* natans obtuso. rarus debilis habent naturam Elementi metallorum, & sic de reliquis suprà dictis collige.

Hinc quoque colliges, singulos relatos pulsus irrepentes in sex loca pulsuum habere suam gravitatem aut levitatem, prout Elementa, quorum naturam sequuntur, sunt gravia vel levia, aut secundum quod occupant in locis pulsuum superiorem

periorem vel inferiorem locum. Quod verò attinet ad ipsa quinque Elementa, ipsa etiam subinde habent & observant inter se æqualitatem, & subinde patiuntur inæqualitatem, quod in morbis adverti facilè potest. Solet quoque dici, quòd illa, quæ intrà sunt, se ipsa lædant, non sibi faciunt malum, verùm ea, quæ extrà se mutuò commovent, quæ duo si nescias, distinguere cœli videlicet & terræ medium, & sex spirituum motus, (corpus enim hominis est instar parvi cœli & terræ) multùm aberrare poteris.

Malum ad extrà irrepens & commovens sequitur malignam naturam, v. g. ventus & humidum radicale ad extrà commoventes indicant, Elementum arborum & ignis (puta, hepar & cor) excessum pati, nimirum, ac terram & metalla (puta stomachum & pulmones) deficere; Ex quo patet, quòd aqua (puta, vesica) non sit sufficiens hæc conciliare aut restaurare. Et hoc est, quod suprà dixi, quòd malum extrà adveniens & movens, v. gr. ignis, hoc est, cor, facit alia Elementa; hoc est, membra suam perdere qualitatem. Dixi etiam, ea, quæ sunt ad intrà, se lædere, hoc est, eadem quinque Elementa, hoc est membra, ex se ipsis sibi non posse restituere æqualitatem. Idcirco operæ pretium est, ut bene percipias Metallorum, Aquæ, Arborum seu Aëris, Ignis ac Terræ naturam & qualitates, (hoc est, membrorum, quæ naturam illorum participant) tum verò examines, quæ vacua & exhausta sunt, & quæ plena & redundantia. Præterea malum latrocinii irrepens, & malum exiguitatis, & malum, quod à se ipso venit, quæ infra explicabimus.

Adde operæ pretium esse, singulorum locorum qui in manibus sunt, distinguere *feú chím xín* superficiei, medii & profundi loca & pulsus illic diligenter perscrutari, an congruant & conveniant cum naturâ locorum, hoc est: an illæ viæ, quæ dictis locis pulsuum sunt assignatæ, cum pulsuum (qui aliunde velut hospites adveniunt vel irrepunt) naturâ & qualitatibus

litatibus conveniant; Nam si non correspondeant, scias, illos esse advenas & hospites, ut ipsi loquuntur, & præternaturales. Quòd si hoc bene perspexeris, facile erit cognoscere, quæ sint illa, quæ intrà lædunt, & quæ illa, quæ extrà moventur, qui morbi sint extrà apparentes foliorum instar, & qui intrà exorti sicut radices.

Adverte 3. Medicos primò assignasse pulsus septem ad extrà, & octo ad intrà, qui omnes sunt quindecim, eò quòd ex illis membrorum & intestinorum status, vita & mors satis colligi possit. Verùm, cùm animadvertissent, per annum regnare quoque alios pulsus (nam uti cœlum habet viginti quatuor mutationes aëris, ita esse in corpore humano, in quod cœlum plurimùm influit) pulsus viginti quatuor diversos invenerunt, seu novem vias pulsuum illis quindecim addidêre; Sed crediderim, hos novos pulsus qualitates superaddere relatis potiùs, quàm novos constituere pulsus.

Novem viarum pulsus *kieù táo inè* dicti.

Primus: *Cham̄* id est longus, pertinet ad *yâm*; Ictus in tribus locis pulsuum instar lanceæ vibratæ, cùm elevatur, habet excessum. Vocatur longus etiam, cùm propriô locô egreditur; Liber antiquissimus idem habet. Oritur â viâ magnorum intestinorum, in morbis æstuans corpus & perturbatum indicat.

Secundus: *tuon* brevis, pertinet ad *iñ*, est deficiens, nec pertingens ad proprium locum. Liber ait: Non attingit ad medium digiti. Est à viâ stomachi. In morbis manus pedesque sudare, & cibos non digeri significat. Assimilatur motui grani oryzæ.

Tertius: *hiú* vacuus, ad *iñ* pertinet. Ictus non est sufficiens, & cùm elevatur, non pertingit.

Comment: Non est plenus ex exinanitione sanguinis.

Liber habet antiquus: Quæsitus etiam, cùm elevatur, est deficiens. Oritur à viâ cordis, similis est serici fili glomo. In morbis

morbis significat timorem, vires exiguas & difficilem spirationem.

Quartus : *Sú* celer & non latus, seu arcto-celer, pertinet ad *yâm*. Ictus illius est velox, & sedem habet in primo loco *cum̄ keu*, ubi si augeatur, mortem, si introrsum se colligat & quasi recondat, vitam promittit.

Comment: Pulsus creberrimè veniens, & interdum semel sistens, ac iterum veniens; vocatur celer. Oritur à calore naturali, qui est à viâ vesicæ seu renum. In morbis indicat *yâm* & *iñ* perturbata.

Quintus : *Kiè* alligatus seu interruptus, pertinet ad *iñ*. Ictus interdum est veniens, interdum abiens & rediens.

Comment: Pulsus est creber, & quasi cumulatim veniens, & postea sistens ac rediens.

Liber inquit: Pulsus cùm venit latus, sistens & rediens, vocatur *kiĕ;* Oritur à viâ pulmonum. In morbis indicat in stomacho, latere, spiritus aggregatos, & tristitiam ac defatigationem.

Sextus : *tái:* vicarius; dicitur etiam mortis pulsus & intercidens, pertinet ad *iñ*, movetur, & redeundo elevare se nititur iterum atque iterum, & nequit se elevare. Componitur ex reditu & statu seu quiete. Explorans illum, aliquo tempore advertit violenter se elevare.

Liber ait: Pulsus hic veniens in medio sistit, nec redire potest; Oritur ab animâ & corpore. In morbis indicat spiritus dissipari, membra & intestina destrui, mortem advenire.

Septimus: *Kieũ*, id est, trahens pulsus, ad *iñ* pertinet. Si explores tantùm more solito, non percipies, percipies autem, si appresŝô fortiùs digitô eum quæsieris.

Liber ait: Si quæratur, plenus non reperitur, nisi valde premas.

Comment: Durior & profundior est, & habet vires, nec muta-

mutatur. Oritur à viâ hepatis. In morbis dolorem ossium & spirituum sursum evagationem indicat.

Octavus: *tum*, motus: Pulsus motûs pertinet ad *iñ*. Videtur à digito deprehendi, verùm cùm elevari deberet, evanescit, iterum ac iterum quæsitus reperitur, nec longè est à suo loco.

Comment: Neque accedens nec abscedens vocatur pulsus motûs. Videtur hic pulsus, cùm nec veniat nec abeat, sed sit continuus, quasi motus citissimus, qui tamen propter ipsam celeritatem, quâ circumagitur, videtur non moveri, estque instar montis quiescentis. Vocatur hic pulsus, cùm nec veniat, nec abeat, sed sit continuus quasi, ut ipsi loquuntur, orbicularis.

Liber ait: Si intra aquam lapidem molarem projicias, motui ab ipso facto in aquâ quiescente hic pulsus persimilis est. Oritur à viâ parvorum intestinorum; In membris indicat omnia membra defatigata, & sanguinem corruptum defluere deorsum.

Nonus: *Si*: subtilis, pertinet ad *iñ*. Ictus quasi si gossypium tangatur est, accedens & recedens, valde parvus. Oritur à viâ umbilici. In morbis indicat, vesicam carere alimento medullarum, frigus, defectum virium, dolere interiora & defluere.

Kí kim pa mĕ Extraordinariarum viarum pulsus ordo. Duodecim viæ habent rivulos quindecim, quos â se hinc inde derivant. Hi colligantur viis, & præter duodecim rivulos, qui respondent duodecim viis, tres alios rivulos reperire est; Manuum magni caloris primig. ab intestinis parvis habet ejusdem nominis rivulum *lo*, & sic consequenter; Sed cùm non sit decima tertia via, *lo* rivulus vocatur *pi chi tá lo*: magnus à liene rivulus, & decimus quartus *yn kiào lo* humidi radic. ad calorem rivulus: & decimus quintus *jâm kiáo lo*, caloris primig. eodem tendens rivulus. Sed adverte, quòd

horum

horum trium rivulorum quamvis sint pulsus extravagantium viarum, aliquâ tamen ratione colligantur cum viis ordinariis. Verùm aliarum viarum extraordinariarum pulsus quamvis originem ducant à viis ordinariis, tamen illas non sequuntur. Harum proinde viarum sunt octo pulsus & octo loca, quæ morbos etiam diversos indicant.

Primus: *yâm quêy:* caloris primig. vinculum; Via pulsus est in confluxu omnium vinculorum *yâm*, quòd circulum facit instar vermis longum circa caput, & postea in obliquum vergit, residens in ore pectoris causat morbum, & calorem primig. demittit ad stomachum, & inde ad cor, quod malum illud recipit, ex quo calor & frigus ad extra prodit, est morbus frigido-calidus. Causa morbi est, quòd caloris primig. vincula innitantur viis ordinariis, sed non colligentur cum ipso corpore.

Locus hujus pulsus *yâm quêy* est in omnibus locis, in quibus *yâm* viarum pulsus reperitur.

Secundus: *iñ qûêy:* humidi radicalis vinculum. Pulsus hujus via est ex confluxu omnium vinculorum humidi radic., pervadit deorsum, & circuit corpus instar vermis. Sedes ejus est in medio pectoris, ubi & morbum causat, ex eo, quòd omnes vias humidi radic. suffocet & demittat ad lienem, & inde ad cor. Hujus viæ malum est pedum diminuti humidi via. Morbus ex illâ ortus fatigat cor & dolore afficit, estque ad intrà in sanguine & non extrà. Pulsûs *iñ quêy* locus est in omnibus locis, in quibus sunt pulsus viarum humidi radicalis.

Tam morbus ex *yâm quêy* quàm ex *iñ quêy* indicat, multam sollicitudinem inesse, & animi generositatem deperdi, corpusque torpore & pigritiâ corripi.

Tertius: *yâm kiáo*: via caloris primig. ad calcaneum. Hujus pulsus via in calcaneo circuit os supernum calcanei, procedens sursum pertingit ad locum capitis, qui *di fum xi ten* (capillorum extremitas) vocatur. Instar serpentis ejus est motus, re-

tus, reſidet in ventriculo. Morbus eſt in juncturis pedum, & ubi facit tumorem & ſpoliat viribus; In corde verò cauſat meratum. Origo viæ hujus eſt in manuum & pedum humidi radic. viis.

Quartus: *iñ k'iâo:* via humidi radic. ad calcaneum pedis. Pulſus & via circuit os ſupernum calcanei ad latus, & progreditur ad guttur, & inde ad oculos. Pulſus eſt ſimilis chordæ extenſæ, morbus, quem cauſat, manus & pedes atque illis conjuncta occupat, & vires ambulandi adimit, etiam inteſtinorum & nervorum ſpiritus diminuit. Origo ejus eſt in pedum & manuum defectuoſi humidi radicalis viis.

Adverte: Omnes pulſus humidi radic. plenos & mox diſperſos ingredi in viam humidi radic. ad calcaneum, qui indicant, malum eſſe in humido radicali, & non in calore, unde calor eſt remiſſus, & humidum intenſum. Porrò ex intenſione & remiſſione dictâ ſequitur exinanitio & repletio, ac proinpe *in k'iâo* via humidi radic. ad calcaneum gyrans circum os, & aſcendens ſurſum operatur morbum ad intrà, quem & intendit, verùm ad extrà remittit; At verò *yâm k'iâo* morbus eſt frigidus, & reſidet in loco *fum fú*, calor enim ad extrà fertur (ſicut humidum ad intrà ſe recipit) unde ſi exſtat extrà, ægrotum neceſſe eſt ſudorem procurare; Si ad intrà, portionem purgativam neceſſe eſt adhibere.

Quintus: *chũm*, via transverſa, pervadens ſpiritus in mediâ magnâ parte corporis à viâ pedum caloris puri. Locus eſt ſupra umbilicum usque ad ventris medium; Pulſus verò eſt ſimilis ictui avis grana carpentis, qui in procedendo ad pectus aſcendit, & ad latus utrinque diſpergitur. Inter veſicam ſeu renes & tertiam regionem corporis, ubi eſt locus dictus civitas ſpirituum, quorum ibi eſt officina, perfectio & irrigatio, amittitur, unde quatuor partes, puta, manus & pedes tumore flavo inficiuntur. Subjicitur manuum magni humidi radicalis viæ, facit intendi dolorem ſtomachi ad intrà.

Sextus:

Sextus: *Gín me:* Pulsus prægnantis, est via in medio umbilici, quæ descendit ad sinuosum flexum, & ad id, quod infra illum est. Via pulsus illius est sine capite seu principio, sed habet extremum. Circuitus ejus est circa ventriculum, & sursum pertingit ad locum, qui ventorum porta dicitur. Morbus est mulierum fluxum infrà patientium, qui quatuor partes, puta, manuum & pedum destituit viribus. Subjicitur viæ magni caloris primig., quæ hunc rivulum mittit ad cor, quod fatigat, & illam fatigationem in colore rubro vultûs & oris siccitate explicat, & subit etiam locum *quan uên*, unde venit ad guttur.

Si mulier jam concepit, morbum hunc habet.

Septimus: *To me*: pulsus gubernans, ut ipsi vocant. Via illius est in infimo loco infimæ partis ad os ultimum, quæ sursum ascendit ad locum capitis *fum fu* dictum. Pulsus est instar extensæ chordæ. Morbus, quem indicat, causatur ex copiâ spirituum, tristitiam, dolorem laterum, oculorum obscuritatem affert. Subjicitur viæ pedum diminuti humidi radicalis.

Octavus: *Tui*, cinguli seu balthei. Pulsus & via est intra latera corporis, circuit totum corpus. Pulsus est instar papilionis, caudam longam habentis, interdum pulsat, interdum quiescit. Dominatur pedibus & manibus, quos immobiles reddit. In renibus & vesica dolorem causat. Est à pedum caloris primig. puri viâ, stomachus præterea repletus esse videtur, quasi intra aquam latens. Morbus horum est frigidus.

Monstrosi & mortales pulsus sedecim.

Primus: *Chîa yên*: ranæ motus, pulsus sic dicitur, quia non aliter quàm ranæ subsilientis instar movetur. Per tria loca pulsuum progreditur. Intervallo integræ spirationis nunquam integer apparet, & semel tantùm pulsat: Digitus falsum percipit. Indicat febrem malignam, & tertiâ die mortem; Ast si in loco, ubi vesicæ seu renum locus assignatus est, depre-

deprehendatur post diem mortem nunciat. Vocatur pulsus *Sanxi* dissipans corpus. Codex ait: Abit anima, & corpus fit cadaver.

Secundus: *Yû vì:* piscis cauda. Pulsus sic dicitur, quòd moveat digitum, sicuti piscis natans immotâ caudâ. Interdum redit ictus, interdum sistit. Intervallo unius spirationis percipitur, maligna tunc febris suffocat humidum. Qui hunc pulsum habet, post biduum moritur, & si sit senex, post medium diem. Vocatur *kiue xi* dividens corpus. Pulsus hic vesicam seu renes destrui nunciat, similis est uti cum piscis caudâ immotâ caput movet, quem si manè perceperis, resolve, vesperi moriturum, qui eum habet.

Tertius: *Yen tāo:* absconditus gladius. Pulsus sic vocatur, quòd (sicut in manu gladius absconsus repente vibratur) appareat & disparear celeriter. Celeritas ejus pulsus est, cùm intervallo unius exspirationis & introspiratio duo ictus fiunt, indicat, destrui pulmones. Morbus est narium emittentium sanguinem. Qui ejusmodi pulsum habet, post duos dies moritur; Si antiquus est morbus pulmonum, post unum diem. Vocatur *him xi* ambulantis cadaveris.

Quartus: *Feu liên*, eversum folium floris *liên* dicti (*liên* est flos, fructum proferens rotundarum amygdalarum instar, quæ in lacubus nascuntur) planè ejusmodi figuræ ad manum ictus pervenit, qui in primordio est parvus, in fine postea obliquè descendit, & inæqualis est, intervallo integræ spirationis semel pulsat, indicat, pectus oppletum spiritibus brevem habere spirationem. In morbis Senum hujumodi pulsus mortem post tres dies, in Juvenibus post unum diem nunciat. Vocatur *sum xi* elati foras cadaveris.

Quintus: *Kem xam feu che*, id est: jusculum pingue sursum fluctuans, & bullas seu orbiculos gemmarum instar natantes in superficiem emittens, Pulsus illi similis, cùm venit, parvus est, cùm abit, magnus. Indicat spiritus debiles;

Vocatur

Vocatur *hie* & *fu fee* fervens & aqua bulliens. Unde intervallo integræ ſpirationis facit duodecim ictus, & ſemel ſiſtit. Antiquus liber ait: Digitus percipit ictum, atque ſi eſſent undæ juſculi natantis. Qui ejusmodi pulſum manè habent, veſperi mortem expectent. Apparens in loco medio, ubi eſt viæ lienis & ſtomachi pulſus, annunciat mortem poſt tres dies; Vocatur *feu xi* natantis cadaveris.

Sextus: *Chen keu*: calicis orificium, pulſus hic dicitur, quia motus dicti vaſis figuræ ad inſtar afficit digitum. Nam duo capita ſeu potiùs labra cum medio vacua & profunda percipiuntur. Cùm abit & venit, motum habet, qualem manus, quæ funiculum circumligat. Intervallo integræ ſpirationis octo ictus & interdum novem fiunt, & poſt diem mortem nunciant; Et ſi unum ictum ſuprà dictis addant, poſt unam horam mortem nunciant. Vocantur *kuem xi* uncti cadaveris.

Septimus: *Cio c'hui*, ictus avium ſeu gallinarum, cùm roſtro carpunt grana. Pulſus ſic vocantur, cùm veniunt, ſunt celeres, & digitum pungunt, prorſus uti gallina carpit grana. Interdum intervallo integræ ſpirationis faciunt tres ictus, interdum octo vel novem. Omnes indicant poſt tres dies mortem, & ſi pulſus reperiantur in loco, qui eſt aſſignatus ſtomachi viæ, poſt unam horam. Vocatur *ſu, xi* diſponens ad cadaver. Antiquus liber ait: Ictus comedentium gallinarum continui & interdum valde celeres ſtomachum (originem ſcilicet ſpirituum, qui ex alimentorum materiâ fiunt) deficere ſignificant, & difficulter reſtaurari.

Octavus: *Ilo leu*, id eſt domûs ſtillicidium. Pulſus, qui ſimilis eſt aquæ decurrenti, aut potiùs ſtillanti guttatim ex domo, tres ictus plerumque habet, & curſum interrumpit, quos intervallo integræ ſpirationis percipies in ægrotis; Cùm veniunt, ſunt pleni, cùm abeunt, debiliſſimi. In Senibus poſt decem vel triginta dies mortem, in Juvenibus poſt tres nunciant. Quicunque in loco viæ ſtomachi ejusmodi pulſum habet,

habet, post diem unum moritur. Vocantur *pim xi* cadaveris ægrotantis. Antiquus liber ait : Trium calorum spiritus exinanitos & à stomacho separatos indicant. Similes sunt stillis pluviæ delabentis ex tecto.

Nonus : *Tan xe* : Id est pulsus pilæ lapideæ; Sic dicitur, quia habet ictum, quem facit projectus lapis seu pila, qui intervallo integræ spirationis non iterum redit. Indicat, pedum diminuti humidi radic: viæ à vesicâ spiritus destrui. Cùm venit & abit, motum efficit quem qui sufflat in plumam. Aliquando integræ spirationis intervallo unicum ictum, aliquando duarum integrarum spirationum similiter unum ictum habet. Uterque mortem post diem nunciat. Vocatur *Xoen xi* anima cadaveris. Antiquus liber ait : Ictus, qui vadit celeriter, & venit tardè, significat vitam abrumpi. Similis est motui, quem lapis projectus efficit.

Decimus *kiaj so*, solutæ chordæ motui pulsus persimilis, frequens est & dispersus, nec continuus, sive etiam colligatus, planè sicut cùm aliquis cordam aut cingulum dissòlvit â corpore. Intervallo frequentium spirationum interdum unicum ictum habet ; Cùm venit, mox dispergitur, cùm abit moram facit, videturque ejus motus, sicut si torqueas herbas in funis modum, annunciat post tertium diem mortem, & si in loco viæ vesicæ deprehendatur, post unum diem ; Vocatur *tai xi* cincti cadaveris.

Undecimus : *Siĕ kíum* : duarum herbarum sic dictarum radices, qui statim atque natant mox evanescunt. Pulsus similis illis à digitis exploratus deficere comperitur, sed cùm elevatur, impleri. Integræ spirationis ictus novem vel decem fiunt; Ictus, cùm accedunt, longi, cùm abeunt, carent viribus. Si in pedum diminuti humidi radic: seu vesicæ viâ pulsum hunc videris, mortem post diem resolves. Vocatur pulsus *si xi* volantis cadaveris.

Duode-

Duodecimus : *Hú nón*, terræ globulus ſeu gleba. Pulſus ſimilis huic facit ictum, in digito percipi plenum & magnum, nec principium nec finem habet. Intervallo unius ſpirationis novies & decies accidit : Nunciat mortem poſt duos dies. Si in veſicæ viæ loco reperitur, ſpiritus finiri, & poſt diem unum mortem nunciat. Vocatur pulſus *ciue xi* destructi cadaveris.

Decimus tertius : *Fan pai*, everſus & deſtruens. Sic dictus pulſus aſſimilatur duabus fabis parvis in aquâ natantibus, ictus ſimilis illarum motui. Cùm venit, eſt levis, cùm abit, eſt tardus. Intervallo unius ſpirationis ſepties vel octies accidit, & eſt in malignâ febri, quando ob laborem delirat ægrotus. Qui ejusmodi pulſum habet, poſt unam horam moritur, vocatur *te xi* cadaver auferens.

Decimus quartus : *Ta ke*, polus ſeu axis : Eſt pulſus inſtar digitalis indicis. Ictus cùm venit, eſt magnus, cùm abit, eſt plenus, nunquam ſiſtit aut quieſcit, interim unus ictus intervallo integræ ſpirationis, interdum duarum, ſed valdè debilis fit. Qui iſtos pulſus habet, poſt horam moritur. Vocatur pulſus *kien xi* trahens cadaver.

Decimus quintus : *Kiai ſo*, ſolventis lumbos. Pulſus eſt inſtar fili delicatiſſimi & ſubtiliſſimi, cùm venit, eſt parvus & ſine capite : Similis eſt motui, complicantis quidpiam, & qui non poteſt iterum redire. Indicat, originales ſpiritus finiri. Tempore unius ſpirationis decem ictus facit, & poſt illos ſubſiſtit. Poſt diem mortem nunciat. Vocatur pulſus *Cŏ xi* deplorantis cadaver.

Decimus ſextus : *To Xi*, ſignificat, afferens Mortem. Pulſus ſic dictus ſimilis eſt chordæ perſonantis intenſo ictu. Cùm venit, eſt creberrimus, cùm abit, minùs creber, principium habet magnum, finem valdè parvum, chordæ percuſſæ aſſimilatum. Intervallo ſpirationis unicus ictus, vel tres celerrimi absque quiete, vel octo cum ſubſequenti quiete accidunt, & poſt

& post diem mortem nunciant. Vocatur pulsus *mày xi*, sepultum cadaver.

Commemorati pulsus omnes sunt mortales, & quasi singuli ex intervallo regularis spirationis, quam suprà diximus esse mensuram omnium pulsuum bene colligi possunt, etiam oportet hoc idem intelligere ex vocibus seu sonis, coloribus atque appetitu ægrotantium, ad quod si pertigeris, artis perfectionem attigeris, nam inde quoque morbos & affectiones ac mortem prædicere poteris.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

Qui sint pulsus connaturales in tribus locis manus dextræ, & in tribus locis manus sinistræ, assignati viis duodecim, manantibus à membris & sex intestinis.

ADverte primò, tam in dextrâ quàm sinistrâ locum primum *cuñ keu* subditum esse *lao yâm* calori primig. perfecto, & occupare de spatio *kieu fuèn* seu mensuræ digitalis novem partes ex decem *ki* dictis seu numero impari. At verò in utrâque manu locum tertium seu ultimum *chĕ* subditum esse *lao iñ* humido radicali perfecto, & occupare de spatio decem partes in numero pari, seu integram unam mensuram digitalem. Porrò medium locum seu secundum pulsum *quañ* esse limitem distinguentem primum & tertium locum, & unientem inter se calorem primig. & humidum radic. Nam locus primus *cun keu* est sedes caloris primig., & pulsum connaturalem habere debet in novem partibus natantem, & locus tertius *chĕ* humidi radic. pulsum connaturalem habere debet in decem partibus, hoc est in uno articulo *Xin seu* profundum. Sed medius seu secundus locus *quan*, sedem utriusque habere debet, & pulsum connaturalem, nec suprà nec infrà natantem, sed medium inter hæc duo, qui cùm à *queў ki* spiritibus stomachi exoriatur, (qui utiq; in medio

medio consistit) inde fit, ut temperamentum indicet ac æqualitatem primi & tertii loci pulsibus, quam si amittat, tam primi quàm tertii loci pulsus indicant, calorem & humidum excedere vel deficere, & si extra *yu ci* (sic locus vocatur in extremo palmæ) & *chĕ* (alter locus ad extremum *chĕ* mensuræ) terminos evagantur, & pulsus medii loci *quan* & spiritus nulli se attemperantes appareant, contingit, homines, qui ejusmodi pulsus habent, sine morbo mori.

Textus: Pulsus alii sunt *tai que*, excedentes, alii *pu kie* deficientes; Interdum *iñ* & *yâm* se mutuò opprimunt, interdum pulsus *feu* retrocedunt, interdum *iĕ* excedunt, interdum limites intrà & extrà pervadunt. Quare? nimirum, quando ad medium locum *quan yâm* movetur, si pulsus natans ultra partes novem mensuræ digitalis transgrediatur, vocantur pulsus *tai quo* excedentes; Si ad illos non pertingant, vocantur *pu kie* deficientes; Porrò, si ascendant locum *iu ci* palmæ manus extremum, exundantes, qui limites egrediuntur, & ad intrà pertingunt, tales pulsus esse humidi radic. opprimentis; Cùm verò post seu infra locum medium *quan* in humidum radic. movetur, pulsus in spatio integro unius articuli profundi sunt, qui si illud spatium pertranseant, vocantur excedentes, si non attingant, deficientes, & si non attingant locum *che ce*, sunt pulsus *feu* retrocedentes, quia limitem ipsum ingrediuntur, & ad extrà se recolligunt, vocanturque *yâm* caloris primig. vincentis pulsus.

Comment: Ante medium locum in utrâque manu primo loco pulsus natantes caloris primig. moveri oportet in novem partibus in impari numero; Post secundum locum verò seu medium *chĕ* tertius locus humidi radic. profundos pulsus habere debet integro spatio seu decem partibus *iñ* pari numero. Hic & ille pulsus bene habentem indicant, siquidem cum illa loca distinguunt *yâm* & *iñ*, quæ & in unione mutuâ conservantur, unde æqualitas & temperies sequitur, unde fit, ut unum

unum aliud nequaquam ſuperet. Quòd ſi unum aliud ſuperare contingit, tum verò pulſus *tai quo* excedentes, *pu kie* non pertingentes ſeu deficientes, *iĕ* excedentes, *feu* retrocedentes, *quan* limites invadentes aut non attingentes exoriantur. Quando nimirum ſpiritus *iñ* valde ſunt copioſi, faciunt, *yâm* ſpiritus deorſum non poſſe pervadere à loco, unde ſunt, unde illos neceſſe eſt à proprio loco evagari, & pulſum aſcendere ad *in ci* locum, ubi pulſus ſunt, qui exundantes appellantur: quòd videlicet *vai quān* extra limites progreſſi fuerunt, & *núy kie* intrà pertingere non potuerint; Nam multum humidum radic. vincens opprimit calidum primig. quare humidi radic., pulſus habere dicuntur *tăi quŏ* excedentes, & calor primig. *pu kie* deficientes. Et ſi ſpiritus caloris primig. ſunt valde multi, faciunt humidum ſurſum pervadere cum ſuis ſpiritibus, & à loco connaturali deſcendere & evagari infra locum quartum *che ce*, ubi pulſus reperti *feú* retrocedentes appellantur: hoc eſt, intra ipſos limites *nuy quan* progreſſi & *vai kie* ad extra non procedentes ampliùs. Nam calor primig. vincens opprimit humidum radic., & hic habet pulſus excedentes, illud verò deficientes.

Textus: *feu* pulſus retrocedentes, & *ye* exundantes ſolent eſſe pulſus, *chĕ cam̄* recti inteſtini: Qui illos habet, etiam ſine morbo moritur.

Comment: Uterque indicat, calorem & humidum non ſibi mutuò cohærere, quòd videlicet unum ab alio ſeparetur, à ſe mutuò deficiant, ſiquidem *yâm* calor primigenius nihil producit, & in humidum radicale nihil efficit, unde ſusque deque ſibi mutuò commixta. *Chĕ cam̄* inteſtini recti pulſum efficiunt, & cùm ſtomachus ſpiritus nullos habeat, per quos ad temperiem reducat calorem & humidum, accidit, ut quamvis homo ſine morbo ſit, cùm unum ab altero vincatur, ut repente moriatur.

Paradigma.

Cum primus	*Quañ* secundus	*Chĕ* tertius locus.
yâm caloris pr. pulsus & motus.	limes utriusque in medio.	*Iñ* humidi rad. pulsus & motus.

Pulsus. **Pulsus.**

Qui locum *în ci* ingreditur est exundans extrà limitem vadẽs, & intrà sistens, indicat moribundum.

Qui novem partes superat, dicitur *tai quo* excedens, qui non attingit *pu kiĕ* deficiens, indicat morbũ.

Qui sunt in *chum* loco, qui est *chĕ* profundus, sanum indicat.

Qui superat *cum̃* spatium mensuræ digitalis *tai quo* sunt excedentes, qui non attingunt, sunt deficientes, indicant morbũ.

Qui intrant locum *chĕ ce*, dicuntur retrocedentes, intra limitem recollecti & extra sistentes indicant moribundũ.

Qui novem partibus *feu* supernatat, sanum hominem indicat.

Adverte autem diligenter, in tribus locis tam sinistræ quàm dextræ, si connaturales pulsus sint, debere esse vel natantes, vel medios, vel profundos. Quòd si *feu* natantes degenerent in *tai huo*, excedentes tunc fiunt, vel *ta* magni, vel *cham* longi, vel *Xe* pleni & solidi, vel *hien* chordæ ad instar tensæ, vel *kúm* exundantes, vel *keú* in utroque extremo plani, & in medio interrupti, vel *hie* crebri; At verò si *chum* pulsus profundus degenerat in *pa kie*, deficientes tunc fiunt, vel *si* subtiles, vel *tuon* breves, vel *hui* vacui, & *chi* tardi, vel *me* debiles, vel *fo* introcedentes, vel *ci* rari.

Soli pulsus *chum* in medio, qui indicant spiritus, ventris sunt, nec magni, nec subtiles, nec parvi, seu *pú ta pú si*, item: *pú cham*, *pú taon* nec longi nec breves, *pú chon pú feu* nec profundi, nec supernatantes, *pú kie pú kua* nec deficientes, nec excedentes, seu quod idem esse dicitur, digiti explorantes illos medio-

mediocres reperiunt, & possunt vocari pulsus spirituum stomachi, quia sunt medii inter duos extremos pulsus.

Adverte secundò, quòd pulsus connaturales, qui competunt locis tribus utriusque manus, ac viarum, ac statuum originem congenitam indicant, habent causam generalem calori primig. & humido radic: sanguinis ac spirituum motu illo devectorum. Verùm distinctio & qualitas pulsuum provenit ex ordine & distinctione triplicis viæ ejusdem caloris primig: & triplicis viæ ejusdem humidi radic:, prout illæ diversimode à suis originibus dimanant, quam diversitatem pulsûs in dictis locis explicant, ac proinde causa integra diversitatis ordinis ac pulsuum connaturalium in locis tribus utriusque manus est calor & humidum, prout hæc in viis motûs sanguinis & spirituum congenitas qualitates originum communicant, quas pulsus dicti explicant.

Textus: An pulsus habeant humidi radicalis & caloris primigenii mensuram? Omnino habent, nam *hú* exspiratio egreditur de corde & pulmonibus, *hie* introspiratio ingreditur vesicam & hepar, & hæc duo integram componunt *sië* spirationem. Stomachus situs in medio, recipiens alimentorum sapores, pulsum, à quo status suus indicatur, habet quoque in medio.

Comment: Pulsus habent humidi radic: & caloris primig: spiritus distinctos & diversos. Exsufflatio & insufflatio, ut ipsi dicunt, videtur in exspiratione & introspiratione. Cor & pulmones existunt in supremâ parte, calor primig: prædominans illorum spiritibus apparet in exspirationis egressu; At verò vesica & hepar in inferiori parte consistunt, & dominans illorum spiritibus apparet in introspirationis ingressu. Lien & stomachus quamvis non pertineant ad spirationis egressum vel ingressum, tamen quia dominatur & præest recipiendis alimentis, ex quorum materiâ spiritus enascuntur, sicut locum medium obtinet in membris, ita in medio pulsuum illius con-

jus constitutio indicatur, & pulsus reperiuntur medii inter pulsus, qui intervallo introspirationum & exspirationum contingunt.

Textus: Pulsus supernatantes sunt à calore primigenio, & profundi pulsus ab humido radicali, unde omnes vel ad humidum vel ad calorem pertinent; Sed cor & pulmones sunt pulsus supernatantes, quomodo ergò inter se distingui poterunt? Nimirum: Si pulsus sunt *feu ta san* natantes, magni, qui & subito disperguntur, pertinent ad cor, & ejus statum naturalem indicant; Si autem sint *feu tuon*, natantes breves ac rari, ad pulmones pertinent, eorumque naturalem statum indicant. Item hepar & vesica seu renes pulsum habent profundum. Sed quomodo eorum differentia poterit cognosci? Si nempe pulsus sunt *Xin kin cham* profundi, vehementes, intensi ac longi, hi enim ad hepar spectant, illiusque naturalem constitutionem indicant; Quòd si verò *Xin so* profundi debiles, advertant, illi vesicam seu renes & illorum statum naturalem indicant.

Stomachus in medio residet quasi custos civitatis, unde & pulsus, qui statum illius indicant, in medio sunt, & officium habent in aliis pulsibus humidum radicale & calorem primigenium attemperare.

Comment. Pulsus magnus, qui statim dispergitur & longus est, pertinet ad calorem primigenium; Pulsus breves, rari, intensi, debiles ac vacui ab humido radicali proveniunt. Quòd verò dicuntur *Xe* lapides, intelligere debes profundos, nam ima petunt, ut & lapis. Qui pulsus ascendunt sursum, vocantur supernatantes, natura illorum est elevari ac dimitti; Qui autem descendunt deorsum, profundi sunt; natura eorum est, ut, si leniter à manu explorantur, prorsus non sentiantur, & non nisi fortiùs compressi reperiantur. Atque inde cùm cor & pulmones aliis supereamineant, pulsus, qui indicant statum, supernatare debent, ac vesica & hepar cùm deorsum resideant,

resideant, pulsus, qui eorum statum indicant, profundos esse oportet.

Nota verò diligenter, quòd pulsus natantes, magni, & qui mox disperguntur, quia sunt à *chîm yâm*, à perfectissimo calore primig: ideo indicant cordis naturalem constitutionem, & pulsus natantes, breves & rari, qui sunt à *yâm chúm chi iñ* ab humido radicali quod est in medio caloris primig:, indicant pulmonum affectionem connaturalem, & pulsus profundi, intensi & longi, quia sunt ab *iñ chum̃ chī yâm* à calore primigenio, qui est in medio humidi radicalis, indicant statum naturalem hepatis: Et pulsus profundi, molles & debiles, quia sunt à perfecto humido radic. per pedum humidum radic: perfectum calorem primg: intelligitur non mixtus, sed simplex. Porrò per *yâm chúm̃ chī iñ* & *iñ chum̃ chī yâm* intellige calorem intra humidum radic: & humidum radic: intra calorem primig: seu in medio caloris primig., æqualem verò utriusque mixtionem, caloris scilicet & humidi, esse stomachi pulsus, qui qualitatibus terreis subjecti sunt, & cùm ipse in medio pulmonum & vesicæ consistit, & tanquam à centro ad omnia membra illas propagat qualitates, atque temperiem in illarum calorem primig. & humidum radic: inducit, pulsus etiam illius in medio aliorum pulsuum sunt. Addiscentem oportet hæc profundè speculari.

Textus: Alii pulsus sunt *yĕ yñ yĕ yâm* ab unâ origine humidi radic. & ab unâ origine caloris, alii *yĕ iñ Ch yâm* ab unâ origine humidi radic. & duabus caloris: alii *yĕ iñ sañ yâm* ab unâ origine humidi radic. & à tribus caloris: Deinde *yĕ yâm yĕ iñ* ab unâ origine caloris & ab unâ origine humidi radic: alii *yĕ yâm Ch in* ab unâ origine caloris & duabus originibus humidi radic. alii *yĕ yâm sañ iñ* ab unâ origine caloris & tribus humidi radic. Unde sequitur, quòd *cũn keu* locus primus habeat interdum pulsuum qualitates sex, aut iisdem careat pro accessu vel recessu contrariorum pulsuum. Pulsus natantes & profundi vel sunt

breves

breves & longi, vel crebri & rari, sed qui sunt natantes à calore primig: & qui profundi, ab humido radicali. Quare pulsus hos diximus ab unâ origine humidi & unâ caloris esse *xin kie*, sunt profundi & crebri, qui *yĕ iñ ch yâm* ab unâ origine humidi, & duabus caloris sunt: *Xim kie chañ* profundi crebri & longi? Singuli quos diximus *yĕ iñ sañ cañ* ab unâ origine humidi & tribus caloris sunt pulsus *feu kie ulli chan xi yĕ xim* natantes, crebri, longi sunt, & postea superveniens illis profundus.

Quos autem diximus pulsus esse *yĕ yâm yĕ iñ* ab origine caloris alterâ, alterâ humidi sunt *feu lli ci*, natantes & rari sunt, quos *yĕ yâm Ch iñ* ab unâ origine caloris & duabus humidi sunt, *chañ ch chañ ci* simul longi, profundi & rari sunt. Quos *yĕ yâm san iñ* ab unâ origine caloris, & tribus humidi sunt *Xin ci le tuon xi ien feu* sunt simul profundi, rari, breves, & postea superveniens natans. Per similes pulsus viæ membrorum ac intestinorum manifestantur, & bona singulorum vel mala constitutio.

Comment: Pulsus ab unâ origine humidi & unâ caloris est profundus & creber; In manus sinistræ tertio loco indicat statum vesicæ & ureterum connaturalem. Quòd si idem pulsus appareat in manus sinistræ primo loco, est contrarius cordis membro & parvis intestinis, (quia aqua seu vesica, cujus pulsus est naturalis, ignem suffocat, qui cordi dominatur.

Pulsus ab unâ origine humidi & duabus caloris, v. gr. profundus creber & longus, si appareat in tertio loco (sive dextræ sive sinistræ) qui subjectus est humido radic., manifestum est, à calore primig. opprimi humidum. Pulsus ab unâ origine humidi, & tribus caloris natans, creber, longus & subsequens profundus; Si in tertio loco sive dextræ sive sinistræ appareat, manifestum est, in medio caloris primig. suffocari & interire humidum radicale. Item: Pulsus ab unâ origine caloris & unâ humidi, hoc est: natans & rarus, si appareat in dextræ manus secundo loco, est hepati & felli pulsus contrarius.

Pulsus ab unâ origine caloris, & duabus humidi, simul

longus, profundus & rarus, si reperitur in primo loco seu dextræ seu sinistræ, (cui dominatur *yâm*) significat sanguinis & spirituum exinanitionem, quòd humidum radicale opprimat calorem. Pulsus ab unâ origine caloris & tribus humidi, hoc est: profundus, rarus, brevis, & post illos natans, si reperiatur in primo loco seu dextræ seu sinistræ, manifestum est, in medio humidi radicalis intercedere & suffocari calorem primigenium. Quare necesse est singularum duodecim viarum & originum loca assignata pulsuum inquirere, & quatuor temporum examinare pulsus, præterea mutationes sex pulsuum, & ex illis statū naturalem vel præternaturalem corporis humani resolvere.

Paradigma rerum suprà dictarum.

		Spiratio		*hu* exspiratio.	
Xin pulsus profundus ab humido rad.	hîc introspiratio ingreditur vesicā & hepar, ambo sunt *Xin* pulsus profundi, sed pulsus profundus, mollis debilis indicat vesicā & ureteres, quia est humidū radic. intra humidū radic. hoc est: via intra viā alteram ejusdem naturæ. Et sic intellige de reliquis.	*hum kie*, stomachus recipiens cibos & sapores, habet pulsum remissum sed parvū quia indicat stomachi statum.		egreditur à pulmonibꝰ & corde, ambo sunt pulsus natantes *yâm* caloris, sed	pulsus natans est à *yâm* calore primigen.
		chum chan hie profundus, longus, creber, indicat *han tan* hepar & fel, quia est in *chum chi can* intra humidum radic. calor primig.	sed solidus indicat *pi* lienem nam cō naturalis eorū statꝰ est humidū intra calorem & contrâ.	natans, brevis, rarus, indicat pulmonem & magna intestina, nam est in medio caloris humidum radic.	natans magnus & mox dissipatus indicat cor & pauca intestina nam est calor primig. intra calorē.

Introspiratio sequitur humidi ingressum.

Exspiratio cum calore egreditur.

Dico

Dico primò: Sex puncta manuum sex habere pulsus, qui statum connaturalem membrorum & cohærentium intestinorum indicant, & quidem in sinistræ primo loco *cun keu* pulsus viarum cordis & parvorum intestinorum est *feu ta san*, natans, magnus, & qui mox dispergitur; Oritur à calore puro & non mixto, ideo dicitur esse à calore intra calorem. In manus dextræ primo loco *cuñ keu* pulsus viarum, pulmonum, & magnorum intestinorum est *feu túm ci*, natans, brevis & rarus. Oritur à calore primigenio, in cujus medio est humidum radicale.

Ambo pulsus cùm fiunt natantes, pertinent ad *yâm* calorem primigenium, cujus spiritus sursum feruntur, ideo *hu* exspiratio egreditur à corde & pulmonibus sursum. Proinde primo loco tam in dextrâ quàm sinistrâ ejusmodi pulsus sunt assignati, quia ibi sunt eminentes & natantes, & quasi superiores, sicut & ipsa membra in corpore humano, quorum statum connaturalem indicant, videntur esse in primo & superiori loco præ reliquis.

Iterum in secundo loco seu medio *quan* manus dextræ, qui hepatis infrà siti, & fellis vias indicat, pulsus est profundus, intensus atque longus. Oritur ab humido radicali, in cujus medio est calor primigenius.

Similiter in manus sinistræ tertio loco *chĕ*, quia viam vesicæ seu renum & ureterum inferiùs sitorum indicat, pulsus est profundus, mollis, debilis, oritur ab humido puro & non mixto, ideo dicitur esse ab humido intra humidum. Talem pulsum habet in manu dextrâ tertius locus, qui indicat statum vitæ portæ & tertiæ regionis corporis; Et cùm pulsus profundi ab *iñ* humido radicali deorsum ferantur, ideo *hiĕ* introspiratio, quæ consequitur humidum radicale, ingreditur hepar, vesicam seu renes & portam vitæ, in quibus humidum residet radicale.

Hinc tam secundus locus in manu dextrâ, quàm tertius locus in

cus in dextrâ & sinistrâ, pulsus habet profundos, quia etiam membra & intestina, quorum indicant statum connaturalem sunt in inferioris vel infimo corporis humani situata loco, hoc est: secundo & tertio.

Porrò inter *hú* & *hie* exspirationem & introspirationem (puta: inter *yâm* & *iñ* humidum & calorem, seu inter pulsus natantes & profundos, cùm sint extremè contrarii) medium necesse fuit poni, ideo pulsus medius temperatus remissus videlicet est. In medio loco manûs dextræ seu secundo qui *qûan* dicitur. Hic pulsus remissus si sit & parvus, indicat stomachi statum connaturalem; Si verò sit solidus, indicat lienis statum item connaturalem. Oritur ex æqualitate *yâm* & *iñ* mutua, seu humidi radic. & caloris primig.; Nam cùm lien & stomachus neque sint supra nec infra alia membra, sed in medio, pulsus quoque, qui amborum statum indicant, medios seu mediocres; hoc est: neque natantes neque profundos esse oportuit, & locum etiam eorum, ubi reperiuntur, medium, hoc est: secundum in manu dextrâ *quan* dictum, ubi percipiuntur eorum pulsus. Planè in mensurâ temporis seu spirationis mediâ morâ, quæ intercedat inter *hu ke* exspirationem & introspirationem, si sint quinque pulsus, vel in ipsis ictibus pulsuum, si sint quatuor, nam in intervallo unius spirationis in sano homine non plures quinque, nec pauciores quatuor pulsus inveniri, diximus suprà.

Colligitur, primum locum utriusque manus subjici calori primigenio, similiter tertium subjici humido radicali, medium verò æqualiter humido radic: & calori primigenio. Proinde & pulsus, qui reperiuntur, connaturales alios esse à calore, quales sunt natans, creber, longus, alios ab humido, quales sunt profundus, rarus, brevis, ac præterea in dextræ primo loco pulsus natans, brevis & obtusò-rarus est à calore; In quo est humidum, hoc est, ab unâ origine caloris & duabus originibus humidi, indicant congenitum statum pulmonum & magno-

magnorum Inteſtinorum, quibus metallorum frigus dominatur; Et cùm ignis frigori contrarietur, ideo cor pulmonibus, & pulſus cordis exundans magnus pulſui viæ pulmonum natanti & raro. Ideo repertus in primo loco dextræ indicat, à corde igneo deſtrui metallicam pulmonum naturam.

In primo loco manus ſiniſtræ pulſus exundans, magnus, qui mox diſpergitur, eſt à calore primig:, qui eſt in medio caloris primigenii, hoc eſt: ſolummodo ab originibus caloris primig: indicat connaturalem cordis & parvorum inteſtinorum ſtatum, ſed igni ſicco contrariatur aqua, ideo cordi veſica ſeu renes, ac proinde illius pulſus profundus, debilis & creber pulſui cordis magno natanti. Quare repertus in loco ſiniſtræ manus indicat, ab aquâ, hoc eſt: veſicâ extingui ignem, hoc eſt, cor. In tertio loco ſiniſtræ manus pulſus profundi & crebro-acuti ac debiles ſunt ab humido radicali, in cujus medio eſt calor primig: ſeu à duabus originibus humidi radic: (quatenus profundi ſunt & debiles) & ab unâ origine caloris primig: (quatenus ſunt crebri) indicant congenitum ſtatum veſicæ ſeu renum & ureterum, nec non in tertio loco dextræ ſtatum portæ vitæ & tertiæ regionis corporis, quorum natura eſt aquea, licèt qualitates item igneas habeant; Atqui humidæ aquæ ſicca terra contrariatur, & veſicæ & portæ vitæ lien & ſtomachus, ac proinde pulſus viæ ſtomachi remiſſus & languidus repertus in tertio loco (ſeu dextræ ſeu ſiniſtræ) indicat, à terrâ deſtrui aquam, hoc eſt: à ſtomacho veſicam ſeu portam vitæ. In medio ſeu ſecundo loco ſiniſtræ pulſus profundi, longi & intenſi, ſeu ſimiles chordæ tenſæ, ſunt ab humido radic: in cujus medio eſt calor primig: (quatenus profundi & intenſi) indicant connaturalem ſtatum hepatis, cui dominatur Sinarũ Elementum arboreum ſeu aêreum; Verùm arboribus ſeu aëri humido metalla per ſuam ſiccitatem contrariantur, ac proinde hepati pulmones, & horum pulſus utrique natans, brevis & rarus ſimul contrariatur pulſui hepatis profundo, longo & intenſo;

tenſo ; Quare repertus in ſecundo loco ſiniſtræ, ſignificat, à Metallis arbores ſeu aêrem frigidum deſtrui, & à pulmonibus hepar.

In ſecundo loco ſeu medio dextræ pulſus remiſſi & ſimul languidi, ſunt à caloris & humidi temperie, & medii ſunt inter natantes & profundos, breves & longos, crebros & tardos ac languidos, indicant lienis & ſtomachi ſtatum connaturalem. Porrò lieni & ſtomacho dominatur terra, ſed ſiccæ terræ contrariatur arborum ſeu aëris humiditas & ſubtilitas, ideo ſtomacho contrarium eſt hepar, & pulſus viæ hepatis profundi, longi & crebri pulſibus ſtomachi remiſſis, languidis & tardis : Unde reperti in dextræ ſecundo loco terram deſtrui ab arboribus ſeu aëre, & ſtomachum ab hepate, indicant. Quòd ſi bene percepiſti pulſus connaturales à calore primig: & humido radic: exortos, qui mediantibus viis originum in punctis ſex manuum apparent, facilè contrarios pulſus & præternaturales, qui irrepere ſolent, advertes : Item, in quo peccant, (aut deficiant aut excedant) à connaturalibus, & conſequenter, quomodo origines connaturalium pulſuum afficiantur, diminuantur aut dejiciantur à ſuo connaturali ſtatu ac temperamento; Nec te fugiat notitia morborum, qui deſtruunt ſanitatem, & inducunt Mortem : nam ſanitas in temperie caloris primig: & humidi radic:, quam pulſus explicant, conſiſtit, morbi in mutatione & horum alteratione, mors verò in diſſolutione, aut victoriâ, aut exceſſu alterutrius, vel deſtructione utriusque.

Colligitur ſecundò : Cùm loca pulſuum aliquos natantes, aliquos profundos habeant, bene animadverſum eſſe à Medicis Sinicis, natantes pulſus, qui ſurſum feruntur, levitatem habere, & profundos gravitatem, quæ etiam bene ſunt notanda, & locus cujuslibet pulſus perſcrutandus, prout majorem gravitatem in illo aut minorem habent : Si videlicet aut ad pellem & carnem, aut ad nervos, aut ad oſſa illorum demoratio

moratio sit connaturalis, vel adventitia, ac irrepens per modum advenæ & hospitis, quemadmodū Sinenses loqui solent, Ex hoc enim percipi poterit clarè, ubi in illo loco resideat morbus, videlicet, an in ossibus, an in nervis tantùm, vel etiam in sanguine vel superficie carnis.

Colligitur tertiò: Non solùm in locis assignatis pulsuum necesse est obiter pulsum explorare per mensuram unius spirationis, si nimirum ad intervallum unius spirationis quatuor vel quinque ictus connaturales ille pulsus excitet, ut indicetur illa via & origo (membrorum, inquam, & intestinorum) bonam habere constitutionem; Verùm necesse est octo vel decem spirationum intervallo quadraginta quinque aut quinquaginta ictus ejusdem loci pulsuum explorare. Nam si intervallo prædicto constanter iidem immutati reperiantur, intelligetur via illa & origo (membrorum, inquam, & intestinorum) non solùm ipsa bene habere, sed alias quoque vias & origines, à quibus sunt, cum illâ viâ & origine.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

An pulsus connaturales assignatis viis duodecim & originibus spiritus iidem persistant in locis sinistræ & dextræ manus hominis sani, an suas etiam vicissitudines temporis annui patiantur, & quis vicissitudinum sit motus & causa.

ADverte primò: Sinenses uti anno lunari, qui constat 360. diebus, Continet verò hic numerus sexies sexaginta dies, (qui cyclus apud illos horariarum literarum duodecim, & annuarum decem conversiones obtinet.) Porrò, cùm sint quatuor anni tempestates (quarum quælibet ex duodecim Mensibus tres menses, seu ferè nonaginta dies occupat) Sinenses quintam anni tempestatem seu mutationem

tationem invenerunt, & quidem tam veri & æstati quàm autumno & hyemi singulis septuaginta duos dies ex nonaginta diebus seu ternis mensibus assignârunt ; Quintæ verò tempestati octodecim dies, (qui à 72. diebus ad nonaginta dies excurrunt) decerptos de quâlibet ex quatuor tempestatibus tribuerunt. Unde fit, ut quater octodecim faciant 72. & quinquies 72. efficiant trecentos sexaginta dies, qui complent annum Sinicum lunarem, constantem quinque tempestatibus seu mutationibus annuis secundùm illos.

Adverte secundò quòd non solùm membra & intestina adhærentia subjecta sint quinque Elementis, verùm etiam singulas anni tempestates, quare dominium, quod quinque anni tempestates supra membra & intestina habent, rectè dicitur dominium Elementorum, & dominium, quod Elementa habent, rectè vocatur dominium quinq; tempestatum. Sic ver dominari aëri & arboribus, hoc est: hepati, quod naturam earum habet, dicitur. Æstas igni, h. e. cordi, Autumnus metallis, h. e. pulmonibus, hyems aquæ, h. e. vesicæ seu renibus, denique annua tempestas, (quæ est tempus extremum octodecim dierum cujuslibet ex quatuor præcipuis tempestatibus) terræ dominatur, hoc est, lieni & stomacho.

Neque solummodo tempus annuum in quinque tempestates, quæ quinque mutationes notabiles indicant, diviserunt, verùm in reliquo tempore alias etiam varietates & immutationes minores seu minùs notabiles repererunt, distinxeruntq;, quas 24. esse volunt, & quidem in primis duodecim mutationibus *yâm* calorem primig: crescere & augeri, *ïn* verò diminui duodecim viis corporis humani, ac proinde & pulsus in illis exortos variari, in aliis verò duodecim mutationibus crescere *ïn* humidum radicale, & *yâm* calorem diminui, & similiter pulsus variari, notârunt. Verùm maximè notabilis variatio & distinctio pulsuum fit per quinque tempestates annuas, quam & præcipuo cum studio observari jubent.

Textus;

Textus: Codex ſicait: Diminuti caloris primig: via & origo tertiæ partis corporis pulſum interdum producit magnum, interdum parvum, interdum longum.

Puri caloris via & origo magnorum inteſtinorum pulſum producit *ſeu ta ch ton* natantem magnum & brevem.

Magni caloris primig: via & origo parvorum inteſtinorum producit pulſum exundantem, magnum & longum.

Magni humidi radicalis via & origo pulmonum pulſum producit intenſum, magnum & longum.

Diminuti humidi radicalis via & origo cordis producit pulſum intenſum, ſubtilem & parvum.

Defectuoſi humidi via & origo hepatis producit profundum, brevem & celerem.

Ex iſtis ſex pulſibus alii ſunt connaturales & ſani hominis, aliqui apparent, cùm morbus advenit. Quælibet viæ dictorum pulſuum habent pulſus prædominantes, eò, quòd Spiritus illorum in determinatis menſibus dominari ſoleant pluribus diebus. Sic in ſolſtitii hyberni tempore in cyclo ſexaginta dierum prædominatur diminuti caloris via, in ſequenti verò cyclo ſexaginta dierum caloris puri via dicitur, poſtea diminuti humidi radic. in alio item cyclo ſexaginta dierum dominatur ſpatio.

Unde, cùm cujuslibet originis & viæ dominium duret ſexaginta diebus, & ſexies ſexaginta conficiant 360. dies, ſequitur per annum in ſex viis diverſarum qualitatum dominia apparere. Iſta autem dominia trium viarum & originum humidi radic. & ſimiliter trium viarum & originum caloris primig. atque tempus dierum, quo illa exercent, maximi ſunt momenti.

Comment: Humidi radic. & caloris primig. diverſi ſpiritus in annuis tempeſtatibus maximè apparent; Solſtitium hyemale habet perfectiſſimum *iñ kiĕ* humidum radic. quòd producit calorem primig. ſolſtitium æſtivum habet *yâm kiĕ* perfectiſ-

perfectiſſimum calorem primig. quòd producit humidum radicale.

Sequuntur cycli primi ſexaginta dies, in quo tempore diminuti caloris via producere incipit ſpiritus prædominantes, qui adhuc parvi ſunt, quia tempus frigidum; Ideo pulſus potiùs ingrediuntur, quàm egrediuntur: Unde modò magni, modò parvi, modò longi vel breves promiſcuè ſunt. Sic primus Cyclus ſexagenarius incipiens à tempore ſolſtitii hyemalis incidit in undecimam vel duodecimam lunam, & pulſus illi indicant ſtatum magnæ tertiæ partis corporis & portæ vitæ. Secundus cyclus item ſexaginta dierum (qui incidit in primam, vel ſecundam, vel tertiam lunam) in hoc tempore dominatur via puri & lucidi caloris in ſecundo ordine; Spiritus, qui tunc vigent, veniunt ſolidi, & tempus anni incipit eſſe clarius ac lucidius. Pulſus ſunt natantes, magni & breves: Indicant vias hepatis & fellis.

Succedit tertius cyclus ſexaginta dierum (qui incidit vel in tertiam, vel quartam, vel quintam lunam) magni caloris via dominatur illo tempore & in ordine tertio. Spiritus hujus temporis ſunt multi & magni, ipſum tempus valde calidum, ideo pulſus adveniunt exundantes magni & longi indicantes ſtatum parvorum inteſtinorum & cordis.

Poſtea tempore ſolſtitii æſtivi in cyclo quarto ſexaginta dierum dominatur magni caloris primig. via. (Incidit cyclus in quintam, ſextam vel ſeptimam lunam) in quarto ordine. Spiritus perfecti ſunt, & calor primig. eſt perfectiſſimus, incipitque producere humidum radicale & ejus ſpiritus, tempus eſt calidum & humidum, ideoque pulſus vehementes, magni & longi; Indicant pulmones & magna inteſtina.

Quintus cyclus ſexaginta dierum (incidit in ſeptimam, octavam vel nonam lunam) in hoc humidi radic. diminuti via dominatur in quinto ordine, ſpiritus caloris primigenii diminuuntur, & ſe recolligunt; At verò ſpiritus humidi radicalis augen-

augentur. Ipſum tempus anni tepidum eſt & ſubfrigidum, adeoq; pulſus vehementes, ſubtiles & parvi, indicant ureteres.

Sextus cyclus dierum ſexaginta (incidit in nonam vel decimam lunam) dominatur in hoc tempore humidi radicalis via. Spiritus illo tempore humidi radicalis ſunt intenſi & perfecti: Tempus ipſum eſt frigidum ſeu glaciale & pluvium, ideoque ſunt pulſus profundi, breves, graves, vel ponderoſi, & indicant veſicam ſeu renes.

Recenſiti hi pulſus non poſſunt vocari æquales, & abſolutè ſano homini connaturales, ſed nec poſſe dici contranaturales aut infirmi hominis; Illos tamen hîc retulimus, ut vel inde intelligas, quomodo tres viæ & origines caloris primig. dominia ſua exerceant in circulo anni, ac pulſus cauſent in corpore humano.

Colligitur, ſpiritus pro varietate caloris & humidi variari &c.

Atque hæc ſunt, quæ deſiderabantur ad complementum clavis Medicæ, nam quæ ſequuntur jam dudum in Europam miſſa ſunt, & fortè præpropero prælo excuſa, quibus adeo iterum deſcribendis ſuperſedemus, quæque procul dubio correctioni repetito prælo ſubjicienda. Quandoquidem autem in hâc clavi Medicâ toties fiat mentio membrorum & inteſtinorum, uti & viarum ab illis dimanantium, placuit hîc apponere, quæ in libris ipſorum continentur, ſingulorum imagines ſeu figuras. Anatomiam nullam habent, niſi hîc appoſitam figuram Anatomiam vocare volueris. Hinc quæ referuntur, ex traditione magis habere omnia credibile eſt; Adde, quòd dicant, etiam in hominis demortui corpore multa diſſolvi & diffluere, quæ in vivente ſunt, adeoque in Anatomiâ multa adhuc poſſe latere perſpicaciſſimos Anatomicos. Cæterùm obiter indaganti ſingularum viarum principia & terminos, quibus ajunt correſpondere pulſus, multa ſanè occurrunt, in quibus ſibi contradicere videntur; Quo pacto enim, v. gr. hepatis,

S 2 quod

quod ad dextram collocant, pulſus in ſiniſtrâ manu explorari debet, & lienis cum ſtomacho in dextrâ, cùm ad ſiniſtram collocetur: Adhæc, per quas venas ureterum via ad pedes terminari dicitur, quo item pacto tertiæ regionis corporis via à manibus ad caput tendit, cùm hæc via ſpectare potiùs videatur ad ſupremam corporis regionem. Atque hinc dubitare licet, an terni pulſus utriusque manus eatenus duntaxat & eo ordine inter ſe diſtinguantur, quatenus correſpondent ordini trium corporis humani regionum, earumq́ue rectam aut pravam conſtitutionem indicant. Meritò item quæri poteſt, quidnam ipſi intelligi velint per veſicam, quam renum figurâ videntur exprimere, an ſuccenturiatorum, an aliarum glandularum? neſcio; Nam hoc membrum (quod Author clavis medicæ vocat veſicam) comparant duabus rubeis fabis majoribus, *lum teu* dictis, annecti dicunt immediatè poſt decimam quartam vertebram ſpinæ dorſi utrinque ad latera, ſinguli diſtant à vertebrâ duabus menſuris digitalibus, & tribus partibus, immediatè utrinque ſunt infra ſtomachum, & umbilico directè correſpondent. In medio collocatur porta vitæ ſeu calor primigenius, conſtitutus inter humidum radicale velut inter duas portas, à cordis venâ dimanant dicti renes, & inferior via ſeu vena deſcendit ad magnum os, dein aſcendit ad medullam ſpinæ dorſi, donec tandem perveniat ad medium capitis ſeu locum *ſui hai*, medullarum (ſeu cerebri potiùs) mare dictum. Item alia hujusmodi multa, quæ hîc prætereo, quæque incredibilia & ridicula potiùs videbuntur Europæis, niſi fortè credamus, Priſcorum mentem Medicos tot nondum aſſequi potuiſſe, qui tamen mordicus per tot ſeculorum ſeriem juxta illos Artem ſuam exercere ſe jactitant, ſuâ ſcientiâ illâ Empiricâ ſeu experimentali duntaxat contenti; Nam revera rationem philoſophicam rerum ſuarum dare nequeunt, & ſi quid lucis ab Europæo accipere queant, utique gaudebunt doceri, & lubenter fatebuntur, in multis ſe erráſſe, uti fatentur de Mathematicâ & Aſtrologiâ ſuâ

licèt

licèt vetustissimâ, quam reformârunt Patres è Societate nostrâ Europæi, cùm tanto plausu & fructu Christianæ legis hinc consecuto.

Ad figuras infra positas quod attinet, notandum, quòd vias illas seu loca cavitatum, (quas suis nominibus indigitant, & inter se distinguunt) duntaxat notent in ordine ad ustiones seu cauteria, & acuum punctionibus inter musculos, quæ ars priscis illis temporibus (quibus passionum adeoque interiorum morborum expertes erant, adeoque si quod malum paterentur, ab exteriori promanare credebant) maximè vigebat, & quam usque hodie nondum se assecutos, utpote per tot seculorum vicissitudines dilapsam, ac veluti sepultam, ingenuè fatentur. Figuras autem viarum singularum per tot flexus & mæandros intra membra & intestina hactenus consequi non licuit, neque ullibi exstare intra Chinam putandum est. Quare solùm duntaxat cujusque viæ principium & finem in his figuris descripsére, omissis interioribus flexibus, uti & semitis seu rivulis venularum, per quos unaquæque membri & intestini via plerumque terminat, & ab alterius membri viâ excipitur, uti in descriptione & paradigmate circulationis videre est, de quâ quidem circulatione omnes omnino libri identidem ajunt. Et si Europæo fortè videbitur phantastica, præsertim, ubi mensuram 810 *cham* (quæ continet octo mille & centum cubitos minores) in totâ circumvolutione 24. horarum assignant, nisi dicamus, singulis horæ quadrantibus singulas fieri revolutiones, aut certè singulis mediis horis unicam, seu universim 50. revolutiones intra 24. horas juxta cœcam, seu universim 50. revolutiones intra 24. horas juxta cœlorum per 50. domos circuitum, quod ipsum asserunt etiam Sinenses libri. Cæterùm expertissimorum judicio & censuræ ego ignarus rerum hujusmodi Medicam Sinarum per 40. secula conservatam facultatem lubens relinquo & subjicio.

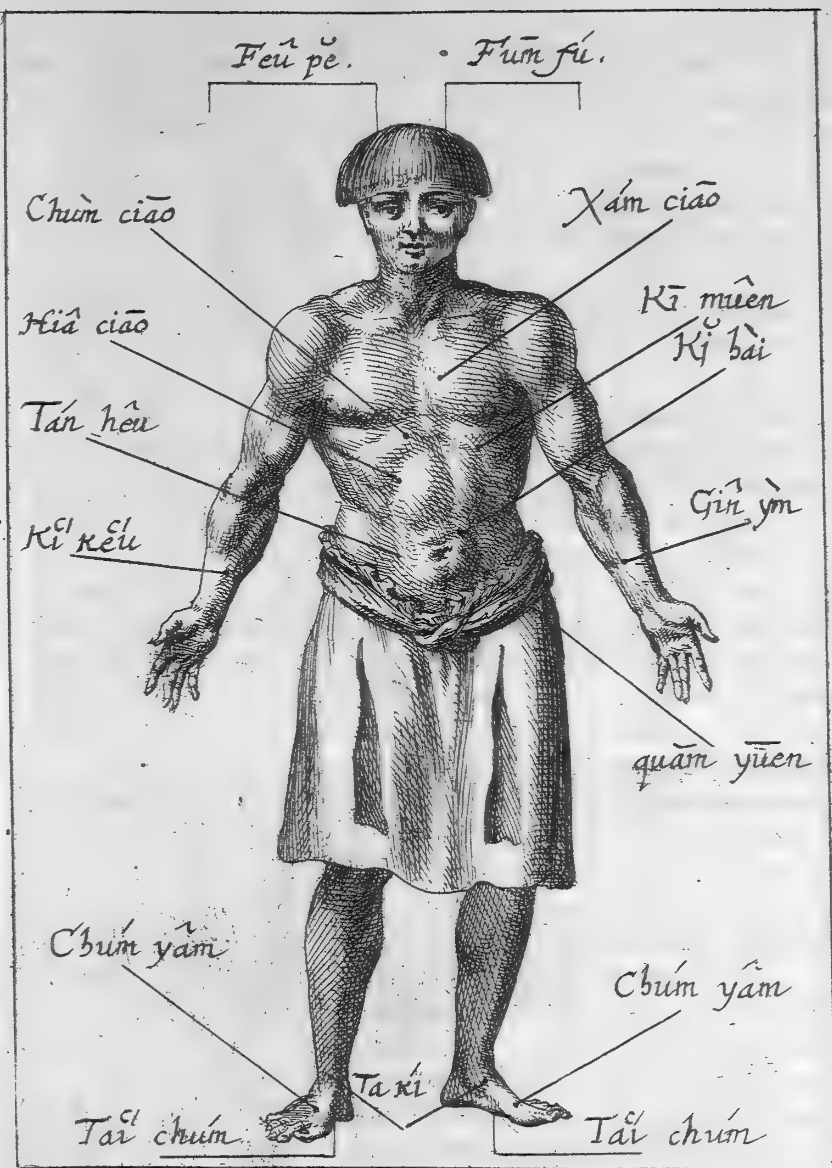
CUm reliquæ Tabellæ, quæ modò recensitas quinque sequuntur, omnes in Nobiliss. Dn. Andreæ Cleyeri Specimine Medicinæ Sinicæ, A. M. DC. LXXXII. Francofurti in lucem producto, jam prostent, easdem hîc repetere nolumus, sed potiùs curiosum Lectorem ad librum illum remittimus, indicaturi tantùm varietatem in inscriptionibus observatam, meliorem interim pulsuum sub carpo explorandorum rationem tabula quinta exhibet.

Tabella V. quæ in Cleyeriano tractatu Tabulâ 1. comparet, hanc habet inscriptionem : Monstri Sinarum anatomizati vera effigies.

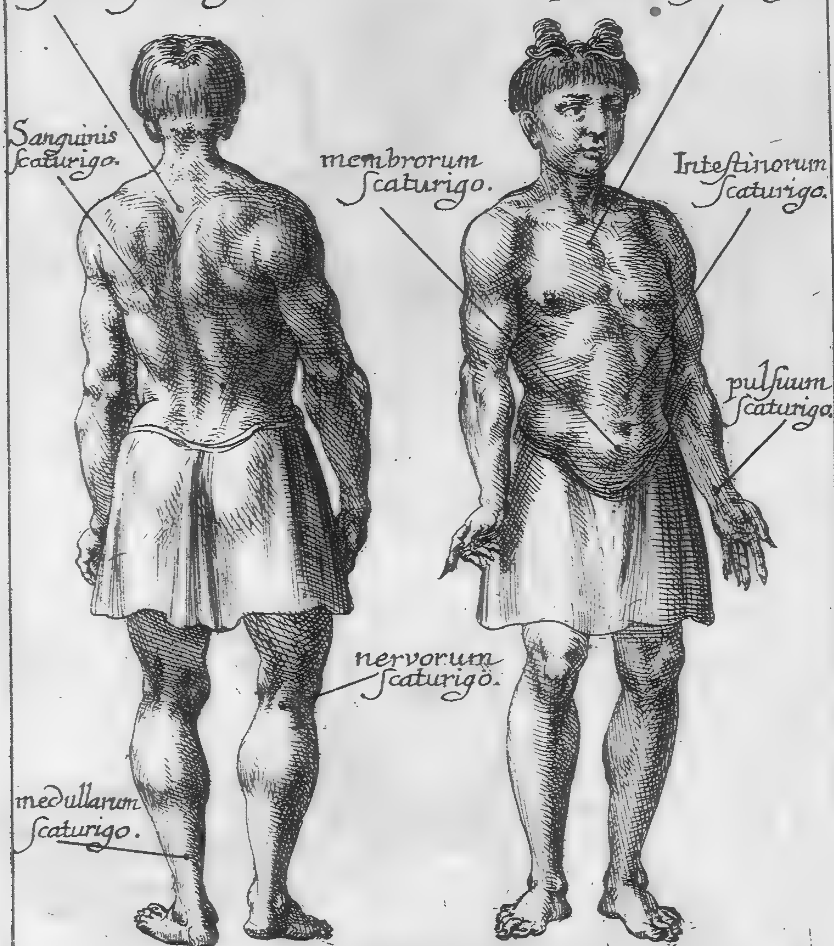
Tabella VI. cum Cleyeriana Tabula numero, ut & sequentes reliquæ, coincidunt : & huic 6tæ sequens addita est inscriptio : Pulmonis imago. Pulmo pondus habet trium librarum & totidem unciarum : sex folia, duas auriculas : adjacet spinæ dorsi tertio articulo : continet 24. vacuitates, per quas spiritus per cætera membra derivatur : trachea habet novem articulos seu annulos. Introspiratione dilatatur, exspiratione contrahitur. Hujus & cæterorum membrorum & intestinorum viam vide, ubi de circulatione agitur. Pulmo nascitur ordine quartus, perficitur ordine nonus.

Tabella VII. est cum hac adscriptione : Pulmonum via magnum humidum vehens terminatur ad manus, initium sumens à media regione corporis, seu potiùs ab ipsis pulmonibus. Notandum in his & sequentibus figuris mediam tantùm partem cavitatum notari, nam eo ordine de alia quoque parte, quæ eidem correspondet, judicandum esse. Continet ad lævam & ad dextram universim 22. cavitatum loca.

Tabella VIII. cum hac inscriptione. Intestinorum majorum figura. Majus intestinum pondus habet duarum librarum & 12. unciarum, longum est duas orgyas Sinic. & unum cubitum, seu cubitos undecim, latum quatuor mensuris digitalibus ; sed cùm gyros habet, capit mensuram unius *teŭ* alimento-

Ad Append. Anni I

Octo aggregationum seu scaturigenum Paradigma.
Oßium scaturigo.
Spirituum scaturigo.
Sanguinis scaturigo.
membrorum scaturigo.
Intestinorum scaturigo.
pulsuum scaturigo.
nervorum scaturigo.
medullarum scaturigo.

Paradigma, quo tria loca determinata pulsuum exploran=dorum designantur.

Utriusq; manus ea=dem est ratio.

N. 1. fol: 41.

Vetus codex primo loco aßignat pulsum cordis et pericardii.
Secundo loco pulsum epatis et diaphragmatis.
Tertio loco pulsum renum ad sinistram et gracilium intestinorum et ureterum.

Vetus codex dextræ primo loco aßignat pulsum pulmonum et meditullii pectoris.
Secundo loco pulsum stomachi seu ventriculi et lienis.
Tertio loco pulsum renum ad dextrum et magnorum intestinorum.

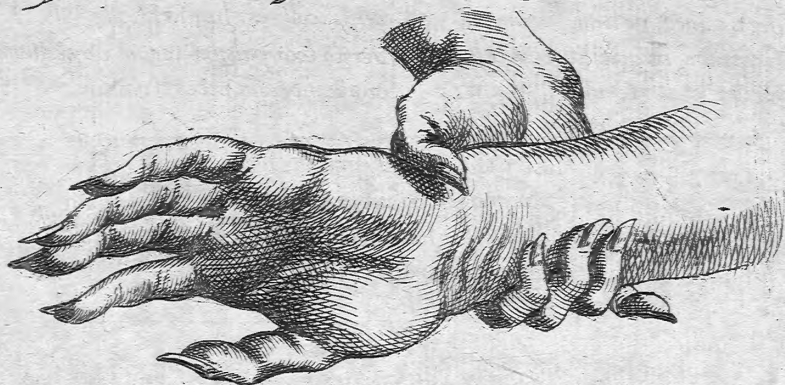

Utriusq; manûs primus locus spectat ad calorem primigenium et respondet supremæ regioni corporis.
Secundus locus æqualiter participat de calido et humido, et respondet mediæ corporis regioni.
Tertius locus spectat ad humidum, et respondet infimæ regioni corporis.

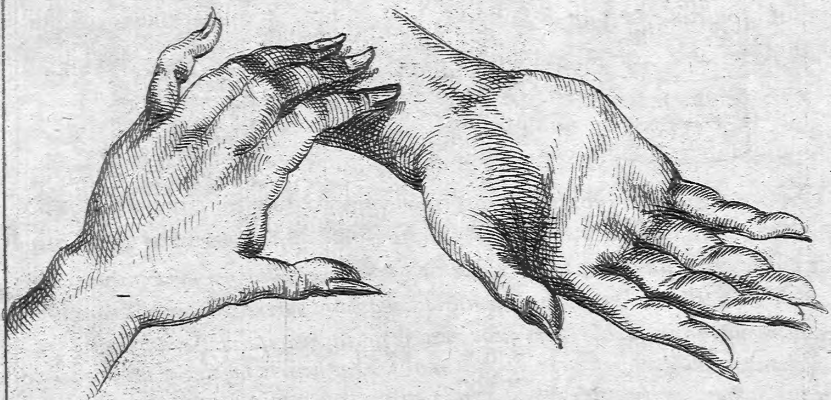

Ordo pulsuum in sinistra et dextra manu juxta veterem codicem et juxta modernos, qui auctore Vâm, Xŏ hŏ (floruit hic mille abhinc circiter annis) cùm ex ordine circulationis in veteri codice contentæ didicißent, intestina gracilia cum corde, et craßa cum pulmone relationem magnam habere, ordinem pulsuum nonnihil immutandum censuerunt; quos item refutant hujus seculi Scriptores medici. Notandum hic quoq; bifariam dividi renes, sicut horum sinister ad sinistram, dexter ad dextram pertinent, et prout ad dextram et portam vitæ inter renum utrumq; collocant.

Regula pulsûs sui ipsius explorandi, circumducendo dextram ad pulsus sinistræ, sic ut index exploret primum locum pulsuum, uti infra.

Regula pulsus alterius hominis explorandi, sic ut index respondeat primo pulsuum loco, medius digitus secundo, annularis tertio loco.

Delineatio cavitatum vel locorum pulsuum et trium partium corporis.

Fūm fú. i.e. ventorum urbs: locus in occipitis parte ima, ubi extremi capilli statum pulmonis indicant.

Feû pě, i.e. natans albedo. locus in occipite infra aures.

Kí muên. i.e. extremorum: locus infra mammillam, prodit originem intestini magni.

Kí Kēu. i.e. spirituum os in dextra ante locum Quān.

Kí hái. i.e. spirituum mare, uno et dimidio infra umbilicum digito distans locus.

Quān yuēn i.e. limes originum infra umbilicum tribus et dimidio digiti articulo: perfectorum spirituum receptaculum. Prodit originem ad vesicam.

Xám ciāo. i.e. suprema pars corporis à vertice usq; ad os supremum stomachi infra cor et pectus.

Chūm ciāo. i.e. media pars corporis à stomacho ad ventris medium: continet fel, hepar, stomachum et ventrem.

Hiá ciāo. i.e. infima pars corporis, à ventris inferiore ore ad plantas pedum.

Gîn ým. i.e. hominis obviantis seu viarum humidi radicalis et caloris primigenii occursus in sinistra: prodit originem epatis et fellis.

Tān hên. i.e. rubeus ager, locus tribus infra umbilicum digitis.

Chūm yâm. i.e. penetratio viarum caloris primigenii in pedum superiore parte, ab imo et extremo osse tribus digiti articulis distans. Prodit originem ad ventriculum.

Tá Kī. i.e. magna lacuna, ad latera pedum supra talum, sunt illi pulsus. Mares in pede sinistro, fœminæ in dextro habent.

Tái chūm. i.e. magna penetratio in ipso plantæ pedis medio. Dicitur et porta vitæ, quia cessante illic pulsu, moritur æger.

Ad Append.

mentorum & aquæ septem mensuras cum dimidia. Hujus os superius est gracilium intestinorum os inferius.

Tabella IX. hanc habet inscriptionem : Majorum intestinorum via lucidi caloris à manibus ad caput, continet loca cavitatum utrinque quadringenta.

Tab. X. hac cum adscriptione: Stomachi figura. Stomachus pondus habet duarum librarum & quatuordecim unciarum, longitudinem duorum cubitorum & sex mensurarum digitalium, capit duas mensuras alimenti & unam & dimidiam aquæ. Inferius os est gracilium intestinorum os superius.

Tab. XI. hujus est inscriptionis: Stomachi via ludici caloris à capite ad pedes. Continet utrinque cavitatum loca nonaginta.

Tab. XII. cum hac inscriptione: Lienis figura. Lien pondus habet 2. librarum & 3. unciarum : altus quinque mensuris digitalibus, latus tribus : pinguedo illi adhærens mediam libram continet. Est infra undecimam vertebram spinæ dorsi.

Tab. XIII. c.h.i. Lienis via magni humidi à pedibus terminatur ad cor: continet cavitatũ loca utrinq; quadraginta duo.

Tab. XIV. c.h.i. Cordis figura. Cor habet pondus 12. unciarum : continet 7. cavitates, 3. pilos: capit liquoris purissimi 3. pugillos: adhæret quintæ vertebræ dorsi. Quatuor membra pendent à corde, cui subjacent. Cor nascitur ordine secundum, perficitur ordine septimum.

Tab. XV. c.h.i. Cordis via diminuti humidi ab ipso corde ad manus. Continet cavitatum loca octodecim utrinq;.

Tab. XVI. c.h.i. Intestinorum minorum sive gracilium figura. Horum os superius est stomachi os inferius, & hoc est magni intestini os superius. Habent pondus 2. librarum & 4. unciarum, longitudinem 12. cubitorum : sedecim gyros habent, capiunt alimenti mensuras duas & ferè mediam, aquæ mediam mensuram & amplius aliquid.

Tab. XVII. Eadem inscriptio huic est, quæ Tabulæ Cleyerianæ.

Tab. XVIII. c. h. i. Ureterum figura. Os ſuperius adjacet gracilibus inteſtinis: Ureterum pondus eſt novem unciarum & duorum ſcrupulorum.

Tab. XIX. Inſcriptio cum Cleyeriana coincidit.

Tab. XX. c.h.i. Renum figura. Renes pondus habent unius libræ & duarum unciarum, & ſunt aquæ ſeu ſpirituum ſeminalium adeoq; vitæ & duodecim viarum fontes: intra ſecundinam (ut ajunt) & intra umbilici nodum minimum quid, quod ibi naſcitur eſt principium vitæ, dein in duos veluti ramulos ſeu (uti videtur) renes utrinque dividitur.

Tab. XXI. Inſcriptio Cleyerianæ reſpondet.

Tab. XXII. In Cleyeriano tractatu non eſt, & hanc habet inſcriptionem: Pericardii ſive cordis involucri via, devehens defectuoſum humidum à pectore ad manus. Figura ejus eſt hæc præſens, infra cor nonnihil, & ſupra diaphragma.

Tab. XXIII. Similis eſt Cleyerianæ inſcriptioni.

Tab. XXIV. c.h.i. Folliculi fellis imago. Fel pondus habet trium unciarum & totidem ſcrupulorum; longitudinem trium menſurarum digitalium; tres pugillos liquoris capit.

Tab. XXV. Eadem inſcriptio cum Cleyeri.

Tab. XXVI. c. h. i. Hepatis figura. Hepar ſitum eſt infra nonam vertebram ſpinæ dorſi, pondus habet duarum librarum & 4 unciarum. Ad dextrum continet 4. folia, ad lævam verò tria. Naſcitur ordine tertium, perficitur ordine octavum.

Tab. XXVII. Tab. XXVIII. & XXIX. cum Cleyerianis conveniunt.

